

Vysoká škola ekonomická v Praze

Národohospodářská fakulta

Hlavní specializace: Hospodářská politika

DOPAD SANKCÍ EU VŮČI RUSKU A RUSKÉHO
EMBARGA NA DOVOZ POTRAVIN Z EU NA
ČESKÉ ZEMĚDĚLSTVÍ A SPOTŘEBITELE
V LETECH 2014 – 2017

diplomová práce

Autor: Bc. Matěj Škrabánek

Vedoucí práce: Ing. Zdenka Vostrovská, CSc.

Rok: 2018

Prohlašuji na svou čest, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně
a s použitím uvedené literatury.

Bc. Matěj Škrabánek

V Praze, dne 20. 8. 2018

Chtěl bych poděkovat Ing. Zdence Vostrovské, CSc., za odborné vedení, trpělivost a ochotu, kterou mi v průběhu zpracování práce věnovala.

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Zpracovatel : **Bc. Matěj Škrabánek**
Studijní program: **Ekonomie a hospodářská správa**
Obor: **Hospodářská politika**
Název tématu: **Dopad sankcí EU vůči Rusku a ruského embarga na dovoz potravin z EU na české zemědělství a spotřebitele v letech 2014 – 2017**

Zásady pro vypracování:

1. Cílem této práce je analyzovat hospodářský dopad mezinárodní sankce uvalené EU vůči Ruské federaci po obsazení ukrajinského poloostrova Krym v roce 2014 a následných odvetných hospodářských opatření Ruska – potravinové embargo – vůči státům EU na české zemědělství a spotřebitele.
2. Vzhledem k přetrvávajícím sankcím EU a rozšíření opatření Ruské federace v říjnu tohoto roku (2017) je téma stále aktuální. Sankce trvají přes tři roky, proto bude možné analyzovat jejich reálný dopad na dané odvětví na základě výstupů Českého statistického úřadu a systému FADN. Jelikož jde o politický nástroj, věnuje se většina odborníků dopadům na Rusko, jeho ekonomiku a společnost. Názory odborníků o vlivu sankcí na Českou republiku se různí. Přínosem práce by měla být ucelená analýza a zjištění konkrétních dopadů na české zemědělství, rozšířeně o dopady na české spotřebitele.
3. V této části práce bude probrána teorie k ekonomickým sankcím. Budou představeny jednotlivé názory odborníků, které by měly zodpovědět především otázky zda, a za jakých podmínek, mohou být sankce účinné, jak ovlivňují subjekty, na které cílí i subjekty, které je uvalily. Dále se bude práce věnovat přímo sankcím mezi EU a Ruskou federací po anexi poloostrova Krym. V poslední části bude představena metodika výpočtu HDP a souvisejících ukazatelů, indexů cen výrobců, indexů spotřebitelských cen a dalších, ze kterých bude vycházet analýza v praktické části práce.
4. V praktické části bude použita příčinná komparativní analýza. Dílčím cílem bude určení vývoje českého zemědělství v průběhu let 2010 – 2017 a jeho hlavní determinanty tak, aby bylo možné rozlišit vliv sankcí EU vůči Rusku a ruského embarga na dovoz potravin z EU uvalených v roce 2014 na tento vývoj. Nejprve bude analyzován podíl odvětví na HDP, dále vývoj cen výrobců, zaměstnanost a mzdy v odvětví a index cen výrobců. Pro dopady na spotřebitele budou analyzovány spotřebitelské ceny a změny ve spotřebě potravin. Dílčí výsledky analýzy a celkový výstup budou následně interpretovány.
5. Klíčová slova:
Zemědělství, sankce, spotřebitelé, Ruská federace

Rozsah práce: min. 65 normostran

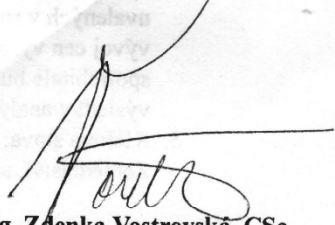
Seznam odborné literatury:

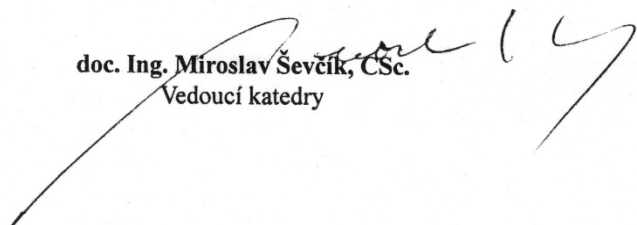
1. ALCARO, R., West-Russia Relations in Light of the Ukraine Crisis. Istituto Affari Internazionali (IAI), Roma 2015, Edizioni Nuova Cultura – Roma, ISBN: 9788868124649
2. COOPER DRURY, A., Revisiting Economic Sanctions Reconsidered. Journal of Peace Research, vol. 35, no. 4, 1998, pp. 497–509.
3. HOVI, J. et al., When Do (Imposed) Economic Sanctions Work?, World Politics, vol. 57, no. 4, 2005, pp. 479–499.
4. KLINOVA, Marina a Elena SIDOROVA. Economic Sanctions and Their Impact on Russian Economic Relations with the European Union. Problems of Economic Transition [online]. 2016, 58(3), 218-234 [cit. 2017-10-29]. DOI: 10.1080/10611991.2016.1200391. ISSN 1061-1991.
5. POHLOVÁ, K., Analýzy agrárního zahraničního obchodu ČR roku 2017. Praha: ÚZEI, 2017.
6. ZÁHLAVA, F. Ekonomické vztahy a výkonnost zemědělství. Praha: Ekonomický ústav ČSAV, 1989. ISBN 80-7006-025-5.

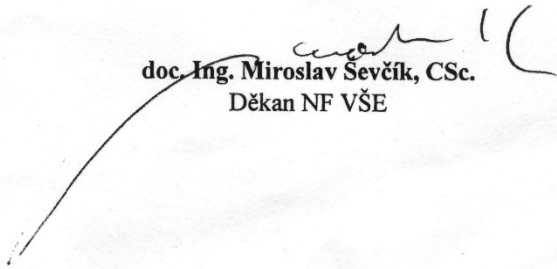
Datum zadání diplomové práce: prosinec 2017

Termín odevzdání diplomové práce: květen 2018

Bc. Matěj Škrabánek
Řešitel

Ing. Zdenka Vostrovská, CSc.
Vedoucí práce

doc. Ing. Miroslav Ševčík, CSc.
Vedoucí katedry

doc. Ing. Miroslav Ševčík, CSc.
Děkan NF VŠE

Abstrakt

Tématem práce je vliv sankcí, uvalených od roku 2014 mezi EU a Ruskou federací v souvislosti s konfliktem na Ukrajině, na české zemědělství a spotřebitele. Teoretická část shrnuje potřebnou teorii k sankcím, jejich dopadům, hodnocení účinnosti a nabízí chronologický seznam opatření zavedených mezi EU a Ruskem. Praktická část se zabývá kauzální analýzou vybraných ukazatelů, jako jsou ceny, agrární zahraniční obchod, spotřeba potravin, podíl odvětví na hrubé přidané hodnotě nebo vývoj zaměstnanosti a mezd na časových řadách 2011 – 2017. Práce naplňuje své cíle a identifikuje konkrétní dopady sankcí na české zemědělství, potažmo spotřebitele, přičemž zároveň mapuje vývoj odvětví v posledních letech.

Klíčová slova: zemědělství, spotřeba potravin, mezinárodní sankce, krize na Ukrajině, Ruská federace

JEL klasifikace: E23, F51, Q10, Q17

Abstract

This thesis deals with the influence of the sanctions imposed by the EU and Russian Federation because of the Ukraine Crisis, on Czech agriculture and consumers. The first part summarizes the necessary theory of sanctions including their impact, the effectiveness evaluation and a list of specific sanctions imposed by EU and Russia. The second part deals with causal analysis of selected indicators such as prices, agrarian foreign trade, food consumption, the share of the agriculture in gross value added or the development of employment and wages in the period of 2011 – 2017. The work fulfills its objectives and identifies the specific impacts of the sanctions on Czech agriculture and consumers, while describing the development of Czech agriculture in recent years.

Key words: agriculture, food consumption, international sanctions, Ukraine crisis, Russian federation

JEL classification: E23, F51, Q10, Q17

Obsah

Úvod.....	1
Teoretická část	4
1. Mezinárodní sankce	4
1.1. Definice sankcí – legislativa a politická realita.....	4
1.1.1. Vymezení sankcí z hlediska legislativy	4
1.1.2. Politická realita a vliv mezinárodních uskupení	6
1.1.3. Klasifikace sankcí	9
1.1.4. Sankce mezi Evropskou Unií a Ruskou federací zavedené od roku 2014 v reakci na konflikt na Ukrajině	9
1.2. Efektivita hospodářských sankcí	11
1.2.1. Hodnocení efektivity hospodářských sankcí	11
1.2.2. Podmínky účinnosti hospodářských sankcí	15
1.2.3. Chytré sankce a jejich efektivita	21
Praktická část	24
2. Charakteristika agrárního sektoru v národním hospodářství ČR.....	24
3. Analýza vybraných ukazatelů v letech 2011 – 2017	28
3.1. Ceny.....	28
3.1.1. Vývoj cen v jednotlivých letech sledovaného období 2011 – 2017 ...	30
3.1.2. Shrnutí cenové analýzy.....	36
3.2. Spotřeba potravin.....	37
3.3. Agrární zahraniční obchod	39
3.3.1. Agrární zahraniční obchod obecně	40
3.3.2. Teritoriální skladba agrárního zahraničního obchodu	42
3.3.3. Komoditní skladba agrárního zahraničního obchodu	47
3.3.4. Shrnutí.....	49
3.4. Postavení odvětví v národním hospodářství.....	51
3.4.1. Výkonnost odvětví, hrubá přidaná hodnota	51
3.4.2. Zaměstnanost a mzdy.....	55
Závěr	58
Seznam tabulek a grafů	65
Grafy.....	65
Tabulky.....	66
Seznam použitých zkratk.....	67

Seznam literatury a dalších pramenů.....	69
Monografie, sborníky, články v odborných časopisech a vědecké práce.....	69
Elektronické dokumenty a legislativa.....	71
Online zdroje dat.....	73
Přílohy	76
Příloha č. 1 – Indexy cen zemědělských výrobců, bazický index (průměr 2010 = 100).....	76
Příloha č. 2 – Spotřeba potravin a nealkoholických nápojů (na obyvatele za rok).....	82
Příloha č. 3 – Agrární zahraniční obchod	86
Příloha č. 3a Agrární vývoz – teritoriálně (mil. CZK).....	86
Příloha č. 3b Agrární dovoz – teritoriálně (mil. CZK).....	94
Příloha č. 3c Agrární vývoz – podle komodit (mil. CZK)	101
Příloha č. 3d Agrární dovoz – podle komodit (mil. CZK).....	102
Příloha č. 3e – Agrární dovoz z Německa a Polska v CZK a Kg	103
Příloha č. 4 – Ukazatele národních účtů pro NACE 01 –Rostlinná a živočišná výroba, myslivost a související činnosti (mil. CZK).....	106
Příloha č. 5 – Souhrnný zemědělský účet	107
Příloha číslo 5a – Souhrnný zemědělský účet v běžných cenách (mld. Kč)...	107
Příloha č. 5b – Souhrnný zemědělský účet ve stálých cenách roku 2000 (mld. Kč).....	109

Úvod

V únoru roku 2014 se Ruská federace zapojila do tzv. ukrajinské krize. V jejím průběhu obsadila ruská vojska poloostrov Krym a v březnu došlo k vyhlášení referenda o připojení autonomní republiky Krym (do té doby součásti Ukrajiny) k Rusku. Spojené státy americké ani Evropská unie referendum neuznaly a valné shromáždění OSN jej odsoudilo v právně nezávazné rezoluci. Tento konflikt vyvolal vlnu sankčních opatření především mezi Spojenými státy a Ruskem a mezi Evropskou unií a Ruskem. EU zvolila, kromě zákazu vývozu zbrojních a podobných technologií tzv. chytré sankce, cílené na konkrétní osoby. Rusko odpovědělo embargem na dovoz potravin z EU, které uvalilo v létě roku 2014.

Ruská federace je pro ČR nejvýznamnějším partnerem agrárního zahraničního obchodu ze třetích zemí a významným partnerem jiných členských zemí EU, jako je Polsko nebo pobaltské státy. Předmětem zkoumání této práce je vliv sankcí mezi EU a Ruskem uvalených v souvislosti s krizí na Ukrajině, především pak ruského potravinového embarga, na české zemědělství, potažmo dopad na české spotřebitele.

Sankce byly několikrát prodlouženy a v době psaní práce trvají bezmála čtyři roky. Téma je tak stále aktuální a dá se předpokládat dostupnost dat za dostatečně dlouhé období potřebné pro analýzu. Tématu jsem se dotknul již ve své bakalářské práci „Analýza vlivu zemědělství na národní hospodářství ČR v letech 2010 – 2014“, kde poslední rok byl již částečně sankcemi ovlivněn. Na rozsáhlejší analýzu vlivu sankcí bylo v době psaní mé bakalářské práce příliš brzy. I tak mě zaujalo, že se vliv sankcí stihl promítnout do cen zemědělských výrobců některých komodit. Proto jsem se ve své diplomové práci (s přihlédnutím ke stálému trvání sankcí) rozhodl k tématu vrátit. V současnosti již existují publikace věnující se ukrajinské krizi. Většina z nich se však věnuje politickým vztahům, případně ekonomickým dopadům na Ruskou federaci, obchodní výměnu mezi EU a Ruskem či turistický ruch. Politická stránka konfliktu však není tématem této práce, která se zaměřuje na konkrétní dopady na české zemědělství a měla by přinést jejich ucelenou analýzu, rozšířenou o případné dopady na české spotřebitele, která, pokud známo, dosud chybí.

Teoretická část práce přiblíží potřebnou teorii k ekonomickým sankcím. Po základním vymezení z hlediska legislativy bude toho vymezení konfrontováno s politickou realitou se zaměřením na vliv mezinárodních uskupení. Nebude chybět základní klasifikace

sankcí následovaná stručným seznamem opatření uvalených mezi EU a Ruskou federací v souvislosti s tzv. krizí na Ukrajině. V druhé polovině se teoretická část zaměří na různé přístupy k hodnocení efektivity hospodářských sankcí a vymezení podmínek jejich účinnosti. Stejně přistoupí práce i k chytrým sankcím, mezi které se některá opatření zavedená mezi EU a Ruskem také dají zařadit.

Praktická část se bude věnovat samotné analýze. Jelikož zemědělství ovlivňuje velké množství faktorů jako je počasí, objem úrody, vývoj na mezinárodních trzích, dotace v jiných členských státech, vývoj měnového kurzu a další, byla pro vyhodnocení dopadů sankcí na české zemědělství zvolena jako metoda kauzální analýza. Klíčové bude odlišit vliv sankcí od ostatních determinantů vývoje v zemědělství. Analýze bude podrobena několik vybraných ukazatelů. Ukazatele budou zkoumány vždy na časové řadě 2011 – 2017, aby bylo možné identifikovat trend ve vývoji a jeho případné změny po uvalení sankcí.

Jako první proběhne analýza cen, jelikož ceny jsou velmi pružným ukazatelem, který může již v krátké době po zavedení sankcí naznačit, kde měly největší dopad. Hodnoceny budou především ceny zemědělských výrobců. Aby vypovídací hodnota byla co největší, budou hodnoceny v kontextu ostatních cen souvisejících se zemědělstvím. Společně s cenami zemědělských výrobců tak budou analyzovány ceny výrobků a služeb vstupujících do zemědělství, ceny průmyslových výrobců potravinářských výrobků a spotřebitelské ceny potravin a nealkoholických nápojů, vše na základě údajů dostupných ve veřejné databázi českého statistického úřadu. Poslední zmíněná kategorie pak bude jedním z nástrojů vyhodnocení případných dopadů na spotřebitele. Pro vyhodnocení dopadů na spotřebitele bude dále zařazena analýza spotřeby potravin. Kde bude hodnocen vývoj spotřeby vybraných kategorií ze sankčního seznamu v porovnání s těmi, které na něm nefigurují.

Kromě analýzy cen bude mezi stěžejní části práce patřit analýza agrárního zahraničního obchodu, která bude vycházet z údajů databáze zahraničního obchodu ČSÚ a kromě obecného vývoje se zaměří na vliv sankcí na teritoriální a komoditní skladbu AZO. U obecného vývoje budou zkoumány především hodnota dovozu a vývozu, bilance a obrat, podíl agrárního zahraničního obchodu na celkovém nebo krytí dovozu vývozem. Analýza teritoriální skladby se pak zaměří na hlavní dodavatele a odběratele agrárních výrobků a zvláště na obchod s Ruskou federací. Následovat bude analýza komoditní

skladby agrárního dovozu a vývozu a nakonec syntéza poznatků jednotlivých částí ke zhodnocení celkového vlivu sankcí na agrární zahraniční obchod.

Poslední část praktické práce se pak zaměří na celkové postavení zemědělství v národním hospodářství ČR. V kontextu sankcí bude pomocí národních účtů a souhrnného zemědělského účtu analyzován vývoj podílu odvětví na hrubé přidané hodnotě, vývoj mezipotřeby a podíl jednotlivých částí zemědělské výroby na produkci. Nakonec bude zkoumán případný vliv sankcí na zaměstnanost a mzdy v odvětví.

Cílem práce je zjistit zda sankce uvalené mezi EU a Ruskou federací v souvislosti s krizí na Ukrajině měly konkrétní dopady na české zemědělství a zda, a jakým způsobem, se tyto dopady přesunuly na tuzemské spotřebitele. Vzhledem k sankčnímu seznamu se dá očekávat větší dopad u živočišné výroby. Rostlinné komodity na seznamu téměř nejsou zastoupeny. V souvislosti se sankcemi se spekuluje o několika účincích. Jako první se nabízí snížení obratu agrárního zahraničního obchodu s Ruskem a jeho dopad na celkový zahraniční obchod. Dále se často spekuluje o zaplavení evropského jednotného trhu potravinami, které na něj přesměrovali hlavní evropští dodavatelé do Ruska. Mezi hlavní otázky, na které bude práce hledat odpověď, tak patří: Zda a jak sankce ovlivnily výkupní ceny zemědělské produkce? Promítly se tyto případné změny i do cen spotřebitelských? Ovlivnily případné změny cen chování spotřebitelů? Došlo vlivem sankcí k výrazným teritoriálním a komoditním změnám v agrárním zahraničním obchodě? Byl impuls sankcí natolik silný, aby ovlivnil postavení odvětví v národním hospodářství? Promítnul se vliv sankcí do zaměstnanosti a mezd v odvětví? Pokud se dopady sankcí podaří prokázat, bude pak klíčovou otázkou, jak dlouho trvaly nebo trvají a zda a jak se během trvání sankcí odvětví s případnými negativními dopady vyrovnává.

Teoretická část

1. Mezinárodní sankce

První kapitoly teoretické části práce budou věnovány mezinárodním sankcím. Pro výběr správných ukazatelů a celkově pro analýzu v praktické části práce a odlišení vlivu sankcí od těch ostatních je třeba porozumět, jak sankce fungují, jaké mají dopady a jak tyto dopady vyhodnocovat. Na začátku bude definován samotný pojem sankce, především z pohledu mezinárodního práva i politiky se zaměřením na vliv mezinárodních organizací. Po klasifikaci sankcí do několika kategorií budou stručně představena konkrétní opatření zavedená mezi EU a Ruskou federací v posledních pěti letech. Poslední část kapitoly bude věnována hodnocení efektivity sankcí.

1.1. Definice sankcí – legislativa a politická realita

V souvislosti s tzv. ukrajinskou krizí a anexí poloostrova Krym Ruskem se nejčastěji mluví – podobně jako v názvu práce – o *sankcích EU a potravinovém embargu Ruské federace*. Nejprve je třeba vymezit, co vlastně pojem *sankce* znamená.

1.1.1. Vymezení sankcí z hlediska legislativy

V české legislativě se problematice věnuje Zákon č. 69/2006 Sb. ze dne 3. února 2006 o provádění mezinárodních sankcí. Ten sankci definuje jako „*příkaz, zákaz nebo omezení stanovené za účelem udržení nebo obnovení mezinárodního míru a bezpečnosti, ochrany základních lidských práv a boje proti terorismu*“ a dodává, že musí vyplývat z rozhodnutí, společných postojů, či přímo použitelných předpisů mezinárodních společenství, jejichž je ČR součástí – tedy obecně OSN a EU.¹

Z pohledu mezinárodního práva veřejného jsou sankce jedním z nástrojů donucení, neboli „*legálních mechanismů nátlaku na subjekty právního řádu s cílem zajistit, aby respektovaly jeho normy*“². I když v praxi není poslušnost vždy dodržena, z pohledu práva by měly sankce, jakožto přímý donucovací prostředek, následovat až poté, co

¹ Zákon č. 69/2006 Sb. o provádění mezinárodních sankcí

² Malenovský, 2008, s. 357

původce protiprávního jednání odmítne splnit svou odpovědnost a nereaguje na nepřímý nátlak.³

Tradičně pracuje mezinárodní právo s dualitou donucovacích prostředků, když je dělí na retorzi a represálie. Zjednodušeně jde o mírnější a přísnější formu protiopatření. Zatímco retorze zůstává v mezích mezinárodního práva, represálie jeho hranice překračuje. Základním pravidlem, které vylučuje protiprávnost represálií je, že směřují proti státu, který vědomě porušil své mezinárodní závazky. Dále platí např., že musí být prováděny v dobré víře, má jim předcházet výzva k ukončení protiprávního jednání a musí být přiměřené. Podmínka přiměřenosti platí i pro retorzi. I když by označení *mírnější opatření* mohla naznačovat opak, bývá retorze někdy účinnějším donucovacím prostředkem než represálie. To je způsobeno především tím, že jelikož nepřekračuje rámec mezinárodního práva, nemůže jím být jejich výkon ani regulován. Stát uplatňující retorzní opatření se tak může zaměřit na omezení jakýchkoliv zájmů donucovaného státu a vytipovat oblasti, které zasáhnou omezení nejcitelněji.⁴

Se zmíněnou podmínkou přiměřenosti souvisí i možnost tzv. kontrarepresálií při jejím porušení. Základním pravidlem pro uplatňování donucovacích prostředků je, že musí být ukončeny, jakmile je dosaženo jejich záměru. Historickým vývojem přibyly další podmínky. Především povinnosti vystříhat se ozbrojených represálií, zákaz opatření, která by byla v rozporu s kogentními normami mezinárodního práva (například porušování Ženevských úmluv o ochraně obětí válek z r. 1949) a zákaz uplatnění v situacích, kdy se nabízejí jiné prostředky sjednání nápravy.⁵

Návrh článků o odpovědnosti států za mezinárodně protiprávní chování (ARSIWA), schválený Komisí OSN v roce 2001, pracuje nově s pojmem *protiopatření*, který definuje jako reakci na mezinárodně protiprávní jednání jiného státu s cílem donutit jej k nápravě. Fakticky tak pokrývá pojem represálií. Na protiopatření je v Návrhu nahlíženo jako na svépomocné řešení. Druhá kapitola Návrhu přináší podmínky uplatnění, jakožto záruku proti zneužití státy disponujícími mocenskou převahou. Mezi podmínky patří zákaz užití síly a porušení lidských práv, dočasná povaha opatření, přiměřenost a další.⁶

³ Malenovský, 2008, s. 359 – 360

⁴ Malenovský, 2008, s. 364 – 366

⁵ Malenovský, 2008, s. 365 – 369

⁶ United Nations, 2001

Tím se dostáváme k mezinárodním politickým uskupením a jejich významné roli na poli mezinárodních sankcí.

1.1.2. Politická realita a vliv mezinárodních uskupení

Mezinárodní uskupení jsou s tématem sankcí, jakožto nástrojem mezinárodního donucení, neodlučitelně spjata. Kromě toho, že vyjednané sankce jsou často multilaterální pro posílení pozice donucujících států, je zcela logické, že se jim mezinárodní organizace při sledování svých cílů nemohou vyhnout. Tato kapitola shrnuje ty nejdůležitější z hlediska České republiky.

Právě vznik OSN po druhé světové válce znamenal dynamický rozvoj sankcí a jejich formování do současné podoby. Vždyť využití kolektivních opatření k dosažení míru je jedním ze základních principů fungování Organizace a je zmíněno přímo v *Článku 1* Charty OSN.⁷ Fungování Organizace bylo hned první čtyři dekády víceméně ochromeno studenou válkou. Napjaté vztahy mezi dvěma stálými členy Rady bezpečnosti OSN a jejich častá (přestože nepřímá) účast v mezinárodních konfliktech znamenaly přinejmenším utlumení až znemožnění kolektivních opatření a aktivních zásahů Organizace. To se však změnilo po pádu berlínské zdi. OSN začala být významným aktérem a uplatňování kolektivních sankcí silně narostlo. Dvacet let po konci studené války se celkový počet mírových sil OSN více než ztrojnásobil, rozpočet zdvojnásobil a počet vetovaných opatření v Radě bezpečnosti poklesl na dlouhodobé minimum. Zároveň byl ustanoven Mezinárodní soudní dvůr v Haagu.⁸

Významným hráčem na poli mezinárodních vztahů (včetně oblasti sankcí) je samozřejmě i **Evropská Unie**, která v této oblasti projevuje stále větší autonomii a (jak bude dále popsáno) neomezuje se zdaleka na sankce schválené Radou bezpečnosti OSN. Tato skutečnost se ostatně výrazně projevila i při uvalení sankcí vůči Ruské federaci, jejichž vliv na české zemědělství je tématem této práce.

Zakládající smlouvy⁹ vázaly výkon sankcí výlučně na rozhodnutí RB OSN a pro rezoluce se zaváděla výjimka ze zásad společného trhu. Členskými státy byl zároveň ponechán dostatečný prostor pro využití sankcí pro prosazování národních zájmů v rámci

⁷ Informační centrum OSN v Praze, 2015, s. 8

⁸ Halberstam, Stein, 2009, s. 14

⁹ Čl. 57 Smlouvy o založení EHS

své zahraniční politiky.¹⁰ Důležitým krokem ke koordinaci mezinárodní politiky v rámci Evropy bez vazby na OSN byl vznik Evropské politické spolupráce. K tomu došlo na přelomu 60. a 70. let na pozadí politického i ekonomického oslabení USA válkou ve Vietnamu a SSSR potýkajícího se s „kontrarevolucemi“ v Československu a Maďarsku, čímž bylo narušeno tehdejší bipolární vidění Světa. K uplatňování sankcí v rámci EPS pak docházelo od 80. let 20. století.¹¹

Hlavní rozvoj sankční politiky Společenství (a později EU) pak přichází s prohloubením integračního procesu. Nejprve jako nástroj naplňování cílů druhého pilíře (Společná zahraniční a bezpečnostní politika - SZBP) Maastrichtské smlouvy a to buď na základě rezolucí RB OSN, nebo z iniciativy členských států. S vývojem mezinárodních opatření a zaváděním nových typů sankčních režimů mířených na jednotlivce či skupiny se vyvíjela i legislativa a postupy v rámci ES a později EU. V roce 2003 vydala Rada EU v *Pravidla pro implementaci a evaluaci restriktivních opatření* v rámci SZBP EU a v roce 2004 pak první programový dokument sankční politiky EU *Základní zásady pro použití restriktivních opatření*. Od Maastrichtské smlouvy prošly postupy k provádění sankcí několika úpravami. V současnosti se sankce za účelem naplnění záměrů SZBP řídí Smlouvou o EU ve znění Lisabonské smlouvy a jsou v souladu s cíli a zásadami Charty OSN.¹²

EU si postupně vypracovala pro uplatňování sankcí jasný právní rámec a silnou institucionální základnu a stala se v této oblasti významným hráčem a autoritou. Sankce vyhlášené RB OSN jsou v rámci EU často kvalitativně i kvantitativně rozšířeny a EU v současnosti provádí sankce i zcela nezávisle na RB OSN.¹³

Pokud mluvíme o vlivu mezinárodních organizací, nelze opomenout **Organizaci pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE)**, která má právě v rámci konfliktu na Ukrajině v roce 2014 a dále důležitou roli. Organizace vznikla v roce 1995 transformací Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě, která byla založena v 70. letech za účelem stabilizace tehdy geopoliticky rozdělené Evropy. Jde o největší regionální bezpečnostní organizaci na světě. Jejími členy jsou všechny evropské státy, Kanada, USA a některé zakavkazské a středoasijské státy

¹⁰ Druláková, Rolenc, Trávníčková, Zemanová, 2011, s. 5

¹¹ Klíma, 1993 s. 10 – 11

¹² Druláková, Rolenc, Trávníčková, Zemanová, 2011, s. 6 – 8

¹³ Druláková, Rolenc, Trávníčková, Zemanová, 2011, s. 16

Aktivity Organizace pokrývají politicko-vojenskou, ekonomicko-environmentální a lidskoprávní oblast. Na zasedání OBSE je zastupována Evropská Unie a Organizace má privilegované partnerství s OSN.

Možnosti OBSE jako nástroje pro vstup do násilných konfliktů jsou omezeny několika faktory. Jde o kombinaci rozsáhlého množství členů s důrazem na kooperativní bezpečnost (a tím ústřední roli konsenzu) a pouhá politická závaznost rozhodnutí. Jde o čistě mezivládní organizaci. Hlavní je vůle členských států a aktivita orgánů OBSE je až druhotná. Díky principu konsenzu však nabízí OBSE vyjednávací prostředí, ve kterém se dá předpokládat, že přijatá rozhodnutí budou všichni aktéři ochotni akceptovat. Stává se tak platformou pro vyjednávání. Tato funkce OBSE se plně projevila právě v konfliktu na Ukrajině. V rámci OBSE byly postupně vytvořeny i mechanismy pro aktivní řešení konfliktů, jejich aktivace je však často blokována potřebou konsenzu. OBSE tak slouží spíše jako nástroj varování a předcházení konfliktům.¹⁴

Mimo OSN a EU samozřejmě vyhláší sankce i ostatní mezinárodní organizace a uskupení – např. Liga arabských států, Organizace africké jednoty, Organizace amerických států a další. Autoritou v oblasti mezinárodního obchodu je pak Světová Obchodní Organizace. Ta se však zaměřuje spíše na obchodní bariéry jako protekcionistická opatření, než sankce jako výsledek porušení mezinárodního práva. Vzhledem k tématu se práce podrobněji zaměřuje pouze na roli OSN, EU a OBSE.

Kapitola definovala pojem sankce především z právního hlediska, je však třeba zmínit i pohled politologie. Zatímco v právní vědě se termín sankce používá pro *multilaterální* opatření bez použití síly, politické vědy užívají pojem v širším významu. Vyloučení použití síly zůstává, ale často jsou za sankce označována jak multilaterální, tak *unilaterální* opatření a chybí rozlišení mezi retorzi a represálií.¹⁵ Základní definici v politických vědách nabídl Thomas Hobbes přibližně jako trest uvalený veřejnou autoritou na toho, kdo učinil, co je podle téže autority považováno za přestupek zákona.¹⁶ Definice pozdějších autorů¹⁷ jsou vesměs podobné a daly by se shrnout jako nástroj

¹⁴ Dubský, Hlavlová, 2016, s. 6 - 8

¹⁵ Druláková, Trávníčková, Zemanová, 2009, s. 67

¹⁶ Hobbes, 1968, s. 353

¹⁷ Např. Daoudi a Dajani, 1983 nebo Nossal 1989

mezinárodní politiky, který se nátlakem snaží přinutit jiný stát, aby upustil nebo sjednal nápravu aktivit porušujících mezinárodní právo.

Sankce EU vůči Rusku, jejichž vliv na zemědělství ČR je předmětem zkoumání této práce, jsou výsledkem rezoluce RB OSN a následných opatření v rámci EU. Z tohoto důvodu je definici z hlediska politických věd věnován pouze odstavec s obecným shrnutím a práce se zaměřuje především na legislativní vymezení.

1.1.3. Klasifikace sankcí

V mezinárodních vztazích dochází dle konkrétní situace a cílů k využití různých typů sankčních prostředků. Relevantní literatura¹⁸ používá následné nebo podobné dělení:

Zbrojní embarga – Odříznutí donucovaného státu od dodávek zbraní s cílem zabránit eskalaci konfliktu pomocí zrušení obchodních kontraktů na dodávky zbraní a vojenského materiálu a zákazu dovozu a vývozu vojenských technologií.

Ekonomické sankce – Sankce směřující do hospodářské oblasti. Částečné nebo úplné přerušení obchodních vztahů. Využívají se především částečná či úplná embarga na dovoz pro donucovaný stát strategických komodit, zmrazení finančních prostředků na účtech v zahraničí a podobně.

Ostatní typy sankcí – Dále se používají diplomatická omezení jako odvolání vlastních nebo naopak vyhoštění zahraničních diplomatů, odmítnutí státní návštěvy, odmítnutí podpory při volbě v mezinárodních organizacích apod. nebo úplné přerušení diplomatických vztahů. Ostatní opatření míří do rozličných oblastí a cílí na velkou škálu zájmů sankcionovaného státu. Mohou například cílit na konkrétní osoby, mezinárodní přepravu, vědu a výzkum, oblast sportu a kultury apod. Jedná se o tzv. chytré sankce a některá konkrétní opatření se dají řadit i mezi sankce ekonomické.

1.1.4. Sankce mezi Evropskou Unií a Ruskou federací zavedené od roku 2014 v reakci na konflikt na Ukrajině

Po definování a rozdělení sankcí na jednotlivé typy dle charakteristik, nabízí tato kapitola seznam a stručné informace k opatřením, která byla mezi EU a Ruskem uvalena

¹⁸ Např. Baldwin, Pape, 1998, s. 189 nebo Druláková, Trávníčková, Zemanová, 2009, s. 68 – 69

od roku 2014 v souvislosti s konfliktem na Ukrajině a mohla ovlivnit jednotný trh a české národní hospodářství.

Přehled sankcí EU vůči Ruské federaci:¹⁹

- Pozastavení dvoustranných rozhovorů s Ruskou federací o vízových otázkách a o nové dohodě. *(březen 2014)*
- První soubor opatření vůči 21 ruským a ukrajinským činitelům (zmrazení majetku a zákazy cestování). *(březen 2014)*
- Zákaz dovozu zboží z Krymu nebo Sevastopolu (zákaz dovozu produktů, investic, služeb cestovního ruchu a vývozu určitého zboží a technologií). *(červen 2014)*
- Omezení **hospodářské spolupráce** s Ruskem *(červenec 2014)*
 - Omezení přístupu ruských finančních institucí ve vlastnictví státu na kapitálové trhy EU
 - Embargo na obchod se zbraněmi
 - Zákaz vývozu zboží dvojího užití určeného pro vojenské koncové uživatele
 - Omezení přístupu Ruska k citlivým technologiím, zejména v oblasti ropného průmyslu

V reakci na vývoj událostí byly sankce prodlužovány a platí až do současnosti. Sankce spočívající ve zmrazení majetku a zákazu vstupu na území EU byly postupně rozšířeny na 150 osob a 38 subjektů.

Přehled odvetných opatření Ruské federace vůči EU²⁰

V reakci na sankce EU zavedlo Rusko začátkem srpna 2014 protiopatření, která zakazují dovoz vybraných zemědělských výrobků, surovin a potravin z EU, Norska, USA a Kanady a Austrálie. Zákaz dovozu se týkal následujících komodit:

- Hovězí maso
- Vepřové maso
- Drůbeží maso
- Solené maso a masné výrobky
- Ryby, korýši a měkkýši

¹⁹ Evropská rada, Rada Evropské unie, 2018, online

²⁰ EAgrí – Ministerstvo zemědělství, 2018, online

- Mléko a mléčné výrobky
- Ovoce a zelenina
- Sladový výtažek a potravinové přípravky.

V seznamu byly v průběhu let prováděny pouze drobné úpravy a docházelo k pravidelnému prodlužování platnosti až do současnosti. Částečný zákaz dovozu prasat a vepřového z některých zemí EU do Ruské federace platil již dříve a to oficiálně z důvodu výskytu afrického moru. RF prohrála v rámci Světové obchodní organizace spor s EU a zákaz měla v dubnu 2017 zrušit. Rusko však odpovědělo jednoduše rozšířením sankčního seznamu o položky, kterých se spor týkal, a dosud na něm nebyly. Prakticky tedy nedošlo k žádné změně.

1.2. Efektivita hospodářských sankcí

Názory i přístup odborníků na mezinárodní sankce a hodnocení jejich efektivity se různí. Bylo zpracováno mnoho studií, zabývajících se především otázkou zda, a za jakých podmínek, sankce fungují a jaké jsou jejich dopady na donucující a donucované státy. Kapitola nabídne rešerši hlavní literatury s cílem odlišné názory utřídit a poskytnout ucelený pohled na problematiku sankcí a jejich hodnocení. Vzhledem k odlišenému charakteru obou typů se kapitola bude věnovat zvlášť tradičním hospodářským sankcím a zvlášť cíleným „chytrým“ sankcím.

1.2.1. Hodnocení efektivity hospodářských sankcí

Základem pro hodnocení efektivity sankcí je definovat, za jakých podmínek jsou opatření považována za účinná. Zde se liší pohled politických věd a ekonomie. Z politického pohledu jsou sankce úspěšné, pokud bylo dosaženo jejich cíle – tedy donucovaný stát upustil od protiprávního jednání. Ekonomie se při hodnocení efektivity zaměřuje na vliv sankcí na trhy v donucovaném státě.²¹

Historicky převažujícím²² názorem bylo, že sankce spíše nefungují. Je uváděno několik důvodů selhání donucovacích opatření. Je velmi složité zaručit, že sankce zasáhnou přímo tam, kde mají. Souvisí to především s možnostmi, jak sankce obejít nebo tlumit jejich dopad. U ekonomických sankcí jde typicky o zaměření na jiné obchodní

²¹ Druláková, Trávníčková, Zemanová, 2009, s. 70 – 71

²² Např. Galtung 1967 nebo Doxey 1987,

partnery, pokud jsou sankce unilaterální. U multilaterálních pak přichází na řadu např. skladování, využívání přidělového systému nebo pašování. Druhým důvodem je, že sankce mohou být velmi nákladné i pro donucující stát nebo (velmi často) státy sousedící s donucovaným. Nakonec není jistý ani vliv na politické vedení donucovaného státu. Zatímco někdy způsobí sankce protesty proti vládní garnituře, v jiných případech měly za následek nárůst vlastenectví a podpory režimu.²³

Pozitivnější názor přináší jedna z nejrozsáhlejších studií v oblasti hospodářských sankcí *Economic Sanctions Reconsidered*.²⁴ Studie vyšla poprvé v roce 1985 a od té doby byla několikrát aktualizována. V poslední verzi z roku 2007 autoři prostudovali 174 případů ekonomických sankcí uvalených od začátku první světové války do konce 90. let, přičemž téměř třetina případů byla z posledního desetiletí 20. století. Kromě výsledků a doporučení pro aktéry mezinárodní politiky a tvůrce omezujících opatření především přichází s metodou hodnocení účinnosti ekonomických sankcí.

Při snaze o hodnocení sankcí je základním problémem formulovat konkrétní veličiny, které chceme hodnotit. Tedy které z mnoha účelů sankcí brát při hodnocení úspěchu a neúspěchu v potaz. Toto je problematické z důvodu, že sankce mohou být zaměřeny mnoha směry. Jejich účelem může být pouze zaktivizovat či podpořit voliče a opozici v donucovaném státě než přímo měnit zahraniční praktiky. V jiných případech může být cílem pouze odrazení potenciálních narušitelů mezinárodního práva než změna statusu quo. Cílů navíc často bývá více a mění se v průběhu času. Autoři studie se zaměřili na stanovené cíle zahraniční politiky, tedy sankce hodnotí jako účinné, pokud se podaří donucení cílové země, aby splnila požadavky vysílatele sankcí. Navíc je při hodnocení účinnosti zdůrazňován vždy nejambicióznější cíl v každé fázi kampaně.²⁵ *Sledován je i dopad sankcí na ekonomiku donucované země, výše dopadů ale není spojována s účinností sankčního režimu.*²⁶

Autoři hodnotí dvě proměnné – politický výsledek a předpokládaný přínos sankcí. Proměnné jsou bodovány od 1 do 4, kdy 4 znamená maximální úspěch (splnění zahraničně-politického cíle) respektive maximální přínos. Poté jsou vynásobeny, čímž

²³ Hovi, Huseby, Sprinz, 2005, s. 480 – 481

²⁴ Hufbauer, Schott, Elliot, 2007

²⁵ Hufbauer, Schott, Elliot, 2007, s. 157

²⁶ Druláková, Trávníčková, Zemanová, 2009, s.71

dostaneme celkové skóre od 1 do 16. Jako úspěšné hodnotí sankce, které dosáhnou celkového skóre 9 a více, což vykládají tak, že sankce výraznou měrou přispěly ke splnění cílů donucujícího státu. Skóre determinujícího úspěch dosáhlo 34 % hodnocených případů. Míra úspěchu však velmi závisela na typu požadovaného výsledku. V případech skromnějších cílů jako propuštění politických vězňů byly sankce úspěšné ve více než polovině případů. V případech, kdy byla cílem např. změna vládního režimu, narušení vojenského potenciálu či jiná zásadní změna politiky donucovaného státu, klesla úspěšnost k 30 %. Tam, kde bylo cílem přerušování menších vojenských operací, se úspěšnost pohybovala na pouhých 20 %.²⁷

Přesto (nebo právě pro to), že byl model hojně využíván, nevyhnula se studie kritice. Již po prvním vydání upozornil Drury²⁸, že jelikož je studie založena na dvourozměrné analýze, je prakticky nemožné vyloučit falešné vztahy a korelace kvůli nedostatku kontrolních proměnných. Zároveň neexistuje žádný komplexní model pro vyhodnocení důležitosti jejich doporučení.²⁹ Právě Druryho i další³⁰ vícerozměrné analýzy výsledky zpochybňují. Dalším významným kritikem byl R. A. Pape, který ve své práci³¹ mírně optimisticky, panující ohledně účinnosti ekonomických na základě Economic Sanctions Reconsidered (dále ESR).

Pape zpochybňuje samotné hodnocení účinnosti sankcí. Zaměřil se na 40 případů, kde ESR označilo sankce jako úspěšné a tvrdí, že za opravdový úspěch hospodářských opatření se dá označit pouze 5 z nich. Nejčastější výtkou bylo, že výsledek nebyl dosažen díky ekonomickým sankcím, ale dopomohlo k němu použití síly nebo výhrůžka vojenským zásahem ať už donucujícím státem nebo jiným aktérem. Tato výtka se týkala největší části případů. Jindy zpochybňuje úspěch úplně – sankce byly buď obejity, nebo došlo pouze k triviálním ústupkům, které zdaleka nesplňovaly požadavky donucujícího státu. Další kategorií, která dle Papea výrazně vylepšuje celkový obraz, jsou sankce, kterými se řeší vyvlastňovací spory a mají tedy spíše obchodní než mezinárodněprávní charakter. Ze 40 prověřených případů tak nakonec zbývá 5, kde hospodářské sankce byly

²⁷ Hufbauer, Schott, Elliot, 2007, s. 158 – 159

²⁸ Drury, 1998

²⁹ Drury, 1998, s. 497 – 498

³⁰ Např. Dashti-Gibson, Davis a Radcliff, 1997

³¹ Studie např. hrála důležitou roli při rozhodování, zda se v Iráku v roce 1991 spolehnout na hospodářské sankce namísto vojenského zásahu.

jednoznačně úspěšné. Z toho navíc 3 se týkali zdánlivě triviálních témat jako ustoupení od přesunutí Kanadského velvyslanectví z Tel Avivu do Jeruzaléma, propuštění šestice britských občanů obviněných Sovětským svazem ze špionáže a nepropuštění tří vězňů státem Salvador, obviněných z vraždy amerického občana.³²

Problematickosti hodnocení účinnosti ekonomických sankcí z důvodu nedostatku exaktních, snadno ověřitelných údajů a neexistence jednoznačné metody může vést k nadměrnému příklonu ke kritice sankcí a přesvědčení o všeobecné neúčinnosti. Kromě studie ESR je s tímto v rozporu i reálná mezinárodní politika, kde se ekonomických sankcí nadále využívá a počet opatření narůstá.³³ Příkladem jsou nakonec i hospodářské sankce mezi EU a Ruskou federací.

Dále je třeba nezapomínat na fakt, že donucovaný stát často nejprve obdrží varování a hrozbu sankcemi, které jsou uvaleny, až když odmítne spolupracovat. Pokud věrohodná hrozba sankcemi selže, ukazuje to větší pravděpodobnost, že donucovaný stát nemá v úmyslu ustoupit, ani pokud budou uvaleny. Z toho vyplývá možná překvapivý závěr, že pokud už jsou sankce uvaleny, existují dobré důvody, proč očekávat, že selžou. Práce ESR se pak zabývá pouze případy, kdy sankce byly uvaleny, ale případy, kdy samotná hrozba sankcí stačila ke splnění cíle, nejsou brány v potaz. To může vést k podhodnocení účinnosti sankcí.³⁴

I přes některé nedostatky, je tak studie ESR validní. Autoři pak zdůrazňují tři nejčastější důvody neúčinnosti ekonomických sankcí. Jako při jiných rozhodovacích procesech porovnává donucující stát užitek plynoucí ze sankcí (přesněji užitek v případě, že donucovaný stát ustoupí) s náklady sankcí (ty mohou být jak ekonomické, tak bezpečnostní, politické a další). Stejně tak porovnává donucovaný stát náklady způsobené sankcemi s náklady na odstranění jednání, jež k nim vedlo.³⁵ Prvním problémem, který autoři uvádějí, je pak rozdílné vnímání těchto nákladů odesílatelem a donucovaným státem, které vede k neoptimálnímu nastavení sankcí. Ty jsou v takovém případě příliš slabé, než aby dosáhly požadovaných cílů. Dále naráží na skutečnost, že za sankcemi často mohou primárně stát zájmy domácí politiky nebo mohou mít spíše rétorickou

³² Pape, 1997, s. 99 – 105

³³ Druláková, Trávníčková, Zemanová, 2009, s.72

³⁴ Hovi, Huseby, Sprinz, 2005, s. 482 – 483

³⁵ Podobně soudí např. i Blanchard a Ripsman, kteří vychází z kvalitativní případové studie a ukazují, že efektivita sankcí závisí na rovnováze politických nákladů spojených s dodržením a s nedodržením podmínek. (Blanchard, Ripsman, 1999)

povahu. Nakonec uvádí, že sankce často selhávají, protože různé donucující státy mají s donucovanou zemí jiné vztahy a jejich zájmy mohou být nejen rozdílné, ale často přímo protichůdné. Z toho pak vyplývá nejednotnost, protahování vyjednávání o konkrétní podobě sankcí a riziko, že nebudou nastaveny dostatečně přísně.³⁶ Podobným problémům musela nakonec čelit i Rada EU v procesu definování konkrétních opatření vůči Rusku.

1.2.2. Podmínky účinnosti hospodářských sankcí

Kapitola nabízí shrnutí poznatků nejvýznamnějších studií k tématu, které představují tři různé přístupy k hodnocení účinnosti a jejích podmínek.

1.2.2.1. Doporučení pro donucující stát (policy makers)

Nelze opomenout ESR, které se práce již věnovala. V ní trojice autorů formuluje i devět doporučení, které zvyšují účinnost sankcí. Po rozšíření vzorku zkoumaných případů o sankce uvalené v 90. letech nakonec ve třetím vydání zúží doporučení na sedm bodů. Zaprvé doporučují střídmost při stanovování cílů, kterých se má sankcemi dosáhnout. Korelace mezi ekonomickou deprivací a ochotou změnit chování je pouze slabá. I výrazný hospodářský dopad sankcí tak mohou při určování politických výsledků zastínit jiné faktory. Za druhé identifikují skutečnost, že sankce nejlépe fungují, pokud jsou mířeny proti někdejšími obchodními partnerům, s kterými měla země dobré vztahy. Naopak doporučují opatrnost v případě autokratických režimů. Takové země dle jejich analýzy nebývají tak citlivé na ekonomický tlak. V případě, že nejsou sankce pouze symbolickým gestem a jejich cílem je opravdu změnit politiku a chování donucovaného státu, ukázalo se nejúčinnějším nasadit sankce s maximálním možným dopadem. Možná překvapivě ukazuje studie, že větší počet donucujících států nemusí vždy přispět k větší účinnosti sankcí. Mezinárodní koalice sice zesiluje politický signál a hospodářskou hrozbu, na druhou stranu však nese riziko nedostatečného nastavení sankcí v rozhodovacím procesu. V mnoha případech jsou sankce kombinovány s dalšími opatřeními, jako tajnými nebo polovojenskými misemi. Identifikovat správné nástroje a rozhodnout o jejich ne/využití v daném případě, může být klíčové. Nakonec se autoři věnují otázce nákladů. Donucující stát by měl být připravený vést vysoké náklady, odpovídající cíli, kterého chce dosáhnout. Aby nebyla ohrožena účinnost sankcí, měli by být navrženy tak, aby náklady nedopadly koncentrovaně na konkrétní domácí aktéry a

³⁶ Hufbauer, Schott, Elliot, 2007, s. 159 – 160

nehrozily podporu veřejnosti. Zároveň je potřeba náklady jasně spojit s očekávaným benefitem.³⁷

1.2.2.2. Podmínky účinnosti sankcí ve stádiu uvalení

Základní podmínky účinnosti sankcí formulují i další autoři. Jak bylo uvedeno v kapitole věnující se hodnocení efektivity, sankce často zafungují již ve stádiu věrohodné hrozby a případy, kdy jsou opravdu uvaleny, mají ve srovnání nižší míru úspěšnosti. Přesto existují případy, kdy ve stádiu hrozby sankce selhaly, ale po uvalení byly účinné a splnily politické cíle. Na tyto případy se zaměřila trojice autorů³⁸ z Cambridge a snažila se zodpovědět, za jakých podmínek jsou (uvalené) sankce účinné, za pomoci teorie her.

Autoři opět nejprve definují, za jakých podmínek považují sankce za úspěšné. Základní použitou definicí je, že jsou úspěšné, pokud dosáhnou od donucovaného státu kýženého politického ústupku. Zároveň uvažují i scénář, kdy sankce nežádoucí chování donucovaného státu prostě znemožní. Jako příklad uvádí režim Saddáma Husseina, který kvůli velkému mezinárodnímu tlaku a ekonomickým sankcím prostě nebyl schopný vyrobít další zbraně hromadného ničení, či ukrýt ty stávající a sankce tak dosáhly svého cíle ne tak, že by došlo ze strany Husseina k politickému ústupku, ale tak, že nežádoucí chování zkrátka znemožnily.³⁹

Pokud sankce selžou ve stádiu hrozby, záleží z jakého důvodu. Pokud se oba aktéři (státy) chovají racionálně, nabízí se tři hlavní důvody selhání. Za prvé nemusí donucovaný stát považovat hrozbu za věrohodnou. Za druhé nejsou sankce dostatečně silné – donucovaný stát vyhodnotí újmu v důsledku sankcí jako menší než újmu ze zanechání protiprávního jednání, respektive prospěch z něj. Posledním z hlavních důvodů selhání může být, že donucovaný stát očekává, že sankce budou uvaleny, ať už k politickému ústupku přistoupí nebo nepřistoupí. V posledním případě naopak neúspěch plyne z absence či nedostatečné věrohodnosti příslibu, že sankce nebudou uvaleny, pokud se donucovaný stát zdrží nežádoucího jednání.⁴⁰

³⁷ Hufbauer, Schott, Elliot, 2007, s. 162 – 177

³⁸ Hovi, Huseby, Sprinz, 2005

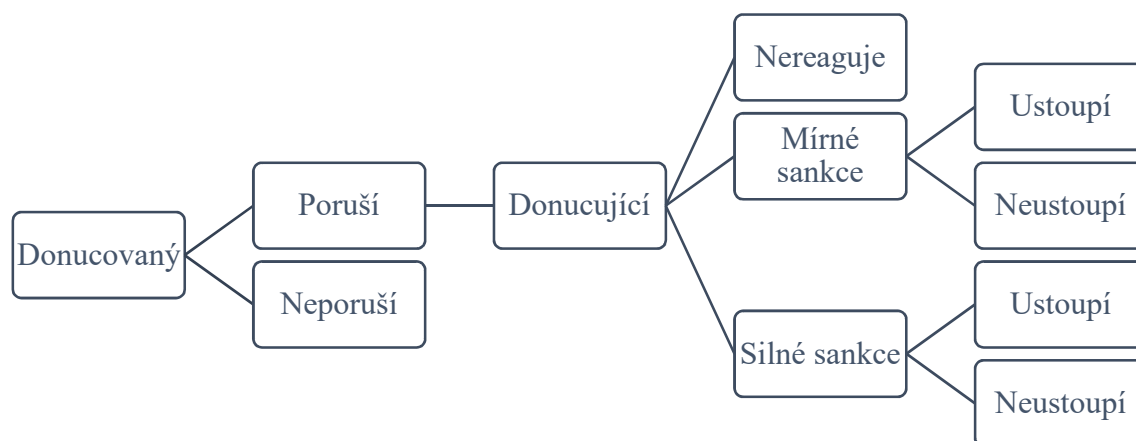
³⁹ Hovi, Huseby, Sprinz, 2005, s. 483 – 484

⁴⁰ Hovi, Huseby, Sprinz, 2005, s. 484

Nejprve se autoři pracují s předpokladem, že **obě strany jsou schopny správně vyhodnotit všechny relevantní aspekty sankcí**. Poté se v případě, že samotná hrozba sankcemi selže, dají, v návaznosti na tři situace popsané v předchozím odstavci, očekávat dva scénáře. V prvním nebudou sankce uvaleny (jelikož šlo o prázdnou hrozbu). Druhou možností je, že budou uvaleny, ale donucovaný stát se nepodřídí a to buď proto, že náklady plynoucí ze sankcí nebyly dostatečně silné nebo proto, že donucovaný stát nevěřil, že budou po ústupku staženy. V případě **dokonalých informací** tedy nemohou být uvalené sankce účinné. Neznalost nebo zkreslené informace o některém z faktorů jsou tedy pro účinnost *zavedených* sankcí klíčové. Může jít o podcenění síly sankcí donucovaným státem, nesprávné vyhodnocení odhodlání donucovaného státu k nim přistoupit nebo chybný dojem, že jsou nezávazné. Dále je nutné, aby po uvalení sankcí došlo u donucovaného státu k přehodnocení předešlých (chybných) očekávání.⁴¹

Pro posouzení prvních dvou možností (*sankce nepovažuje donucovaný stát za věrohodné / sankce nejsou dostatečně účinné*) v případě **nedokonalých informací** používají autoři jednoduchý model teorie her. Sekvenční hru znázorňuje následující schéma.

Graf č. 1 – schéma sekvenční hry v jednoduchém modelu teorie her

Zdroj: Hovi, Huseby, Sprinz, 2005, s. 491, vlastní úprava

Model uvažuje dva hráče. Donucovaný stát, který zvažuje porušení mezinárodního práva, a vysílající stát, který chce, aby k porušení nedošlo. Ještě před začátkem hry donucující stát pohrozí uvalením sankcí v případě, že k porušení dojde. Hra začíná

⁴¹ Hovi, Huseby, Sprinz, 2005, s. 485 – 486

rozhodnutím donucovaného státu, zda se (pod hrozbou sankcí) uchýlit k protiprávnímu jednání. Pokud se rozhodne neporušit, nezbyvá donucujícímu žádná volba a hra končí. Pokud mezinárodní právo poruší, má 2. hráč tři možnosti – nereagovat, uvalit mírné sankce a uvalit silné sankce. Model uvažuje jak důvěryhodnost sankcí, tak jejich sílu a umožňuje nám posoudit, jak na sebe vzájemně působí při určování výsledku hry. Navíc je tak zahrnuta možnost, že donucovaný stát se může uchýlit k protiprávnímu jednání a později od něj ustoupit, když zjistí skutečný dopad sankcí. Model tedy pracuje s předpoklady, že donucovaný stát je schopný sledovat kroky donucujícího, je připravený neustoupit, pokud sankce budou mírné, ale zároveň raději ustoupí, pokud budou příliš silné. Pokud druhý hráč zavede sankce – ať už mírné nebo silné – rozhoduje se donucovaný stát, zda ustoupit či nikoliv. Ustoupit znamená zanechat protiprávního jednání. Předpokládá se, že v takovém případě budou sankce ukončeny. Hráči poté při rozhodování porovnávají tři typy nákladů – náklady plynoucí z porušení mezinárodního práva, náklady plynoucí ze sankcí a tzv. audience cost (tlak zájmových skupin v donucujícím státě – většinou roste při nečinnosti vůči porušení mezinárodního práva a může vést až k uvalení sankcí z důvodů domácí politiky namísto mezinárodních vztahů). Jediným benefitem, který hráči v modelu berou v úvahu je ten plynoucí z porušení mezinárodního práva.

Autoři dochází k několika závěrům týkajícím se podmínek, za jakých sankce mohou fungovat. Výsledky modelu odpovídají diskutované hypotéze, že v případě dokonalých informací nemohou sankce, pokud již dojde k jejich uvalení fungovat a naopak mohou donucovaný stát přimět k ústupku, pouze pokud má nedokonalé informace. K tomu navíc model vymezuje přesnou povahu nedokonalých informací, aby sankce byly úspěšné. Donucovaný stát musí uvalení *silných* sankcí považovat za nepravděpodobné a zároveň donucující k nim naopak musí být připravený přistoupit. Model i přímo definuje prahovou hodnotu pravděpodobnosti uvalení silných sankcí, která je nutná pro účinné odrazení. Zároveň ze studie vyplývá, že tato hodnota je klesající funkcí pravděpodobnosti uvalení mírných sankcí. Tedy čím větší pravděpodobnost, že budou uvaleny *mírné* sankce, tím nižší pravděpodobnost uvalení *silných* stačí k odrazení od nežádoucího jednání. Tuto skutečnost, která se může zdát poněkud neintuitivní, vysvětlují autoři tím, že mírné sankce – přestože nemají potenciál přimět k ústupku – jsou pro donucovaný stát

také nákladné a tak preferuje se jim vyhnout. Vyšší pravděpodobnost jejich uvalení tak přispívá k celkovému efektu odrazení.⁴²

Z modelu teorie her je také jasně patrné, že neoptimálnější řešením pro oba hráče je, pokud k porušení práva nedojde a hra končí beze změny užítka některého z hráčů. I když jsou sankce účinné a obnoví dodržování mezinárodních norem, jsou nákladné pro obě strany. I účinné sankce jsou neoptimálním řešením a oba hráči končí se záporným užítkem. Čím silnější sankce jsou a čím déle trvají, tím více je výstup neefektivní.

Výsledky studie tak nutí k zamyšlení nad doporučeními pro „policy makers“. Nabízí se myšlenka, že by donucující stát mohl záměrně klamat o svém odhodlání sankce opravdu uvalit nebo jejich síle. Taková taktika je pochopitelně lákavá, ale zároveň zvyšuje riziko samotného porušení práva. Pokud je donucující stát připravený uvalit silné sankce, je spíše žádoucí dát tuto hrozbu najevo a pokusit se druhý stát od porušení práva odradit, než klamat, že sankce budou mírné a tím zvýšit jejich účinnost, až budou uvaleny. Sankce jsou vždy nákladné a hlavní strategií by mělo být porušení práva a sankcím předcházet. To samé platí o klamání o důvěryhodnosti hrozby sankcemi.⁴³

Přestože se studie nezabývala tzv. chytrými sankcemi, dá se její argumentace jednoznačně vztáhnout i na tyto případy. Cílené sankce jsou navíc obecně považovány za silnější nástroj, což jejich účinnost zvyšuje a to především ve stádiu hrozby. Podmínky pro účinnost po té, co byly skutečně uvaleny, se nijak neliší od tradičních hospodářských sankcí.⁴⁴

1.2.2.3. Asymetrické vnímání významnosti tématu sporu a jeho vliv na účinnost sankcí

Dvojice autorů A. U-Jin a D. Peksen⁴⁵ přistupuje k determinantům účinnosti sankcí zcela odlišně. Ve své studii se zaměřují na fakt, že donucovaný a donucující stát mohou téma sporu co do významnosti vnímat velmi odlišně.

Je logické, že otázkám, které jsou předmětem sporu, přisuzují různí aktéři různou významnost. *Přímí aktéři pak budou pro svůj zájem ochotni nést vyšší náklady a zváží*

⁴² Hovi, Huseby, Sprinz, 2005, s. 495 – 498

⁴³ Hovi, Huseby, Sprinz, 2005, s. 498 – 499

⁴⁴ Hovi, Huseby, Sprinz, 2005, s. 499

⁴⁵ U-Jin, Pelsen, 2007

*všechny možnosti včetně použití síly.*⁴⁶ Autoři pak staví studii na jednoduchém tvrzení, že předmět sporu ovlivňuje jeho výsledek a následujících předpokladech: Za prvé, zahraniční politika je proces zaměřený na konkrétní otázky/témata a její tvůrci se o ně zajímají. To nám umožňuje přiřadit důležitost tématům jako bezpečnost, politická stabilita, bohatství, svoboda či spravedlnost – tedy těm, které jsou nejčastěji předmětem sporu či kompromisu. Za druhé, důležitost, kterou tvůrci zahraniční politiky tématům přiřazují je mezi jednotlivými zeměmi a tématy odlišná. Třetím a posledním předpokladem je, že domácí i mezinárodní politické zájmy hrají při určování významnosti tématu klíčovou roli. Studie pak stojí na třech hypotézách:

1. Za jinak nezměněných podmínek, povede vnímání tématu donucujícím státem jako vysoce důležité k odhodlání uspět a velmi pravděpodobně vyvrcholí účinnými sankcemi.
2. Za jinak nezměněných podmínek, povede vnímání tématu donucovaným státem jako vysoce důležité k odhodlání odolat sankcím a pravděpodobně vyvrcholí neúčinností sankcí.
3. Čím větší je asymetričnost vnímání důležitosti tématu mezi donucujícím a donucovaným státem, tím větší je pravděpodobnost, že sankce budou účinné.

Studie vychází ze stejných dat, jako Hufbauer, Schott a Elliot (ESR) s tím, že jednotkou zkoumání jsou v analýze jednotlivé státy. Multilaterální sankce, kde nejde identifikovat klíčové státy, jsou tedy vyloučeny a zůstává 99 případů. Závislou proměnnou v logistické regresi je účinek sankcí. Důležitost tématu/předmětu sporu odvozují pro každou jednotku zvlášť, což odpovídá základnímu předpokladu, že různé státy, vnímají jednotlivá témata (lidská práva, bohatství apod.) odlišně. Indikátorům významnosti tématu jsou přiděleny ordinální hodnoty od 1 do 9 (nejméně významné – nejvýznamnější). Indikátory jsou rozděleny do několika oblastí – kulturní hrozby, ekonomické hrozby, politické/diplomatické hrozby a hrozby národní bezpečnosti. Řídicími proměnnými jsou náklady donucujícího státu, politická a ekonomická stabilita, poměr HNP donucujícího a donucovaného státu a obchod mezi oběma státy. Fiktivní proměnnou jsou vztahy mezi oběma státy před uvalením sankcí. Relativní moc odráží

⁴⁶ Brecher, 1993, s. 115

nerovnosti v síle obou států. Kontrolován je i vliv délky trvání sankcí a jak moc státy spolupracují s ostatními mocnostmi.

Výstupy modelu potvrzují 1. hypotézu – čím více vnímá donucující stát téma sankcí jako významné, tím více je odhodlaný dosáhnout sankcemi svého cíle a tím pravděpodobněji budou sankce účinné. Výsledky naopak nepodporují hypotézu č. 2 a významnost tématu sankcí pro donucovaný stát není důležitým determinantem jejich úspěchu. Dále bylo zjištěno, že úroveň odhodlání a naznačování ráznosti donucujícím státem bude pravděpodobně větší a účinnější vůči druhému státu v případech, kdy jde o asymetrii ve vnímání tématu sporu ve prospěch donucovaného státu. Tím byla potvrzena třetí hypotéza. Nejsilnější vliv na výsledek sankcí měla politická a ekonomická stabilita, předchozí vztahy mezi státy a mezinárodní spolupráce. Z výsledků je patrné, že opomínání významnosti tématu sporu představovalo v literatuře týkající se sankcí významnou mezeru. Z důvodu nedostatku dat se studie nezaměřovala na sankce ve fázi hrozby. Přesto jsou její závěry dle autorů uplatnitelné.⁴⁷

1.2.3. Chytré sankce a jejich efektivita

Ve snaze o zvýšení účinnosti a redukci negativních vedlejších dopadů sankcí, začaly státy od 90. let přistupovat k tzv. chytrým sankcím. Hlavní rozdíl spočívá v přesnějším cílení sankcí. Nejprve se nový přístup projevil u embarg a bojkotů, které byly cíleny na omezení potřeb vládnoucích režimů, nejbohatších a politických elit s co nejmenším zásahem na řadové občany.⁴⁸ V případě sankcí zavedených EU vůči Rusku v souvislosti s krizí na Ukrajině v roce 2014, se dají mezi chytré sankce zařadit například různá finanční opatření, zákazy vstupu do země, omezení přístupu k novým technologiím ve vybraných oblastech a jiná hospodářská a diplomatická omezení.

Nové typy sankcí tak měly nejen umět zasáhnout tam, kde je to pro narušitele mezinárodního práva nejcitlivější, ale také nabídnout odpověď na některé výzvy, které řešení mezinárodních konfliktů skýtá. Cílené sankce bývají levnější, většinou významně nedopadají na řadové občany a tím jsou politicky i eticky průchodnější. Navíc se dokáží popasovat i s novými skutečnostmi, jako stále častější vnitrostátní konflikty a hrozba

⁴⁷ U-Jin, Pelsen, 2007, s. 141 – 143

⁴⁸ Druláková, Trávníčková, Zemanová, 2009, s. 72 – 73

mezinárodního terorismu, jelikož jsou schopny postihovat i jednotlivce a skupiny fungující mimo oficiální vládní režimy.⁴⁹

1.2.3.1. Hodnocení chytrých sankcí

Chytré sankce je možné hodnotit ze dvou pohledů. Za prvé – snižují oproti obsáhlým sankcím humanitární náklady? A za druhé – jsou účinnější z klasického hlediska donucení jiného státu k ustoupení od porušování mezinárodního práva?

Z dosavadních studií vyplývá, že využití chytrých sankcí s sebou opravdu nese nižší humanitární náklady než klasické široce pojaté sankce. Výzkum⁵⁰ na vzorku dat z ESR ukázal, že finanční sankce byly kratšího trvání, což snížilo dopad na obyvatele. Z jiné analýzy⁵¹ případů z let 1976 – 2001 vyplynulo, že tradiční širokosáhlé sankce mají větší tendenci zvyšovat represe v autoritářských státech. Dvourozměrná analýza z roku 2009⁵² také ukázala, že klasické sankce jsou v donucovaném státě často spouštěčem úpadku donucovaných států v hodnocení demokracie a lidských práv. Dle zmíněných výsledků jsou tedy, za jinak nezměněných okolností, chytré sankce z humanitárního hlediska oproti klasickým šetrnější. Podmínka *ceteris paribus* však v realitě často splněna není. Tím paradoxně nacházíme několik podmínek, za kterých jsou z humanitárního hlediska příznivější tradiční sankční opatření. Pokud je donucovaný stát demokratický, pomocí klasických sankcí bývá ústupku dosaženo rychleji. Důležitý je samozřejmě i cíl opatření. Má-li být dosaženo sesazení vládního režimu, jsou logicky účinnější opatření, která pro donucovaný stát znamenají větší zátěž – tedy širokosáhlé sankce.⁵³ Podobně účinnější jsou dle dostupných studií⁵⁴ tradiční opatření i při řešení vnitrostátních sporů a občanských válek.⁵⁵

Pokud se na hodnocení chytrých sankcí díváme čistě z hlediska účinnosti ve smyslu schopnosti donutit stát, který porušuje mezinárodní právo, k ústupku, nejsou odborníci tak optimističtí, jako v případě humanitárních dopadů. Z hodnocení⁵⁶ sankcí OSN

⁴⁹ Druláková, Trávníčková, Zemanová, 2009, s. 72 – 73

⁵⁰ Shagabutidinova, Berejikan, 2007

⁵¹ Wood, 2008

⁵² Peksen, Drury, 2009

⁵³ Dashti-Gibson, Davis, Radcliff, 1997

⁵⁴ Gershenson, 2002;

⁵⁵ Drezner, 2011, s. 102

⁵⁶ Cortright, Lopez, Gerber, 2002

v průběhu 90. let vyplývá jasný závěr, že co do účinnosti jsou klasické hospodářské sankce oproti chytrým sankcím efektivnější. Na diskuzním panelu International Studies Association v roce 2010 se většina přítomných odborníků shodla, že ve srovnání se širokosáhlými opatřeními, jsou výsledky politiky chytrých sankcí přinejlepším smíšené.⁵⁷

Souhrnem lze výsledky dosavadních studií chytrých sankcí shrnout následovně. Tento nástroj skýtá několik výhod, mezi největší patří výrazné snížení dopadů sankcí na běžné občany – nízké humanitární náklady, ale také nižší náklady pro donucující stát. S uvedenými skutečnostmi souvisí další výhoda, jež je důležitá především v kontextu mezinárodních společenství a zájmových skupin – velmi dobrá politická průchodnost. Na druhou stranu oproti tradičním široce zaměřeným sankcím jde o méně účinný nástroj ke sjednání pořádku a ukončení porušování mezinárodního práva donucovaným státem.

Vzhledem k tématu práce nelze nezmínit, že v reakci na konflikt na Ukrajině bylo v rozhodovacích procesech EU také přistoupeno k chytrým sankcím, cílícím především na osoby blízké ruskému prezidentu Putinovi. Sankce trvají již téměř čtyři roky a k donucení Ruské federace k ústupku stále nedošlo. Možnosti volby opatření samozřejmě (kromě dalších okolností) ovlivňuje fakt, že EU je sdružení mnoha států, z nichž velká část je závislá na dodávkách plynu právě z Ruské federace.

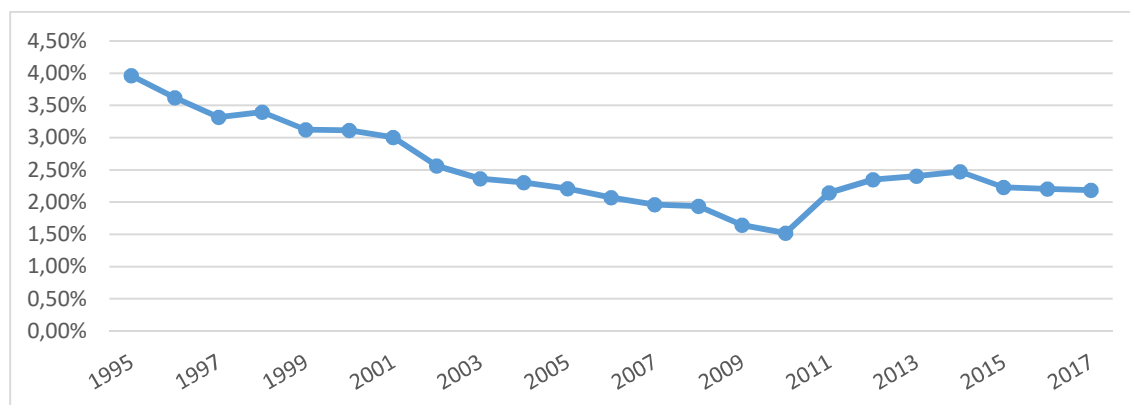
⁵⁷ Drezner, 2011, s. 102

Praktická část

2. Charakteristika agrárního sektoru v národním hospodářství ČR

Zemědělství je v ČR tradičním odvětvím a spadá do gesce Ministerstva zemědělství ČR. Přes dlouhou tradici a větší rigiditu než jiná odvětví, prochází sektor významnými proměnami. Největším determinantem změn (po přechodu z centrálního plánování na tržní ekonomiku na počátku 90. let) bylo zapojení do Společné zemědělské politiky EU v roce 2004 a její reforma v roce 2013.

Graf č. 2 – Podíl sektoru zemědělství, lesnictví a rybářství na zdrojích českého HDP v letech 1995 – 2017

Zdroj dat: ČSÚ, Zdroje HDP, 2018, online, vlastní úprava

Jak můžeme vidět na grafu č. 2, podílí se zemědělský sektor (včetně lesnictví a rybářství) na zdrojích HDP přibližně 2 – 4 %, přičemž jeho podíl od 90. let klesá.

Výrazný pokles do roku 2010 můžeme přičíst odeznívající hospodářské recesi, v jejímž důsledku došlo ke snížení investic do zemědělství. Přísnější podmínky pro poskytování investičních úvěrů znamenaly snížení kapitálové vybavenosti odvětví. K horšímu výsledku přispělo v daném roce i nepříznivé počasí.⁵⁸ Od roku 2010 podíl sektoru na zdrojích HDP opět rostl nebo stagnoval a v posledních letech se pohybuje v rozmezí 2 – 2,5 %.

Zemědělská půda tvořila v roce 2017 53,3 % výměry ČR. Z toho šlo v 70,9 % o ornou půdu, 27,8 % připadlo na trvalé travní porosty a zbývajících přibližně 1,5 % se rozdělilo

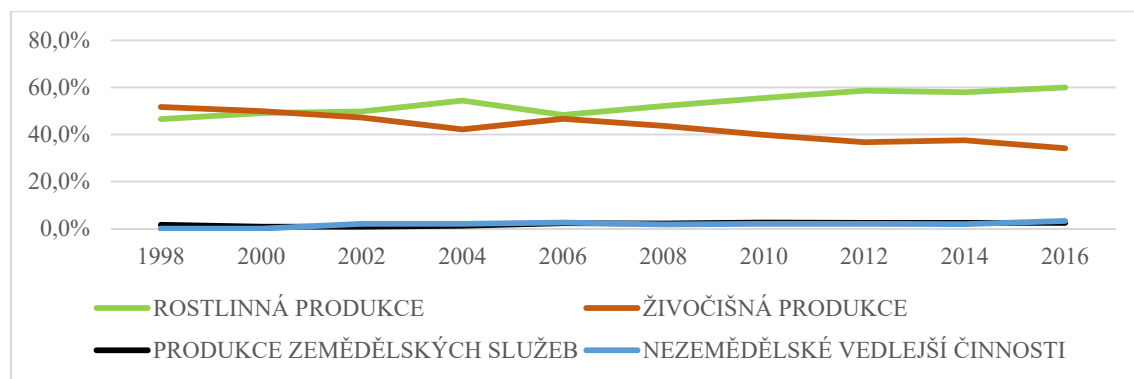
⁵⁸ Ministerstvo zemědělství ČR, 2011

mezi chmelnice, vinice, ovocné sady a ostatní trvalé kultury.⁵⁹ Znakem typickým pro české zemědělství je roztržitost vlastnické struktury půdy. K té došlo během privatizace a to především důsledkem restituce, kdy se půda často dělila mezi několik dědiců původních vlastníků.⁶⁰ Vlastní zemědělskou půdu využívaly v roce 2016 zemědělské subjekty jen z 26,9 %, zbývajících 73,1 % měly pronajato.⁶¹

Zemědělských subjektů je v ČR přes 26,5 tisíce. V 88 % převažují fyzické osoby, většinou zemědělství podnikatelé. Zbýlých 12 % připadá na právnické osoby, z toho především 59 % společnosti s ručením omezeným, 20 % akciové společnosti a 16 % družstva. Co do počtu převažují dle velikosti malé subjekty (60 %), třetinu tvoří středně velké zemědělské podniky a nejmenší je skupina velkých podniků (7 %). I přes malé zastoupení z hlediska četnosti, hospodaří velké podniky na dvou třetinách z celkové výměry zemědělské půdy a podílí se ze 76 % na celkovém počtu chovaných hospodářských zvířat. Naopak na největší skupinu malých zemědělských subjektů připadá pouhých 5 respektive 4 %.⁶² Od vstupu ČR do EU v roce 2004 podíl podniků fyzických osob na zemědělské půdě mírně roste, zatímco podíl družstev a obchodních společností klesá. Stále však výrazně převažuje velkovýroba.

Měnil se také podíl rostlinné a živočišné výroby na zemědělské produkci.

Graf č. 3 – Tvorba zemědělské produkce v letech 1998 – 2016

Zdroj dat: ČSÚ, Souhrnný zemědělský účet, 2017, vlastní úprava
Viz příloha č. 5

⁵⁹ Sálusová, 2018, s. 29

⁶⁰ Bičík et. al., 2015, s. 146

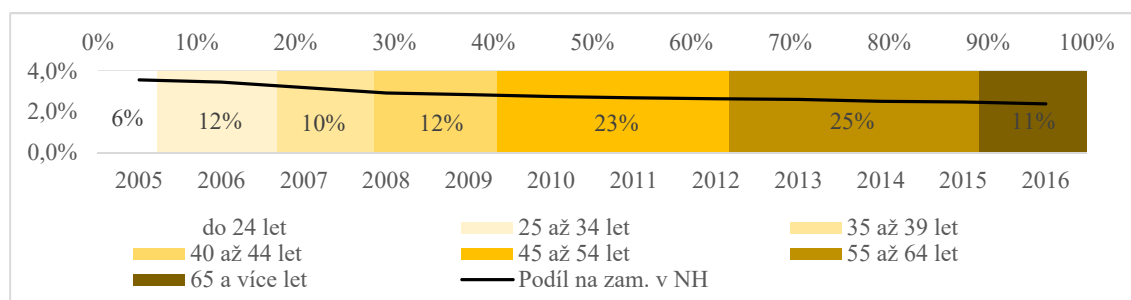
⁶¹ Srovnání výsledků FSS 2016 a Agrocenzu 2000, ČSÚ, online, 2018

⁶² Struktura zemědělských podniků vyjádřená ve třídách ekonomické velikosti, ČSÚ, online, 2018

Jak vidíme v grafu č. 3, ještě na konci 90. let převažovala živočišná produkce nad rostlinnou v poměru přibližně 53 ku 47 procentům. Tento trend se však začal obracet. V roce 2000 už byl poměr obou oborů vyrovnaný a objem rostlinné produkce se oproti živočišné postupně zvyšoval až k 60% podílu na celkové zemědělské produkci v roce 2016. Podíl živočišné produkce naopak poklesl na 34 %. Kromě rostlinné a živočišné výroby se na zemědělské produkci podílí také zemědělské služby a neoddělitelné nezemědělské vedlejší činnosti. Podíl posledních dvou kategorií se pohybuje v jednotkách procent a v čase se mírně zvyšuje z 1 na 2,5 respektive z 2 na 3,2 procenta.

V zemědělství (včetně lesnictví a rybářství) byly v roce 2017 zaměstnány 2,4 % všech zaměstnaných v národním hospodářství. Podrobnější informace o vývoji zaměstnanosti v sektoru poskytuje následující graf.

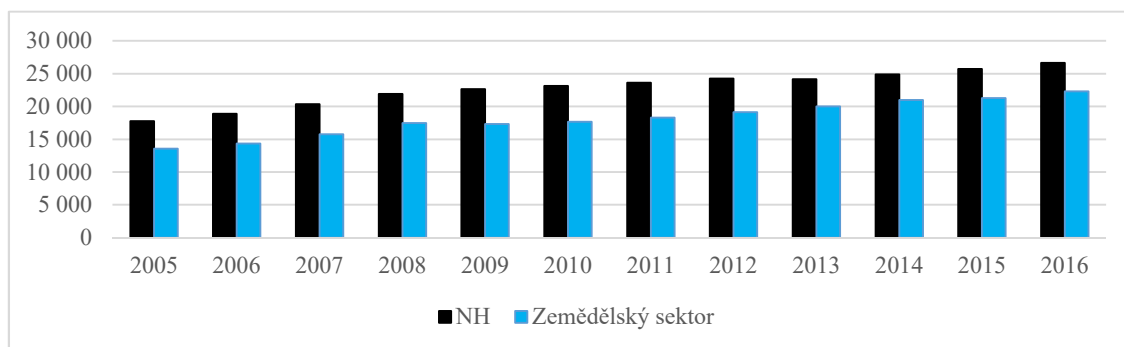
Graf č. 4 – Věková struktura zaměstnanců v zemědělském sektoru v roce 2017 a podíl zemědělského sektoru na celkovém počtu zaměstnaných v letech 2005 – 2016

Zdroj dat: ČSÚ, Strukturální šetření v zemědělství – 2016, online, 2018, vlastní úprava

Podíl sektoru na celkovém počtu zaměstnaných každoročně klesá. Během několika let poklesnul z 3,6 % zaměstnaných v roce 2005 na 2,5 % v roce 2016. Oproti jiným odvětvím je v zemědělství zaměstnáno méně žen a více pracovníků spadá do věkových kategorií nad 40 let. Tato skutečnost pravděpodobně souvisí umístěním většiny zemědělských podniků na venkov, který se v současnosti potýká s úbytky obyvatelstva a stárnutím populace.

Graf č. 5 – Průměrná hrubá měsíční mzda v NH a odvětví zemědělství lesnictví a rybnářství v letech 2005 – 2016

Zdroj dat: Veřejná databáze ČSÚ – Mzdy a náklady práce, online, 2018, vlastní úprava

Průměrná mzda v zemědělském sektoru dlouhodobě zaostává za průměrem v celém národním hospodářství. Disparita se však postupně pomalým tempem snižuje. Zatímco v roce 2005 si pracovníci v zemědělském sektoru přišli na 76 % průměrné mzdy v NH, v roce 2016 to už bylo 83 %. Nejvýraznější je rozdíl u managementu. Ve srovnání s průmyslem pobírají řídicí pracovníci v zemědělství téměř jen poloviční mzdu.⁶³

⁶³ Ministerstvo zemědělství ČR, 2015, s 164

3. Analýza vybraných ukazatelů v letech 2011 – 2017

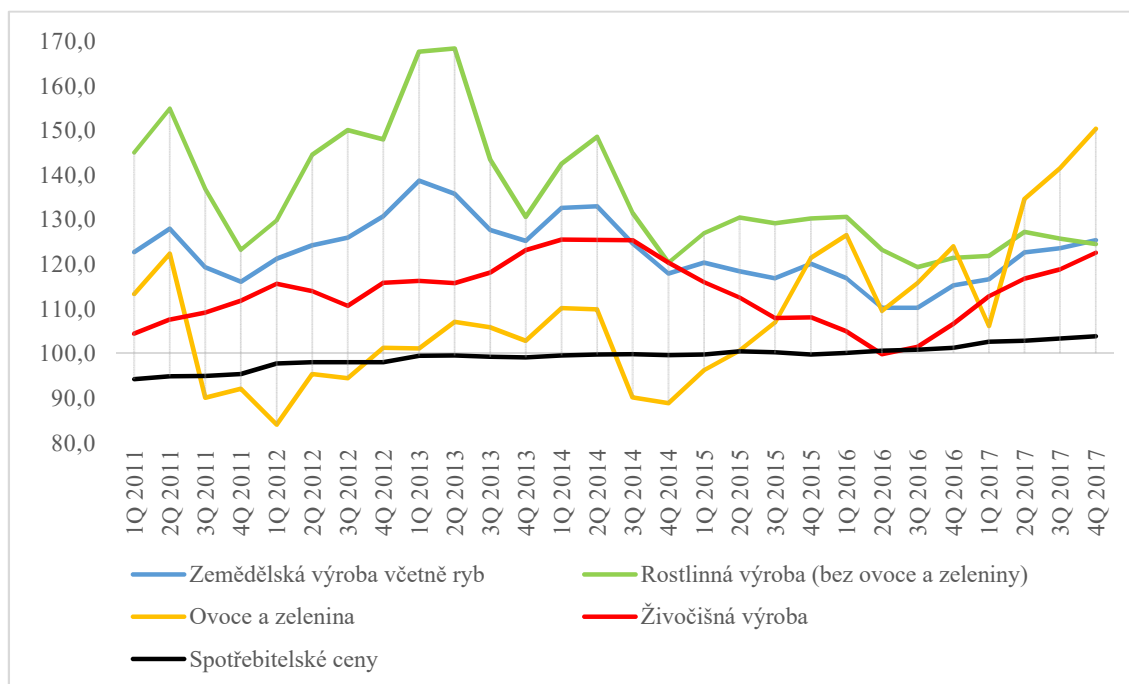
Následuje stěžejní část práce. Pro zjištění vlivu sankcí, uvalených v souvislosti s tzv. krizí na Ukrajině, na české zemědělství (a případného dopadu na spotřebitele) bylo vybráno několik ekonomických ukazatelů, které budou podrobeny analýze. Zkoumány budou ceny zemědělských výrobců a spotřebitelské ceny, složení spotřeby, zahraniční agrární obchod, podíl sektoru na celkové hrubé přidané hodnotě a zaměstnanost a mzdy v sektoru. Jednotlivé ukazatele budou sledovány v čase a to od roku 2011 do roku 2017. Analýza se zaměří na určení trendu v dlouhodobém vývoji, případné výkyvy a jejich determinanty. Základním předpokladem je pozorování změn ve vývoji po uvalení sankcí v druhé polovině roku 2014. Cílem práce je analyzovat dopad sankcí na sektor, jako celek. Vzhledem ke konkrétnímu zaměření opatření se však dají vytipovat komodity, u kterých by mohl být dopad nejvíce znatelný. Důležité je mít na paměti, že zemědělství ovlivňuje mnoho dalších faktorů, jako například počasí a objem produkce, hospodářský růst nebo dotační politika jednotlivých států EU. Klíčové proto bude odlišit vliv sankcí od vlivů ostatních.

3.1. Ceny

Ceny jsou velmi pružným ukazatelem. Proto sedá očekávat, že případný dopad sankcí se v nich projeví poměrně rychle. Měly by ukázat na konkrétní komodity, které sankce zasáhly nejcitelněji a stát se odrazovým můstkem pro analýzu dalších dopadů, jako jsou změny ve struktuře produkce a vliv sankcí na hrubou přidanou hodnotu, HDP, zaměstnanost a mzdy v sektoru apod. Z tohoto důvodu byla analýza cen zařazena jako první.

Na následujícím grafu č. 6 vidíme vývoj cen zemědělských výrobců v jednotlivých čtvrtletích let 2011 – 2017 se základnou *průměr roku 2010 = 100*, doplněný o index spotřebitelských cen v daném období. Na rozdíl od CZV (rok 2010 = 100) uvádí ČSÚ tento index se základnou v roce 2015. Pro potřeby srovnání vývoje v čase je však tato podoba dostačující.

Graf č. 6 Index cen zemědělských výrobců (průměr 2010 = 100) a index spotřebitelských cen (průměr 2015 = 100) za jednotlivá čtvrtletí let 2011 – 2017

Zdroj dat: Veřejná databáze ČSÚ, Ceny v zemědělství; Inlace, spotřebitelské ceny, online, 2018, vlastní úprava

Viz příloha č. 1

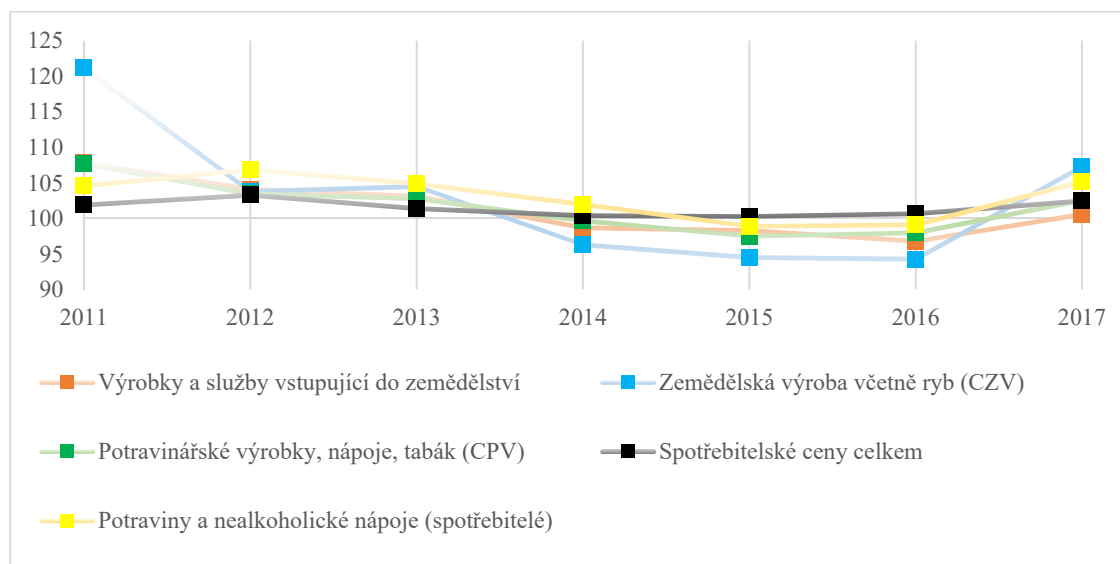
Spotřebitelské ceny (vzhledem k cílování inflace Českou národní bankou) vykazují, až na mírné výkyvy a zpomalení v roce 2013 (následované kurzovými intervencemi), pomalé, stabilní tempo růstu. Ceny zemědělských výrobců na první pohled podléhají výrazně větším výkyvům, což je způsobeno větším množstvím jejich determinantů. Kromě sezónnosti ovlivňují CZV především výkyvy počasí a s nimi související objem produkce a to nejen v ČR, ale přes zahraniční obchod i v dalších zemích, především EU.

Pozornost je třeba věnovat také rozdílnému vývoji jednotlivých kategorií zemědělství. Toto rozdělení je důležité i vzhledem k charakteristice sankcí. Výčet komodit se zákazem dovozu sestává především z položek živočišné výroby (viz kapitola 1.1.4) – hovězí, vepřové a drůbeží maso, solené maso a masné výrobky a mléko a mléčné výrobky. Z rostlinné výroby se pak na seznam dostalo „pouze“ ovoce a zelenina (což je důvod, proč je v grafu kategorie vyčleněna zvlášť) a sladový výtažek. Embargo se týkalo také ryb.

Aby mohla nabídnout ucelený pohled na postavení odvětví v národním hospodářství a zodpovědět, zda a jak jej sankce ovlivnily, a zda se případné dopady přenesly i na spotřebitele, bude práce zkoumat vývoj cen v zemědělství jako celku i po jednotlivých

kategoriích a v kontextu navazujících odvětví a vývoje ekonomiky. Následující cenová analýza se tedy kromě cen zemědělských výrobců zaměří na ceny zboží a služeb vstupujících do zemědělství, ceny průmyslových výrobců potravinářských výrobků, nápojů a tabáku, spotřebitelské ceny potravin a nealkoholických nápojů a spotřebitelské ceny úhrnem.

Graf č. 7 – Meziroční indexy vybraných cenových ukazatelů v letech 2011 – 2017

Zdroj dat: Veřejná databáze ČSÚ – Ceny v zemědělství; Ceny v průmyslu; Inflace a spotřebitelské ceny, 2018, vlastní úprava

Graf č. 7 zobrazuje meziroční cenové indexy vybraných kategorií. Základnou je vždy průměr předchozího roku = 100. Hodnoty nižší než 100 znamenají pokles cen dané kategorie v daném roce oproti roku předchozímu a hodnoty vyšší než 100 nárůst. Pokud není uvedeno jinak, vycházejí údaje o změnách cen, uvedené v této kapitole a jejich subkapitolách, z údajů ve veřejné databázi Českého statistického úřadu.⁶⁴

3.1.1. Vývoj cen v jednotlivých letech sledovaného období 2011 – 2017

Výchozím rokem sledovaného období je rok 2011, kdy pokračovalo oživení z roku 2010, ovlivněného odeznívající hospodářskou recesí a obnovením růstu HDP. Vývoj byl nejdynamičtější v hlavní sledované kategorii. Ceny zemědělských výrobců dle ČSÚ v roce 2011 meziročně vzrostly o 21,2 % při 4,6% růstu cen vstupů do zemědělství, taženém především růstem cen hnojiv, osiva, krmiv a také pohonných hmot, které zvyšovala napjatá politická situace v regionu severní Afriky a na Blízkém a Středním

⁶⁴ Veřejná databáze ČSÚ – Ceny v zemědělství; Ceny v průmyslu; Inflace a spotřebitelské ceny, online, 2018

východě.⁶⁵ Ceny průmyslových výrobců potravinářských výrobků rostly o 7,7 % a spotřebitelské ceny potravin o 4,6 % při 1,9% inflaci.

Na prudkém nárůstu CZV se v daném roce nejvíce podílel růst cen rostlinné výroby (33,5 % oproti 2,9% růstu cen ovoce a zeleniny a 8,2% živočišné výroby). Nárůst byl způsoben především sníženým objemem produkce obilovin a s ním souvisejícím nárůstem poptávky a cen na mezinárodních evropských trzích. K nárůstu cen u živočišné výroby pak přispěl růst vývozu z EU do třetích zemí, který ulevil převisu nabídky. Vyvážely se především jateční býci a prasata. Velký nárůst poptávky byl zaznamenán především ze strany Ruska, Číny a Hongkongu. U drůbeže pak ceny rostly z důvodu zdražení krmiv. Růst výkupních cen mléka byl stimulován vysokou poptávkou na světovém trhu a poklesem produkce v některých dovozních regionech, což umožnilo umístění přebytečné evropské produkce na zahraničním trhu.⁶⁶

Rok 2012 znamenal meziroční nárůst ve všech sledovaných kategoriích, i když, s výjimkou potravin, menší než v roce předchozím. Ceny vstupů se zvýšily o 4,1 %, nejvíce rostly v kategoriích osiva a sadba, krmné směsi. Růstu ceny ropy kvůli výkyvům v nabídce z důvodu války v Libyi a sankcím proti Íránu zabránilo pomalé tempo růstu světové ekonomiky a recese v Evropě a s nimi související snížení poptávky.⁶⁷ CZV pak meziročně rostly o 3,8 %, podobně jako CPV potravinářských výrobků, nápojů a tabáku (3,5 %) a to při průměrné roční míře inflace 3,3 %.

V rostlinné výrobě (bez ovoce a zeleniny) se ceny meziročně zvýšily o 3,8 %, což znamená výrazné zpomalení růstu oproti předchozímu roku. Ceny rostly u všech zástupců a to *důsledkem propadu produkce v předchozím roce, neúrodou vlivem silných mrazů a sucha v jihovýchodní Evropě v kombinaci s nízkým stavem zásob*.⁶⁸ Nejvíce se na zvýšení podílela cukrová řepa, zelenina a květiny. CZV v živočišné výrobě se v roce 2012 meziročně zvýšily v průměru o 5,4 %. Nejvýznamněji rostly ceny vajec, jatečných prasat a skotu. Ceny rostly v důsledku nižší nabídky. Došlo k meziročnímu poklesu produkce hovězího masa na trzích EU a snížení porážek jatečných prasat ve většině členských zemí. CZV drůbeže pak táhlo nahoru především zdražení krmiv. Naopak ke snížení došlo u cen mléka a to o 5,9 % oproti roku 2011. Vývoj odpovídal světovému trendu, kde ceny klesaly

⁶⁵ Zpráva o stavu zemědělství za rok 2011, s. 264 - 266

⁶⁶ Zpráva o stavu zemědělství za rok 2011, s. 252 – 256

⁶⁷ Zpráva o stavu zemědělství za rok 2012, s. 283 - 287

⁶⁸ Zpráva o stavu zemědělství za rok 2012, s. 274

kvůli zvýšení produkce nejen u nejvýznamnějších výrobních a vývozních zemí, ale také u části tradičních dovozců. Z hlavních komodit je ještě potřeba zmínit výrazný meziroční pokles ceny brambor a to o 30,5 %. Výrazný pokles CZV brambor znamenal s poklesem výkupních cen mrkve a cibule celkový pokles sledované kategorie ovoce a zelenina a to i přes rostoucí ceny většiny reprezentantů ovoce.⁶⁹

Růst CZV pokračoval i v roce 2013. Při 1,4% průměrné roční míře inflace a 3,1% růstu cen vstupů, rostly ceny výrobců v zemědělské výrobě včetně ryb o 4,5 %. CPV potravinářských výrobců – mezistupni mezi zemědělstvím a spotřebiteli – vzrostly o 2,8 %. Ceny potravin pro konečné spotřebitele pak také meziročně vzrostly a to o 4,9 %.

V rostlinné výrobě (bez ovoce a zeleniny) pokračoval růst z předešlého roku a ceny se v průměru zvýšily o 4,6 %. Ceny ovoce a zeleniny po propadu v předešlém roce rostly dokonce o 9,5 %. Růst cen komodit živočišné výroby meziročně mírně zpomalil na 3,8 %. Nejvíce rostly ceny mléka a drůbeže. Ceny drůbeže rostly v souvislosti se zdražením krmiv. Ceny mléka pak díky převisu poptávky po mlékárenských výrobcích z důvodu omezení nabídky v některých vývozních zemích (USA, Nový Zéland a Austrálie i EU). Růstu přispělo také oživení poptávky po hovězím na globálním trhu a rostoucí vývozy vepřového do třetích zemí při mírném snížení stavu prasat v mnoha zemích EU.⁷⁰

Rok 2014 je ve sledovaném období zlomovým. Ve druhé polovině roku – 7. srpna začalo platit embargo na dovoz potravin do Ruské federace, jako protipatření vůči sankcím uvaleným v souvislosti s krizí na Ukrajině. Při pohledu na grafy č. 6 a 7 vidíme, že CZV v roce 2014 opravdu meziročně poklesly a to o 3,7 % za celý sektor. Zároveň však o 1,3 % poklesly i ceny výrobků a služeb vstupujících do zemědělství a průměrná roční míra inflace dosáhla pouhých 0,4 %. Abychom byli schopni odlišit vliv sankcí od ostatních (a zda se vůbec stihly v tomto roce projevit), bude třeba se na ceny podívat podrobněji a v kontextu jejich ostatních determinantů. Zajímavostí je, že i přes nízkou inflaci a pokles CZV i CPV potravinářských výrobků, nápojů a tabáku (- 0,3 %) ceny potravin pro konečné spotřebitele vzrostly o 2 %.

Při bližším pohledu zjistíme, že v roce 2014 táhly průměrné ceny za celý sektor dolů především poklesy cen rostlinných komodit (meziročně - 10,7 %) a ovoce a zeleniny

⁶⁹ Zpráva o stavu zemědělství za rok 2012, s. 272 – 276

⁷⁰ Zpráva o stavu zemědělství za rok 2013, s. 282 – 286

(- 6,9 %). U zeleniny byl znatelný propad i v cenách pro koncové spotřebitele (3,7 %). Spotřebitelské ceny ovoce pak nepatrně vzrostly (0,5 %). Živočišné komodity, kterých se sankce týkaly nejvíce naopak v průměry vykázaly meziroční nárůst cen 4,9 %. Pokles cen rostlinných komodit je v roce 2014 spojován především s vysokou a kvalitní úrodou, která způsobila převis nabídky na mezinárodních evropských burzách. Koncem roku začaly ceny rostlinných komodit opět růst, což (jak vidíme na grafu č. 6) pokračovalo v roce 2015. Ceny v živočišné výrobě nejvíce pozvedlo mléko, jehož výkupní ceny v průměru meziročně vzrostly o 13,1 %. Při pohledu na data za jednotlivé měsíce je však vidět, že od dubna 2014 začaly ceny mléka klesat a v prosinci téhož roku již byly na 96,2 % průměru předchozího roku. Pokles byl *reakcí na vysokou nabídku mléka na světovém i evropském trhu, pocházející ze všech hlavních produkčních a vývozních regionů a sníženou poptávkou z jihovýchodní Asie.*⁷¹ *V souvislosti s embargem na dovoz mlékárenských výrobků z EU do RF musely země hledat nová odbytíště. Velká část produkce byla konvertována do sušeného odstředěného mléka.*⁷² Spotřebitelské ceny v kategorii *mléko sýry a vejce* meziročně vzrostly v průměru o 7,4 %, přičemž v posledním čtvrtletí spíše klesaly. Výkupní ceny jatečného skotu meziročně nepatrně klesly kvůli snížení poptávky po hovězím mase při současném mírném růstu produkce. Po rekordních letech 2012 a 2013 výrazně poklesly ceny jatečných prasat meziročně v průměru o 1,3 %. Jejich ceny začaly klesat v srpnu a do prosince se propadly na 85,8 % průměru předchozího roku. K poklesu cen kromě sezónnosti a nárůstu porážek přispělo právě uzavření trhů Ruska. Ceny drůbeže v souhrnu poklesly, k čemuž přispělo především zlevnění krmných směsí. Spotřebitelské ceny masa meziročně vzrostly o 2,5 % a ke konci roku také spíše klesaly.⁷³

Rok 2015 byl ve sledovaném období prvním, kdy sankce EU vůči Ruské federaci a odvetné embargo na dovoz potravin z EU trvaly po celý rok. I přes kurzové intervence ČNB běžící od konce roku 2013 se stále nedařilo povzbudit růst cen. Průměrná roční míra inflace tak činila v daném roce pouhých 0,3 %. Ceny ve všech hlavních sledovaných kategoriích meziročně poklesly. CZV se celkem propadly o 5,5 % při 1,7% zlevnění

⁷¹ Zpráva o stavu zemědělství za rok 2014, s. 294

⁷² Zpráva o stavu zemědělství za rok 2014, s. 236

⁷³ Zpráva o stavu zemědělství za rok 2014, s. 290 – 294

vstupů. CPV potravinářských výrobků klesly o 2,5 % a potraviny pro spotřebitele zlevnily o 1,1 %.

V kategorii rostlinná výroba (bez ovoce a zeleniny) poklesly ceny meziročně o 3,5 % podobně jako v předchozím roce z důvodu vysokého objemu sklizně především obilovin. Výrazně meziročně vzrostly ceny ovoce a zeleniny a to o 24,8 %. Je však třeba připomenout jejich propad v roce 2014. Ač meziroční růst cen téměř o čtvrtinu působí dramaticky, reálně se ceny vrátily mírně nad hodnotu roku 2013. CZV ovoce i zeleniny rostly meziročně podobně, spotřebitelské ceny ovoce pak vzrostly meziročně pouze o 2,2 % a ceny zeleniny o 4,5 %. Dynamičtější byl vývoj u živočišných komodit, kde došlo k poklesu CZV o celých 11 %. Nejvíce, o 17,3 %, se snížily výkupní ceny mléka. Ceny mléka reagovaly na nižší poptávku světových dovozců Číny a Ruska a vyšší nabídku mléka na severní polokouli. Vliv ruského embarga je zde jasně patrný. Českou republiku zasáhnul především nepřímo, když ostatní členské státy dovážející do Ruska (např. Polsko či pobaltské státy) byly nuceny přeměrovat produkci a hledaly odbytiště na vnitřním trhu, což způsobilo převis nabídky. K poklesu cen přispělo i zrušení maximálních produkčních kvót na mléko v EU, ke kterému došlo v dubnu. Ceny mléka klesaly již od počátku roku. Spotřebitelské ceny v kategorii mléko, sýry a vejce také meziročně poklesly, i když nižší měrou, a to o 5,5 %. Výrazný pokles postihl také CZV jatečných prasat (- 12 %). Vysoké ceny v předchozích letech stimulovaly chovatele ke zvýšení výroby. Přesto, že výpadek Ruska jako nevýznamnějšího odběratele mimo EU se podařilo nahradit vývozem do jihovýchodní Asie, promítl se růst produkce do poklesu cen. CZV skotu mírně vzrostly o 2,9 % a výkupní ceny drůbeže se pouze mírně propadly (-0,3 %). Spotřebitelské ceny masa celkem poklesly o 2 %.⁷⁴

V předposledním roce sledovaného období, při nízké 0,7% inflaci, pokles cen ve sledovaných kategoriích pokračoval. Vstupy meziročně zlevnily o 3,2 % a CZV za celé odvětví se propadly o dalších 5,7 %. Průmysloví výrobci prodávali potraviny za ceny o 2 % nižší než v předchozím roce a spotřebitelům zlevnili meziročně o 1,1 %.

Pokles cen rostlinných komodit o 3,5 % souvisel především s opětovným vysokým objemem sklizně obilovin ve většině producentů zemích. CZV ovoce téměř stagnovaly (+ 0,7 %), ceny zeleniny se pak meziročně propadly o 5,4 %. Spotřebitelské ceny, které se řídí především cenami na evropském trhu, spíše než výší úrody v ČR,

⁷⁴ Zpráva o stavu zemědělství za rok 2015, s. 307 - 311

zaznamenaly opačný trend. Ceny zeleniny vzrostly o 4,3 % a ovoce o 2,5 % zlevnilo. Průměrné ceny živočišných komodit meziročně poklesly o 8,1 %. Nejvíce opět klesaly CZV mléka (14,7 %) a vajec (11,2 %). Na rozdíl od ovoce a zeleniny zde spotřebitelské ceny kopírovaly trend CZV. Spotřebitelské ceny kumulované skupiny mléko, sýry a vejce se, v důsledku výrazného poklesu poptávky z Číny, ruského embarga a zvýšené výroby v EU, meziročně snížily o 6,2 %.⁷⁵ Propad cen mléka v EU se projevil snižováním stavů skotu a zvýšenými porážkami, což v důsledku oslabilo ceny jatečného skotu, které se od roku 2012 držely na poměrně vysoké úrovni. CZV skotu v roce 2016 poklesly o 1,3 %. CZV jatečných prasat po propadu v předchozích letech z důvodu vysoké produkce v roce 2016 poprvé vzrostly. Růstu cen pomohlo opatření Evropské komise na podporu skladování, díky kterému se pomohlo odčerpat z trhu přebytky, a zvýšení exportů do třetích zemí. Ceny drůbeže meziročně klesly o 2,7 %. Spotřebitelské ceny masa celkově nepatrně poklesly – meziročně v průměru o 0,5 %.

Poslední rok sledovaného období znamenal výraznější změnu v cenovém vývoji. Po několikaletém velmi nízkém růstu spotřebitelských cen, se podařilo rozehýbat inflaci. V dubnu 2017 ukončila ČNB po 41 měsících devizové intervence a spotřebitelské ceny meziročně vzrostly v průměru o 2,5 %. Po tříletém každoročním propadu se ceny zemědělských výrobců zvýšily a to meziročně o 7,3 % a dostaly se přibližně na úroveň 3. čtvrtletí roku 2014. Ceny vstupů do zemědělství přitom vzrostly o pouhých 0,6 %. CPV potravinářských výrobků, nápojů a tabáku se zvýšily přibližně o inflaci (2,6 %). Ceny potravin pro konečné spotřebitele rostly rychleji a to o 5,2 %.

Ceny komodit rostlinné výroby (bez ovoce a zeleniny) se v průměru zvýšily (vzhledem k inflaci) velmi mírně 1,1 %. Nejvíce rostly především ceny obilovin a olejnin. Spotřebitelské ceny v kategorii *pekárenské výrobky a obiloviny* se zvýšily o 5,1 %. Zatímco CZV zeleniny se meziročně snížily, ceny ovoce meziročně výrazně posílily a celá skupina si tak připsala v průměru 6,3% růst. Vývoj spotřebitelských cen nebyl nijak dramatický – ceny zeleniny se téměř nezměnily a ceny ovoce vzrostly o 2,2 %. Nejznamenatelnější byl vývoj CZV komodit živočišné výroby. Ty začaly od března výrazně růst – v průměru meziročně o 15,2 %. Nejvíce se zvýšily ceny živočišných výrobků. Výkupní ceny mléka a vajec meziročně posílily o 28 respektive 60 %. Velký růst (11,2 %) zaznamenala také skupina prasata a selata. Růst se promítnul také do spotřebitelských

⁷⁵ Zpráva o stavu zemědělství za rok 2016, s. 110 – 111

cen. Oproti předchozímu roku si spotřebitelé museli za maso připlatit 4,4 % a ve skupině mléko, sýry, vejce dokonce 10,8 %.

V době psaní práce zatím nejsou zveřejněné analytické práce, souhrny a ročenky v oboru. Hlavní determinanty vývoje tak můžeme spíše odhadovat. Z analýzy vývoje CZV v předešlých letech je patrné, že hlavním determinantem cen v rostlinné výrobě je množství produkce na mezinárodních evropských trzích. Vzhledem k nevýraznému vývoji cen v této skupině se dá předpokládat, že tomu v roce 2017 nebylo jinak. Ruské embargo se rostlinných výrobků ostatně téměř netýká. Vývoj cen v živočišné výrobě, především mléka a prasat je první výraznou změnou klesajícího trendu od zavedení sankcí. Na první pohled se tak zdá, že se trh se sankcemi postupně vyrovnal. Dále je třeba mít na paměti, že sankce nebyly jediným determinantem a k poklesu cen výrazně přispělo i zrušení mléčných kvót během roku 2015 a s ním související přebytek na trhu. Je tedy pravděpodobné, že nízké ceny přispěly k vyčištění trhu a snížení nadprodukce. Dalším faktorem by mohly být změny spotřebitelských preferencí jako růst poptávky po tučných výrobcích. Více by měly napovědět další kapitoly, jako analýza změn ve spotřebě zemědělských potravin nebo agrárního zahraničního obchodu. Pokud však sankce výkupní ceny zemědělské produkce negativně ovlivnily, jak vyplývá z analýzy minulých let, můžeme alespoň konstatovat, že v posledním roce sledovaného období se již situace na trhu vyrovnává a CZV i přes nadále trvající sankce rostou.

3.1.2. Shrnutí cenové analýzy

Analýza období před zavedením sankcí ukázala, že ceny jsou velmi pružným ukazatelem, rychle reagujícím na mnoho podnětů. Ač byl trend v letech od začátku sledovaného období do roku 2013 ve všech kategoriích rostoucí, docházelo k různým výkyvům. Dominantním determinantem CZV rostlinné výroby je množství produkce na trhu, které se kromě poptávky silně odvíjí od počasí, ale i např. dotační politiky. Z rostlinné výroby je na sankčním seznamu jediná položka. Ruské embargo na dovoz potravin tak ceny v rostlinné výrobě nijak výrazně nepostihlo. Jejich pokles v období po zavedení sankcí souvisel především s nadúrodou a vývojem na mezinárodních evropských trzích a také s výrazným zpomalením růstu cen v ČR obecně. V živočišné výrobě byl naopak vliv sankcí zřetelný a v letech 2015 a 2016 přispěl k jejich výraznému poklesu a to především přes CZV mléka a prasat. Ačkoliv (jak bude popsáno v další kapitole) Česká republika do Ruské federace živočišné výrobky vyváží, hlavní dopad

na CZV působily sankce nepřímým mechanismem, kdy tradiční velcí vývozci do Ruska jako Polsko a pobaltské státy byly nuceny přeměrovat svou produkci a hledaly odbytiště na vnitřním trhu EU. Tento nárůst produkce pak tlačil ceny dolů. To stejné je možné říct i o trhu s ovocem. Ruské sankce nepopíratelně přispěly k výraznému poklesu CZV především živočišných komodit. K poklesu však přispěly i jiné skutečnosti, především zrušení mléčných kvót v roce 2015 a v jednotlivých letech výkyvy poptávky v Asii a jiných odběratelských zemích. Ze zpráv o stavu zemědělství vyplývá, že část produkce se podařilo přeměrovat do jiných třetích zemí. Tomu odpovídá i vývoj v posledním roce sledovaného období. V roce 2017 CZV výrazně vzrostly a to především v sankcemi zasažené živočišné výrobě i přesto, že sankce nadále trvají. Z analýzy tedy vyplývá, že ukazatel CZV se přes výrazné poklesy v prvních dvou letech po zavedení sankcí postupně vzpamatovává a dochází k obnovení jejich růstu.

Zajímavostí je, že ceny vstupů do zemědělství se dle analýzy jeví jako poměrně slabý determinant CZV a v některých obdobích je jejich vývoj dokonce opačný. Analýza také ukazuje korelaci mezi vývojem CZV a spotřebitelských cen. Provázanost CZV a spotřebitelských cen je zřejmá a působí pravděpodobně oběma směry. Výsledky analýzy naznačují, že sankce mezi EU a Ruskou federací měly u výrobků ze živočišných komodit pozitivní dopad na spotřebitele, když maso a mléčné výrobky po zavedení sankcí zlevnily, i když nižší měrou, než CZV. Stejný byl jejich vývoj i v roce 2017, kdy společně s růstem CZV potraviny pro konečné spotřebitele po několika letech opět podražily.

3.2. Spotřeba potravin

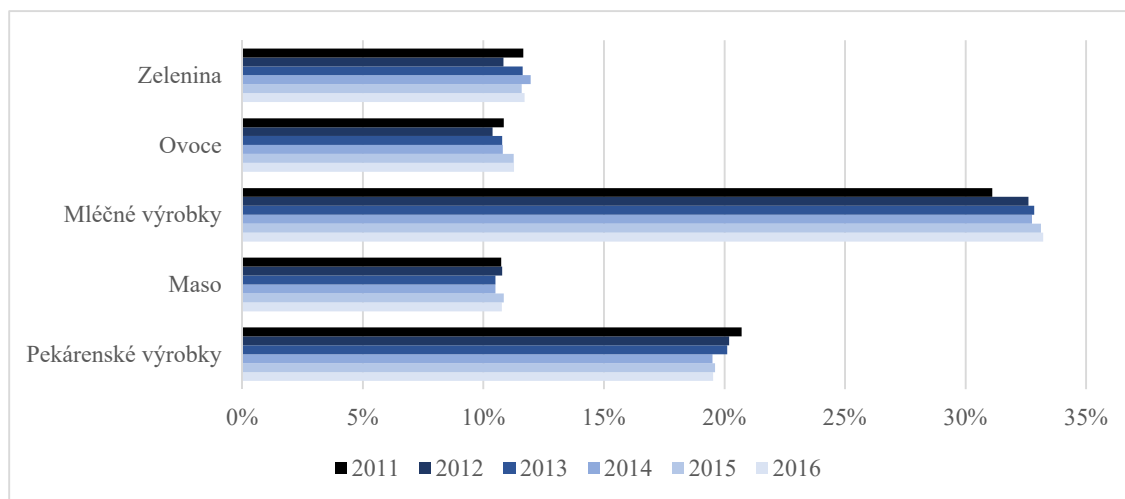
Cílem této kapitoly bude zjistit, zda snížení cen některých potravin pod vlivem zákazu vývozu do Ruska nějak významně ovlivnilo spotřebu daných výrobků. Pro hodnocení jsem vybral šest kategorií výrobků – pekárenské výrobky (tedy zpracované obiloviny), maso, mléčné výrobky, ovoce a zelenina bude vycházet z údajů ČSÚ o spotřebě potravin⁷⁶ a spotřebitelských cenách⁷⁷. Data jsou zveřejňována jednou ročně a uvádí vždy roční spotřebu potravin přepočtenou na jednoho obyvatele ČR. Údaje za rok 2017 bohužel nejsou v době psaní práce dostupné. ČSÚ neuvádí ve všech letech celkovou spotřebu potravin na jednoho obyvatele. Pro potřeby výpočtu podílu jednotlivých

⁷⁶ ČSÚ, Spotřeba potravin; Spotřeba potravin a nealkoholických nápojů (na obyvatele za rok), online, 2017

⁷⁷ Veřejná databáze ČSÚ, Inflace, spotřebitelské ceny, 2018

kategorií na celkové spotřebě jsem proto použil prostý součet všech kategorií zveřejněných ve zdrojové tabulce.

Graf č. 8 – Podíl vybraných kategorií potravin na celkové spotřebě potravin v ČR v letech 2011 – 2016

Zdroj dat: ČSÚ, Spotřeba potravin; Spotřeba potravin a nealkoholických nápojů (na obyvatele za rok), online, 2017, vlastní výpočet, vlastní úprava

Viz příloha č. 2

Největší podíl na spotřebě potravin mají v ČR mléčné výrobky a to okolo 30 %. Přibližně pětinu spotřeby tvoří pekárenské výrobky a okolo 10 % pak připadá na každou z kategorií ovoce, zelenina a maso. Podíl vybraných kategorií v jednotlivých letech různě kolísá, u žádné skupiny však nemůžeme vysledovat trend či prudké změny. Není ani pravidlem, že by se podíl jednotlivých kategorií meziročně měnil nepřímo úměrně ceně. Asi nejstabilnější je kategorie maso, kdy mezi nejvyšším a nejnižším podílem v období 2011 – 2016 je pouhých 0,35 procentního bodu. U pekárenských výrobků, ovoce i zeleniny je to pak do 1,3 procentního bodu. K nejvýraznějším změnám docházelo u mléčných výrobků, jejichž podíl na spotřebě byl v posledních dvou letech sledovaného období o více než 2 % vyšší než v roce 2011. Růst proběhl skokově v roce 2012 o 1,5 procentního bodu a poté postupně volným tempem.

Na základě uvedených dat tak není možné dát jakkoliv do souvislosti změny ve spotřebě potravin v ČR se sankcemi uvalenými kvůli konfliktu na Ukrajině. Jako vysvětlení se nabízí, že poptávka po základních potravinách, které skupiny víceméně reprezentují, není dostatečně elastická na to, aby výrazně reagovala na změny cen, vyvolané embargem.

Jelikož z předchozí kapitola ukázala, že ceny vepřového byly sankcemi zasaženy silněji než ostatní druhy masa, připadá v úvahu, že spotřebitelé byly motivováni substituovat ostatní druhy masa za levnější vepřové. Podíl vepřového na spotřebovaném masu se pohybuje od 53,4 % do 54,1 %. Dá se říct, že podíl jednotlivých druhů masa na celkové spotřebě masa se v období po uvalení sankcí vyvíjí nepřímo úměrně s cenami, jak by se dalo očekávat. Například v roce 2015, kdy CZV prasat (na rozdíl od skotu a drůbeže) výrazně poklesly, se podíl vepřového zvětšil o 0,4 p. b. Změny jsou však natolik zanedbatelné, že s přihlédnutím k faktu, že sankce byly pouze jedním z mnoha determinantů vývoje cen, se nedá hovořit o změnách ve spotřebě způsobených sankcemi uvalenými mezi EU a Ruskou federací v souvislosti s krizí na Ukrajině od roku 2014.

3.3. Agrární zahraniční obchod

Po analýze cen, která měla identifikovat hlavní změny, následuje agrární zahraniční obchod, kde se dá dopad mezinárodních sankcí logicky očekávat. Kapitola bude vycházet především z dat vygenerovaných z databáze zahraničního obchodu ČSÚ v přeshraničním pojetí.⁷⁸ V databázi je AZO vymezen položkami 01 – 24 celního sazebníku a jako zahraniční obchod jsou uvažovány i transakce s jinými členskými státy EU. Hodnota vývozu je v databázi uváděna pouze v běžných cenách. Pro vyloučení vlivu inflace a dalších jako fáze ekonomického cyklu nebo kurzové intervence bude většina ukazatelů v kapitole převedena na podíl v daném roce na celku. Mezi další zdroje informací budou patřit přílohy k výsledkům agrárního zahraničního obchodu⁷⁹ zveřejňované Ministerstvem zemědělství, monitoring agrárního zahraničního obchodu⁸⁰ Ústavu zemědělské ekonomiky a informací a příslušné kapitoly zpráv o stavu zemědělství za jednotlivé roky. Zkoumán bude obecný vývoj AZO, teritoriální struktura a komoditní struktura.

Databáze zahraničního obchodu ČSÚ obsahuje v době psaní práce data do května 2018. Z důvodu významného vlivu sezónnosti na sledované odvětví se však dá předpokládat velké zkreslení a nízká výpovědní hodnota dat z období leden – květen

⁷⁸ ČSÚ, Databáze zahraničního obchodu v přeshraničním pojetí, online 2018

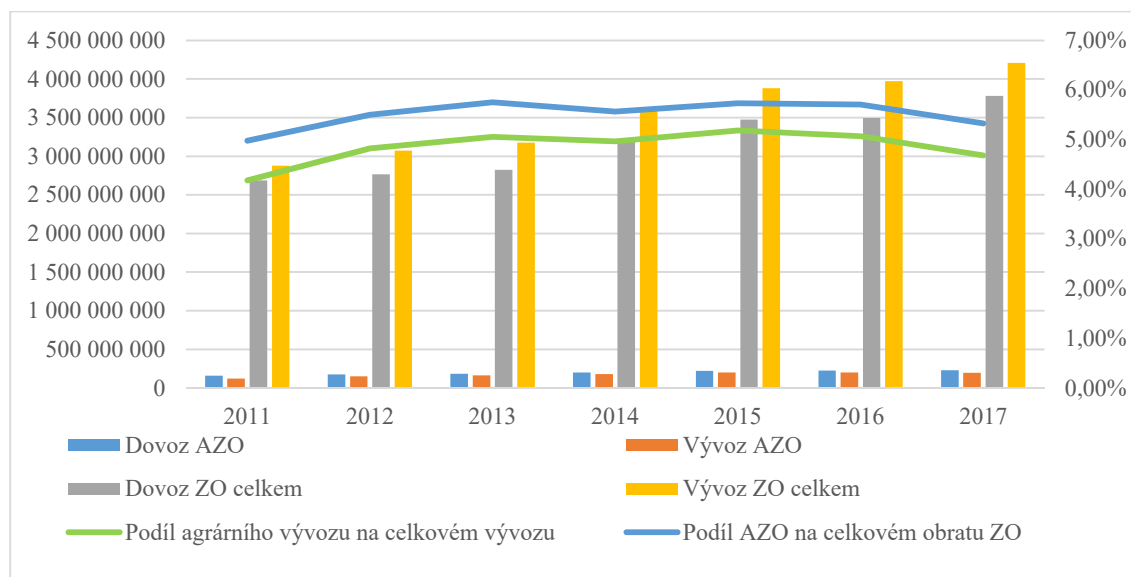
⁷⁹ eAGRI, Agrární zahraniční obchod, online, 2018

⁸⁰ ÚZEI, Monitoring agrárního zahraničního obchodu, 2018

2018. Z tohoto důvodu nebyly dostupné údaje za rok 2018 do sledovaného období zahrnuty.

3.3.1. Agrární zahraniční obchod obecně

Graf č. 9 – Agrární a celkový vývoz a dovoz ČR v tis. CZK v běžných cenách let 2011 – 2017, podíl agrárního vývozu na celkovém vývozu zboží a podíl AZO na celkovém obrátu zahraničního obchodu ve stejném období

Zdroj dat: ČSÚ – Databáze zahraničního obchodu v přeshraničním pojetí, online, 2018, vlastní výpočet, vlastní úprava
Viz příloha č. 3

Zatímco bilanci zahraničního obchodu celkově má ČR kladnou, bilance agrárního zahraničního obchodu je během celého sledovaného období záporná. Podíl agrárního vývozu na celkovém vývozu zboží se pohybuje přibližně mezi 4 – 5 % a podíl AZO na celkovém obrátu zahraničního obchodu je přibližně o 0,7 % vyšší.

Na začátku sledovaného období, v roce 2011, byla po meziročním růstu agrárního dovozu o 16,7 mld. CZK a vývozu o 15 mld. CZK pasivní bilance na historicky nejvyšší úrovni - 36,3 mld. CZK a stupeň krytí dovozu vývozem byl 76,8 %. Podíl AZO na celkovém obrátu zahraničního obchodu byl na necelých 5 %, agrární vývoz tvořil 4,18 % celkového a dovoz 5,83 %.

V roce 2012 se schodek bilance AZO po výrazném nárůstu vývozu (27,9 mld. CZK) oproti dovozu (16,4 mld. CZK) snížil o 11,6 mld. CZK na - 24,7 mld. CZK. Stupeň krytí dovozu vývozem se tak dostal na dosavadní maximum 85,7 %. AZO v tomto roce rostl dynamičtěji než celkový zahraniční obchod a jeho podíl se zvýšil na 5,5 %. Podíl

agrárního vývozu na celkovém vzrostl na 4,83 %, čímž se dostal na úroveň roku 2009 – druhou nejvyšší hodnotu od roku 1999.⁸¹

Rok 2013 znamenal zvýšení obratu AZO o 23,9 mld. CZK. Agrární vývoz i dovoz zaznamenaly podobný růst 12,3 respektive 11,6 mld. CZK, což zvýšilo úroveň krytí dovozu vývozem na 87 % a mírně snížilo schodek bilance AZO na - 24,1 mld. CZK. Podíl agrárních výrobků na celkovém zahraničním obchodě opět vzrostl na 5,76 %. Podíl agrárního vývozu na celkovém se dostal na úroveň 5,06 % a podíl agrárního dovozu byl 6,54 %.

I v roce 2014, jež mohl být v posledním čtvrtletí poznamenán sankcemi, se schodek bilance AZO snížil. Při růstu obratu AZO o 34,9 mld. CZK (15,2 mld. CZK dovoz a 19,7 mld. CZK vývoz) a 90,2% úrovni krytí dovozu vývozem, klesl schodek na - 19,6 mld. CZK, tedy téměř o pětinu. Celkový vývoj zahraničního obchodu byl o kousek dynamičtější a podíly agrárních výrobků mírně klesly na 5,57 % celkového obratu, 5,06 % vývozu a 6,25 % dovozu.

V roce 2015 se pasivní bilance AZO téměř nezměnila a po zvýšení agrárního vývozu o 21,1 mld. CZK a agrárního dovozu o 20,8 mld. CZK činila – 19,3 mld. CZK. Krytí dovozu vývozem vzrostlo o 1,1 procentního bodu na 91,3 %. Celkově zahraniční obchod rostl v tomto roce pomaleji a podíl AZO se mírně zvýšil na 5,73 %. Agrární výrobky tvořily 5,19 % celkového vývozu a 6,35 % dovozu.

Zatímco v prvních pěti letech sledovaného období se každoroční růst obratu AZO pohyboval mezi 7 – 16 %, v roce 2016 to bylo pouhé 1 %. Zpomalení můžeme pozorovat na straně dovozu i vývozu. V CZK činil nárůst pouhé 4 respektive 0,2 mld., což znamenalo nárůst schodku bilance AZO zpět k úrovni roku 2013 na - 23,1 mld. CZK a krytí dovozu vývozem se snížilo na 89,7 %. Jak můžeme vidět na grafu č. 9, zpomalil však v roce 2016 růst zahraničního obchodu celkově. Podíl AZO na celkovém obratu ZO se tak meziročně příliš nezměnil a dosáhl úrovně 5,71 %. Agrární produkty se na vývozu podílely 5,07 % a na dovozu mírně silněji 6,43 %.

⁸¹ Zpráva o stavu zemědělství za rok 2012, s. 277

V posledním roce sledovaného období – 2017 – byl nárůst obratu zahraničního obchodu opět vyšší a to 7 % (oproti 1% růstu v roce předchozím). Obrat AZO se poprvé ve sledovaném období nepatrně snížil a to o 0,2 % díky poklesu agrárního vývozu o 4,4 mld. CZK. To při zvýšení dovozu o 3,7 mld. CZK znamenalo zvýšení schodku bilance AZO na – 31,2 mld. CZK a pokles krytí dovozu vývozem v zemědělství na 86,3 %, což odpovídá přibližně úrovni let 2012 a 2013. Podíl agrárních výrobků na celkovém obratu ZO byl v roce 2017 5,33 %. Podíl na vývozu poklesl na 4,69 % a dovozu na 6,04 %.

V analýze CZV bylo zmíněno přesměrování části produkce na vnitřní trh EU, což mohlo přes snížení cen některých komodit z důvodu převisu nabídky snížit celkovou hodnotu AZO. Agrární zahraniční obchod závisí na mnoha faktorech. Kromě sankcí, velikosti produkce v tuzemsku a jiných členských státech jej mohly významně ovlivnit i kurzové intervence ČNB mezi lety 2013 a 2017, které by teoreticky měly povzbudit export a ve vyjádření v korunách, přes její oslabení, navýšit celkovou hodnotu. Proto práce přistoupí k celkovému hodnocení až po následujících podkapitolách, které se budou věnovat teritoriálnímu a komoditnímu složení AZO. Ty by měly ukázat, jak významnou roli hrají v českém AZO státy a komodity nejvíce zasažené sankcemi. Zvýšená pozornost bude věnována AZO s Ruskem.

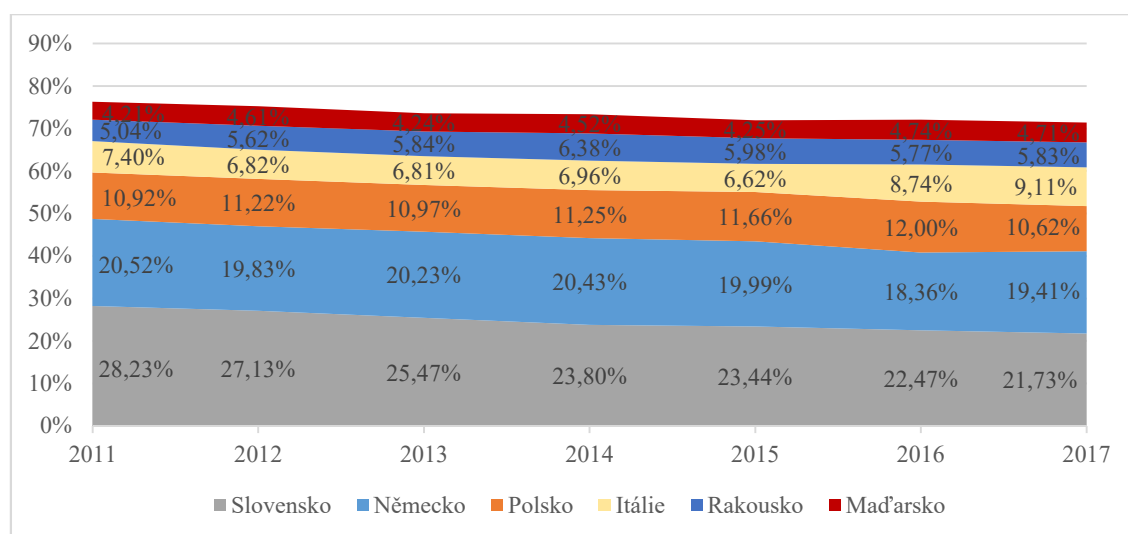
3.3.2. Teritoriální skladba agrárního zahraničního obchodu

Agrární zahraniční obchod ČR probíhá především se zeměmi EU. Ty v každém roce sledovaného období odebíraly přes 91 % hodnoty agrárního vývozu a dodávaly více než 84 % agrárního dovozu. Pro lepší srovnání vývoje v letech bude ke členským státům EU v prvních dvou letech připočten i AZO s Chorvatskem, které přistoupilo ke Společenství až v roce 2013. AZO s Chorvatskem se v průběhu let měnil pouze nepatrně a to v řádu desetin procenta. Vzhledem k tomu, že databáze zahraničního obchodu ČSÚ obsahuje data v celkové hodnotě neočištěné o inflaci, a pro lepší přehlednost, byl pro srovnání zvolen jako ukazatel podíl jednotlivých zemí na celkovém agrárním vývozu či dovozu v procentech.

Na začátku sledovaného období měly země EU a Chorvatsko zastoupení na českém **agrárním vývozu 92,47 %**, což je nejvíce ze všech sledovaných let. V roce 2012 se tento

podíl snížil na 91,86 %, přičemž více poklesl vývoz do tzv. nových členských zemí⁸² než do EU 15⁸³. V roce 2013 se podíl agrárního vývozu do EU na celkovém snížil již jen nepatrně o 0,29 p. b. na 91,57 %. Ve zbytku sledovaného období se držel prakticky na stejné úrovni, kdy osciloval v rámci setin procenta okolo hodnoty 91,55 %. Pokud se dalo po zavedení sankcí mezi EU a Ruskou federací očekávat oslabení vývozu do EU v důsledku přesycení vnitřního trhu z důvodu přeměrování produkce především Polska a pobaltských států, uvedená data toto očekávání nepotvrzují. Jak jsme viděli v předchozí subkapitole, v letech 2014 a 2015 agrární vývoz meziročně rostl o více než 10 % a podíl vývozu do EU na jeho celkové hodnotě se významně neměnil. V roce 2016 pak růst výrazně zpomalil a v posledním roce sledovaného období došlo dokonce k meziročnímu poklesu. Participace EU na vývozu však zůstala stejná. Dostupná data tak naznačují, že v tomto ohledu si česká agrární produkce v souhrnu zachovala na vnitřním trhu Společenství svou konkurenceschopnost a postavení.

Graf č. 10 – Největší odběratelé agrárního vývozu ČR v letech 2011 – 2017

Zdroj dat: ČSÚ – Databáze zahraničního obchodu v přeshraničním pojetí, online, 2018, vlastní výpočet, vlastní úprava
Viz příloha č. 3a

Z grafu č. 10 vidíme, že i když celkový význam vývozu do EU se ve sledovaném období příliš neměnil, participace některých států se v jednotlivých letech různí. Po celé sledované období platí, že více než polovinu veškerého agrárního zboží vyváží ČR na Slovensko do Německa a Polska. S klesajícím podílem hlavního partnera z hlediska

⁸² NČZ – Země, které přistoupily do EU v roce 2004 a později (CY, CZ, EE, HU, LV, LT, MT, PL, SK, SI, BG, RO, HR)

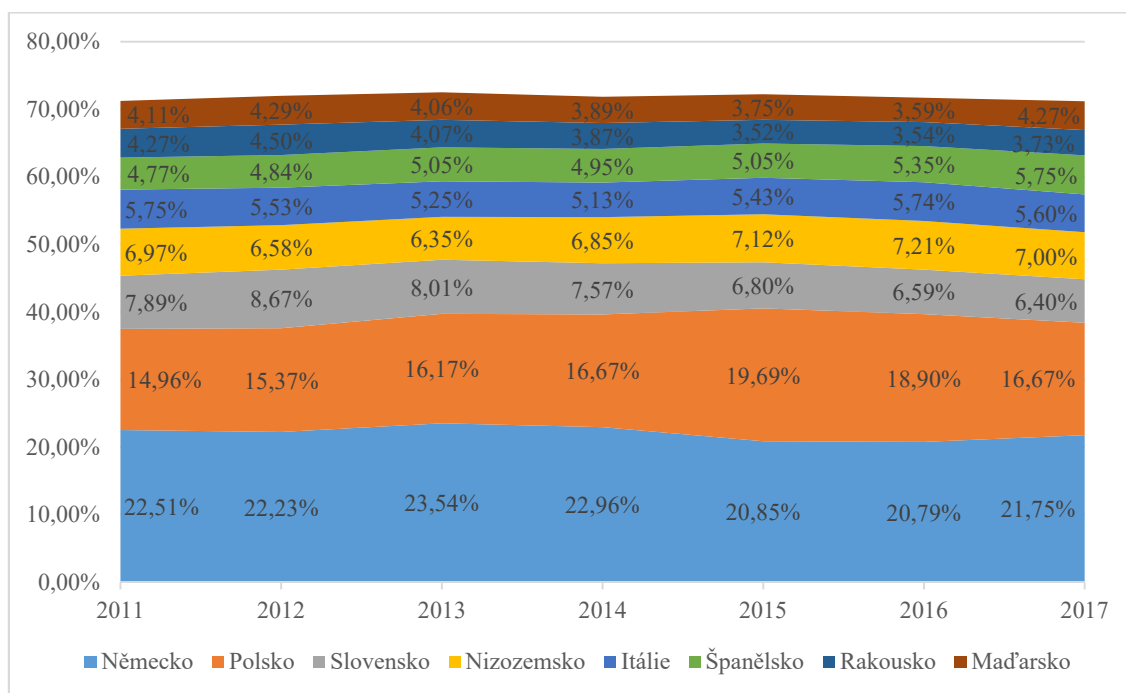
⁸³ EU 15 – Prvních 15 členů EU (BE, DK, FR, DE, EL, IE, IT, LU, NL, PT, ES, UK, AT, FI, SE)

agrárního vývozu Slovenska se však tento podíl snižuje a roste participace jiných zemí. Podíl vývozu na Slovensko na tom celkovém postupně poklesl během sledovaného období z 28,23 % v roce 2011 na 21,73 % v roce 2017. Vývoz do Německa a Polska se pohybuje přibližně mezi 19,5 % a 20,5 % respektive mezi 10,5 % a 12 %. V posledních dvou letech výrazně posílil vývoz do Itálie, jejíž podíl vzrostl na 8,74 % respektive 9,11 %. Předtím se její podíl pohyboval mírně pod 7 %. S tím jak klesá podíl Slovenska, pomalu narůstá participace méně významných obchodních partnerů, jako jsou např. Belgie a Nizozemsko (přibližně z 1,5 % na 2,5 % u každého) nebo Bulharsko (postupně z 0,59 % až na 1,9 %). Jak již bylo zmíněno, největším partnerem AZO mimo EU je právě Rusko, které se jako jediné ze třetích zemí podílí více než jedním procentem. Jeho podíl na agrárním vývozu ČR dosahoval v roce 2011 1,55 % v roce 2012 a 2013 se měnil jen velmi málo. V roce 2014, kdy se v poslední čtvrtině již nevyváželi prakticky žádné mléčné výrobky, které exportu do Ruska dříve dominovaly, se celkový podíl možná překvapivě zvýšil z 1,53 % na 1,64 %. V dalších letech, plně ovlivněných sankcemi již byl podíl nižší a to mezi 1,17 % v roce 2015 a 1,36 % v roce 2017.

Na straně **agrárního dovozu** se situace liší. Z EU⁸⁴ je dovezeno přibližně 85 % celkové hodnoty dovozu. Tento podíl se ve sledovaném období opět příliš nemění, a když ano, tak nepravidelně a v rozmezí přibližně jednoho procenta. Nejnižší podíl na dovozu měly země Společenství v prvním sledovaném roce a to 84,84 %. Nejvyšší pak v roce 2013 a to 86,03 %. Největšími dovozci jsou Německo, Polsko, Nizozemsko a Slovensko, které (vyjádřeno v CZK) dohromady dováží přes polovinu celkového agrárního dovozu. Mezi tradiční importéry ze třetích zemí patří Brazílie, Čína, USA a Turecko. Z každé této země plyne mezi 1 % a 2 % agrárního dovozu do ČR. Dovoz z Ruska představuje pouhou jednu až dvě desetiny procenta celkového agrárního dovozu do ČR.

⁸⁴ V letech 2011 a 2012 je pro lepší srovnání opět započítání i Chorvatsko (cca 0,15 % celkového agrárního dovozu)

Graf č. 11 – Největší dodavatelé agrárního dovozu do ČR v letech 2011 – 2017

Zdroj dat: ČSÚ – Databáze zahraničního obchodu v přeshraničním pojetí, online, 2018, vlastní výpočet, vlastní úprava
Viz příloha č. 3b

V prvních letech sledovaného období dosahoval podíl největšího dovozce, Německa, úrovně mezi 22,5 % a 23,5 %. Po maximu v roce 2013 začal jeho podíl klesat až na 20,85 % a 20,79 % v letech 2015 a 2016. V posledním roce sledovaného období vzrostl na úroveň 21,75 %. Agrární dovoz z Polska se naopak v prvních letech pohyboval na nižší úrovni přibližně mezi 15 % a 16,5 % a v roce 2015 a 2016 vzrostl na 19,69 % respektive 18,9 %. V posledním roce byl vývoj oproti Německu také opačný a to pokles zpět na 16,67% podíl. Protichůdný vývoj byl také u Slovenska a Nizozemska, kdy podíl Slovenska postupně mírně klesal a Nizozemska narůstal – v roce 2015 Nizozemsko předstihlo Slovensko na pozici třetího největšího dodavatele. Podíl obou zemí se pohyboval okolo 7 % a během sledovaného období většinou v rozmezí jednoho procentního bodu. U ostatních významnějších importérů nelze vysledovat významné změny trendu po zavedení sankcí. Jejich podíl je buď víceméně stabilní, nebo kolísá nepravidelně, popřípadě jde o nevýznamně nízký podíl.

U vývoje dovozu z Německa je třeba se zastavit. Nabízí se vysvětlení, že Polsko v reakci na zavedení embarga přesměrovalo své potraviny více na vnitřní trh, tedy i do Česka, čímž vytlačilo část německého dovozu. Proto je potřeba se podívat detailněji, které kategorie potravin se na zvýšení respektive snížení zastoupení obou zemí podílely. Podrobné údaje nabízí tabulky v příloze č. 3e, spočtené na základě dat generovaných

z databáze zahraničního obchodu ČSÚ.⁸⁵ Podíl agrárního dovozu z Německa na celkovém se v roce 2015 meziročně snížil o 2,11 p. b. Z toho 1,05 p. b. bylo způsobeno snížením dovozu potravin v kategorii *Maso a droby požitelné* a 0,74 p. b. snížení dovozu v kategorii *Mléko, vejce, med, výrobky jedlé živočišného původu*, tedy z velké části potravin, které jsou na sankčním seznamu Ruské federace. Stejně kategorie se pak menší částí podílely na opětovném nárůstu participace Německa na dovozu v roce 2017. Hlavním tahounem návratu k vyšší úrovni byla kategorie *Ovoce, ořechy, jedlé slupky citronových plodů, melounů*, která se dostala na výrazně vyšší úroveň než v celém sledovaném období. Podíl Polska na celkovém agrárním dovozu naopak vzrostl v roce 2015 meziročně o 3,02 procentního bodu. Výše zmíněné kategorie se však na růstu podílely méně nebo vůbec. Podíl polského agrárního dovozu na celkovém táhly kategorie jako *Kakao a přípravky kakaové* (0,41 p. b.), *Tabák, náhražky tabákové vyrobené* (0,41 p. b.), *Tuky, oleje živočišné, rostlinné, pokrmové vosky* (0,39 p. b.) a konečně *Káva, čaj, maté, koření* (1,88 p. b.), tedy z naprosté většiny výrobky mimo sankční seznam. Prudký nárůst podílu poslední zmíněné kategorie byl způsoben především zvýšením cen kávy⁸⁶. Kategorie *Maso a droby požitelné* zaznamenala nárůst pouze 0,1 p. b., vlivem růstu dovozu drůbeže. Tato skutečnost tedy nepotvrzuje teorii o přesměrování polské sankcionované produkce na český trh a vytlačení části německých výrobků. Jak již víme z předchozích kapitol, v daných kategoriích (především u mléka a některých druhů masa) došlo po zavedení sankcí k výraznějšímu snížení cen. Pokud se podíváme na vývoj AZO v kilogramech, vidíme, že ke zvýšení dovozu masa a mléka z Polska opravdu došlo. Zatímco v roce 2013 bylo v kategoriích *Maso a droby požitelné* a *Mléko, vejce, med, výrobky jedlé živočišného původu* dovezeno 83 mil. tun respektive 76 mil. tun, v roce 2014 to už bylo 97 mil. a 83 mil. tun. V roce 2016 se kategorie mléka a dalších výrobků živočišného původu držela na podobné úrovni a v roce 2017 již dovoz klesl na úroveň před sankcemi. Dovoz masa postupně roste až na 140 mil. tun v roce 2017. Objem dovozu z Německa nepravidelně kolísá a jasná změna trendu nelze vysledovat. Můžeme tedy konstatovat, že po zavedení sankcí došlo k významnému navýšení objemu dovozu z Polska v postižených kategoriích agrárních výrobků. Přesycení evropského trhu však zároveň způsobilo snížení cen těchto výrobků, což hodnotu dovozu v CZK naopak

⁸⁵ ČSÚ – Veřejná databáze zahraničního obchodu, online, 2018

⁸⁶ Zpráva o stavu zemědělství za rok 2015, s. 315

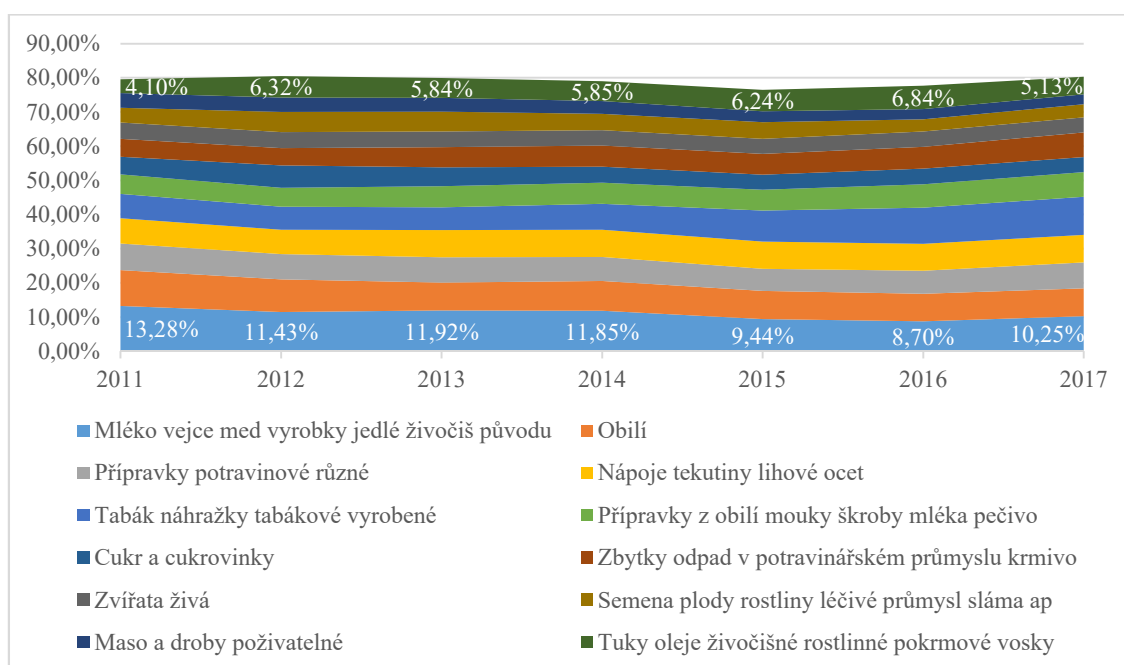
snížilo. Na růstu participace Polska na dovozu se tak podílely jiné komodity a pokles participace Německa byl způsoben snížením cen.

3.3.3. Komoditní skladba agrárního zahraničního obchodu

Poslední subkapitola je věnována komoditní skladbě agrárního zahraničního obchodu. Kapitola opět pracuje s údaji z databáze zahraničního obchodu ČSÚ⁸⁷ a sleduje podíl kategorií 01 – 24 celního sazebníku na celkovém AZO v letech 2011 až 2017 se zvláštním zaměřením na případné změny po roce 2014 a jejich příčiny.

Podíl jednotlivých kategorií na celkovém **agrárním dovozu** je během sledovaného období proměnlivý a mění se i pořadí. Na začátku sledovaného období se nejvíce vyváží *Mléko vejce med výrobky jedlé živočišného původu* a *Obilí* – 13,28 % respektive 10,43 % celkového vývozu. Podíl obou kategorií postupně klesá (na 10,25 % respektive 8,13 %), zatímco roste podíl kategorií *Tabák, náhražky tabákové vyrobené* (ze 7,15 % v roce 2011 na 11,15 % v roce 2017), *Zbytky odpad v potravinářském průmyslu krmivo* (5,18 % - 7,22 %) nebo *Přípravky z obilí, mouky, škroby, mléka, pečivo* (5,66 % - 7,22 %).

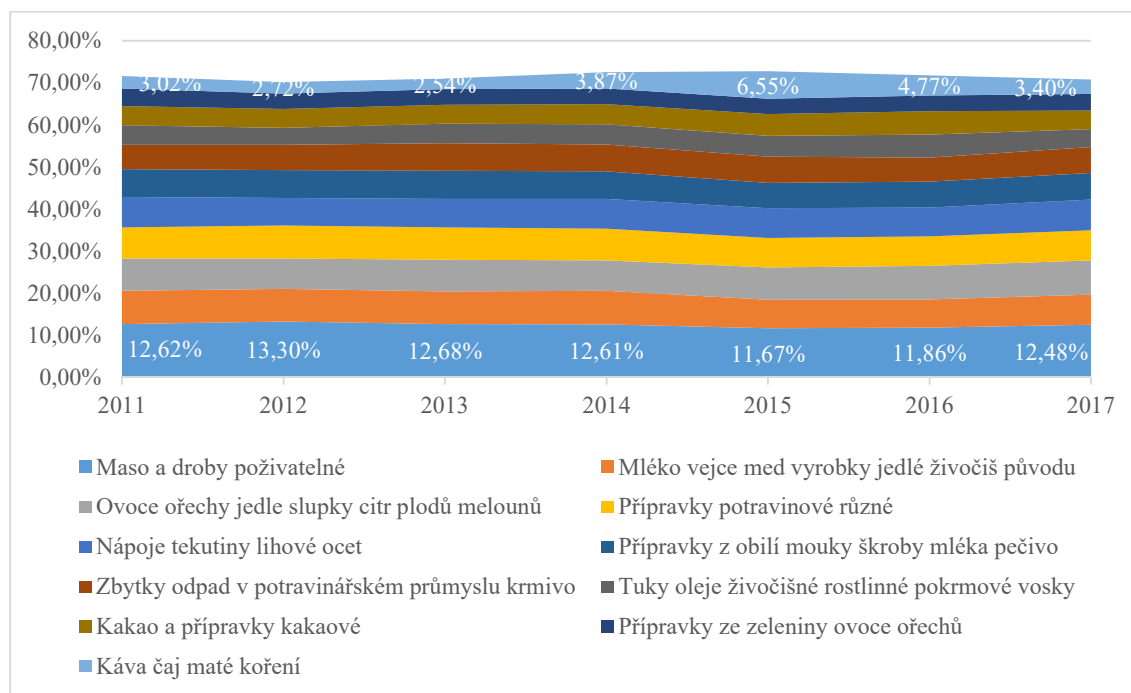
Graf č. 12 – Podíl vybraných kategorií potravin na celkovém agrárním vývozu ČR v letech 2011 – 2017

Zdroj dat: ČSÚ – Databáze zahraničního obchodu v přeshraničním pojetí, online, 2018, vlastní výpočet, vlastní úprava
Viz příloha č. 3c

⁸⁷ ČSÚ – Databáze zahraničního obchodu v přeshraničním pojetí, online, 2018

Graf č. 13 – Podíl vybraných kategorií potravin na celkovém agrárním dovozu ČR v letech 2011 – 2017

Zdroj dat: ČSÚ – Databáze zahraničního obchodu v přeshraničním pojetí, online, 2018, vlastní výpočet, vlastní úprava
Viz příloha č. 3d

Zastoupení jednotlivých kategorií na agrárním dovozu je ve sledovaném období oproti exportu méně proměnlivé. Hlavní kategorií je *Maso a droby požitelné*, jejíž podíl se pohybuje mezi 11,8 % a 13,3 %. Zastoupení dalších největších kategorií je poměrně vyrovnané. Jejich podíly na celkovém agrárním dovozu se pohybují mezi 6 % a 8 %. Konkrétně to jsou *Mléko vejce med výrobky jedlé živočišného původu*; *Ovoce ořechy jedlé slupky citrusových plodů melounů*; *Přípravky potravinové různé*; *Nápoje tekutiny lihové ocet*; *Zelenina rostliny hlízy kořeny požitelné* a *Přípravky z obilí mouky škroby mléka pečivo*.

V prvním roce sledovaného období táhl nejvýznamnější kategorií nahoru především vývoz surového mléka do Německa, zvýšený odbyt smetany na jednotném trhu EU, ale i mimo něj (zejména v Thajsku, Makedonii a Číně) a vývoz sýrů do Itálie a na Slovensko. Kategorií obilí pomohl vysoký vývoz pšenice. Na straně dovozu pak dominovalo zejména vepřové maso, pekařské zboží, sýry a tvaroh, kakaové výrobky, káva, víno a další.⁸⁸

⁸⁸ Zpráva o stavu zemědělství za rok 2011, str. 261 – 261

U většiny kategorií agrárních produktů docházelo na straně dovozu pouze k mírnějším a nepravidelným výkyvům. K významnému nárůstu došlo u kategorie *Káva, čaj, maté, koření* v roce 2015 z důvodu již zmiňovaného růstu cen kávy. Pozornost upoutá ještě přibližně 1% pokles podílu kategorií *Maso a droby požitelné* a *Mléko, vejce, med, výrobky jedlé živočišného původu* v roce 2015, přetrvávající i v roce následujícím. V roce 2017 dochází u obou kategorií k opětovnému nárůstu. Tato skutečnost ukazuje, že přesto, že po zavedení sankcí dovoz masa v absolutní hodnotě vzrostl, především kvůli nárůstu hodnoty dovozu drůbeže z Polska⁸⁹, relativně k ostatním komoditám jeho podíl poklesl.

Sankce mohly mít vliv i na straně agrárního vývozu. Tam byl pokles ještě výraznější než u dovozu, především vlivem snížení vývozu vepřového. Zde data naznačují správnost tvrzení o přesyceném evropském trhu v důsledku sankcí a potvrzují v kategorii *Maso a droby požitelné* zhoršení bilance AZO. Tato kategorie tvoří přibližně 3 – 4 % celkového agrárního exportu ČR. Bilance se od roku 2015 do roku 2017 každoročně zhoršila přibližně o 1 mld. CZK. K o něco výraznějšímu zhoršení bilance došlo v kategorii *Mléko, vejce, med, výrobky jedlé živočišného původu*. Hodnota dovozu sice po zavedení sankcí klesla, hodnota vývozu se však propadla ještě hlouběji. K vývoji výrazně přispělo snížení hodnoty vývozu surového mléka do Německa⁹⁰, ale především snížení CZV mléka na evropských trzích, jelikož objem exportu i přes propad jeho hodnoty rostl. Hlavním determinantem zhoršení bilance přibližně o 1,5 mld. v každém z let 2015 a 2016 byl výrazný pokles cen mléka (jak jsme mohli vidět v příslušné kapitole práce). Pokles cen mléka byl způsoben převisem nabídky na evropských trzích, který nepopíratelně souvisel se zavedením embarga Ruskou federací. Je potřeba nezapomenout, že efekt sankcí pravděpodobně posílilo zrušení evropských mléčných kvót v dubnu 2015. V roce 2017 se v dané kategorii bilance zlepšila o 1,1 mld. CZK, což odpovídá i růstu CZV mléka, zjištěnému v předchozí kapitole. Zdá se tak, že evropské trhy se s účinky sankcí pomalu vyrovnávají.

3.3.4. Shrnutí

Z analýzy vyplývá, že dopad sankcí uvalených mezi EU a Ruskou federací v roce 2014 v souvislosti s krizí na Ukrajině, na AZO se víceméně omezil na 2 hlavní kategorie produktů a to *Maso a droby požitelné* a *Mléko, vejce, med, výrobky jedlé živočišného*

⁸⁹ Analýza agrárního zahraničního obchodu ČR za rok 2015, ÚZEI 2016, online, s. 15

⁹⁰ Analýza agrárního zahraničního obchodu ČR za rok 2015, ÚZEI, 2016, online, s. 15

původu, přičemž se měnil jak objem dovozu a vývozu, tak jeho hodnota a to většinou protichůdně. Tento vývoj je poměrně logický, jelikož zákaz dovozu do Ruska znamenal větší objem zboží na vnitřním trhu EU, který zase vedl k poklesu cen. První zmíněná kategorie je nejvýznamnější z hlediska dovozu, v důsledku sankcí její podíl v letech 2015 a 2016 přibližně o 1 % poklesl. V roce 2017 došlo k opětovnému oživení. Druhá zasažená kategorie je naopak nejvýznamnější z hlediska agrárního vývozu. Vzhledem k propadu cen mléka v důsledku sankcí, ale také zrušení mléčných kvót se podíl kategorie na celkovém vývozu v letech 2015 a 2016 propadl až o 3 %. I zde platí oživení v roce 2017, i když mírnější. Ostatní změny v komoditní struktuře byly buď nevýznamné, nebo je nelze dávat do souvislosti se sankcemi.

Dopad sankcí se promítnul i do teritoriální struktury. Podíl EU na agrárním dovozu a vývozu se celkově příliš neměnil, zdá se tedy, že česká agrární produkce v souhrnu si na jednotném trhu Společenství dokázala zachovat své postavení a konkurenceschopnost. Docházelo však ke změnám v participaci jednotlivých států. Během sledovaného období postupně klesal podíl Slovenska jako odběratele české agrárního vývozu ve prospěch méně významných partnerů. Postupný pokles z 28% podílu na 21 % však probíhal během celého sledovaného období a neexistuje jasné vodítko, které by jej dalo do souvislosti se sankcemi. Na straně dovozu je situace odlišná. Dvě nejvíce postižené kategorie tvoří významnou část dovozu dvou největších dodavatelů agrárních výrobků do ČR – Německa a Polska – a tak jsme mohli po zavedení sankcí pozorovat pokles podílu Německa v důsledku propadu cen mléka a nárůst podílu Polska. Podíl postižených kategorií na polském dovozu se významně nezvýšil. Na rozdíl od Německa však přes propad cen nedošlo ke snížení a to díky rostoucímu objemu dovozu. Podíl Polska dále táhla nahoru rostoucí cena kávy, která se sankcemi nesouvisela. AZO s Ruskem se dle očekávání také proměnil. Od roku 2015 vývoz do Ruska mírně poklesl a prakticky se nevyvážely žádné mléčné výrobky. Participace Ruska na celkovém agrárním vývozu se pohybuje okolo jednoho procenta a tak tato změna sama o sobě český AZO příliš nevychýlila.

Dopad sankcí na agrární zahraniční obchod byl pozorovatelný, ale (jak naznačila již cenová analýza) omezený na vybrané kategorie. V souhrnu nebyl vliv sankcí tak silný, aby významně ovlivnil obchodní bilanci AZO, který byl determinován spíše výší produkce i ostatních kategorií a dále ovlivněn například kurzovými intervencemi ČNB. Sankce v daných kategoriích působily na český AZO zprostředkovaně, kdy přesměrování výrobků na jednotný trh EU vedlo k vyššímu obratu v objemu při současném snížení cen.

V rámci jednotlivých zemí pak sankce ovlivnily participaci dodavatelů, u kterých zasažené kategorie tvoří významnou část dovozu.

3.4. Postavení odvětví v národním hospodářství

Poslední kapitola bude zkoumat případný vliv sankcí na celkové postavení zemědělství v národním hospodářství ČR. První část se zaměří na význam odvětví při tvorbě hrubého domácího produktu. Druhá pak na ukazatele související s obyvatelstvem – tedy zaměstnanost a mzdy v odvětví.

3.4.1. Výkonnost odvětví, hrubá přidaná hodnota

Kapitola se zaměří na participaci zemědělství na tvorbě hrubého domácího produktu respektive hrubé přidané hodnoty, jakožto ukazatele významnosti odvětví v národohospodářském kontextu. Pro zkoumání vlivu sankcí byla opět zvolena časová řada 2011 – 2017. K analýze podílu odvětví budou využita data z časových řad čtvrtletních účtů ČSÚ.⁹¹ Tato data ČSÚ uvádí pouze za celé odvětví *Zemědělství, lesnictví a rybnářství*. Dále národní účty⁹² (konkrétně účtu výroby, viz příloha č. 4). Díky detailnějšímu členění dle klasifikace ekonomických činností ČSÚ by mělo být možné analýzu více zaměřit. Kategorie CZ NACE 03 *Rybolov akvakultura* byla sankcemi zasažena, je však z pohledu HPH marginální (méně než 0,05 %). Třída CZ NACE 02 *Lesnictví a těžba dřeva* se pak vzhledem k sankcím dá považovat za irelevantní. Z tohoto důvodu bude, pokud to bude možné, uvedena zvlášť kategorie CZ NACE 01 *Rostlinná a živočišná výroba, myslivost a související činnosti*, reprezentující zemědělství jako takové. V případě potřeby sledování změn ve složení agrární produkce a významu jednotlivých komodit bude kapitola pracovat se souhrnným zemědělským účtem za příslušný rok⁹³ (viz příloha č. 5).

Pro vyhodnocení vlivu sankcí byly zvoleny stejné ukazatele postavení agrárního sektoru v národním hospodářství, jaké používá ÚZEI ve zprávách o stavu zemědělství. Pro potřeby práce byla samozřejmě použita nejnovější data z národních účtů a SZÚ,

⁹¹ ČSÚ - Zdroje hrubého domácího produktu, sezonně očištěno, 2018, online

⁹² ČSÚ – Data báze národních účtů: Účty výroby a tvorby důchodů, Časové řady ukazatelů účtů výroby a tvorby důchodů 2018, online

⁹³ ČSÚ – Katalog produktů: Souhrnný zemědělský účet, 2018, online

jelikož údaje v zelených zprávách vychází často z předběžných údajů. Zpráva za rok 2017 navíc zatím nebyla zveřejněna. Jednotlivé ukazatele a jejich vývoj shrnuje následující tabulka:

Tabulka č. 1 – Vybrané ukazatele postavení agrárního sektoru v národním hospodářství

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Podíl na HPH v základních běžných cenách - podle statistiky národních účtů - odvětví zemědělství lesnictví a rybářství (%)	2,38	2,62	2,69	2,74	2,47	2,30	2,29
z toho - odvětví zemědělství (%)	1,62	1,83	1,88	1,98	1,75	1,69	1,71
Podíl na HPH ve stálých cenách roku 2010 - podle statistiky národních účtů - odvětví zemědělství (%)	1,04	1,11	1,08	1,18	1,19	1,22	1,11

Zdroje dat: ČSÚ - Zdroje hrubého domácího produktu, sezonně očištěno, 2018, online; Databáze národních účtů: Účty výroby a tvorby důchodů, 2018; online Databáze národních účtů: Časové řady ukazatelů účtů výroby a tvorby důchodů 2018, online, vlastní výpočet

Podíl odvětví zemědělství lesnictví a rybářství⁹⁴ na hrubé přidané hodnotě se ve sledovaném období pohybuje mezi 2,3 % a 2,8 %. Samotné zemědělství⁹⁵ pak tvoří 1,6 % - 1,98 % celkové HPH v národním hospodářství. Z rozdílnosti podílů počítaných z údajů v běžných cenách a ve stálých cenách roku 2010 je patrné, že kromě objemu výroby jsou důležitým determinantem významnosti odvětví a jeho příspěvků k HDP také ceny zemědělských výrobců. Tato skutečnost je zcela přirozená. CZV jsou více determinovány jevy ovlivňujícími význam odvětví (jako objem úrody a poptávka v daném roce) a jejich vývoj se od všeobecné cenové hladiny často odlišuje. To je zřejmě také důvod, proč ÚZEI ve svých publikacích volí pro počítání podílů právě běžné ceny.

Na začátku sledovaného období docházelo k mírnému ekonomickému růstu. V roce 2011 rostl HDP meziročně ve stálých cenách o 1,7 %. Podle statistiky národních účtů se odvětví zemědělství podílelo na celkové tvorbě HPH 1,62 %. Jednalo se o dynamické oživení odvětví, které táhl především rostoucí objem produkce díky vyšším dosaženým hektarovým výnosům a částečně nárůst CZV. U živočišné výroby pak růst hodnoty produkce skotu a mléka převážil pokles produkce prasat a drůbeže.⁹⁶

⁹⁴ NACE 01 Rostlinná a živočišná výroba, myslivost a související činnosti, NACE 02 Lesnictví a těžba dřeva a NACE 03 Rybolov a akvakultura

⁹⁵ NACE 01 Rostlinná a živočišná výroba, myslivost a související činnosti

⁹⁶ Zpráva o stavu zemědělství za rok 2011, s. 269 – 271

Do roku 2014 rostoucí trend podílu zemědělství na HPH pokračoval až na rekordní úroveň 1,98 %. V roce 2012 a 2013 rostla hodnota živočišné i rostlinné produkce podobně okolo 5 % ročně. Za zvýšení podílu na HPH v roce 2013 stál především růst cen, který vyrovnával stagnující nebo klesající objem produkce většiny komodit. Proto vidíme, že ve stálých cenách podíl zemědělství na HPH o 0,03 p. b. poklesl, zatímco v běžných cenách se podíl mírně zvýšil. Rekordní růst podílu na HPH v roce 2014 pak těžil z pomalejšího nárůstu fixních nákladů (odpisů a mzdových nákladů) při růstu hodnoty produkce. Ta se zvýšila nejen vlivem růstu cen, ale jak vidíme na ukazateli podílu HPH ve stálých cenách v tabulce č. 1 i vlivem většího objemu produkce. HPH vylepšil rostoucí objem produkce především u obilovin a zeleniny. Rostoucí CZV pak více zvyšovaly hodnotu produkce u mléka a vajec a např. u cukrové řepy a krmných komodit rostl objem i CZV podobně.⁹⁷ Podíl živočišné produkce na celkové zemědělské produkci se v první části sledovaného období dle SZÚ⁹⁸ pohyboval mezi 36,6 % a 37,8 %. Podíl rostlinné výroby byl stabilnější mezi 58,2 % a 58,8 %. Zbytek připadá na neoddělitelné vedlejší nezemědělské činnosti. Z rekordních výsledků roku 2014 je patrné, že sankce zavedené v druhé polovině roku se nestihly významně negativně projevit.

V roce 2015 můžeme pozorovat změny ve vývoji. Podíl zemědělství na HPH v běžných cenách dle statistiky národních účtů poklesl pod úroveň roku 2012 na 1,75 %. Meziroční propad o 0,23 p. b. byl způsoben nižší hodnotou produkce v důsledku poklesu cen. Dle SZÚ poklesla hodnota rostlinné produkce o 5,5 %, živočišné pak dokonce o 10,8 %. Z rostlinných komodit byl největší propad zaznamenán u kukuřice, cukrové řepy, brambor a krmných plodin a to většinou přes 20 %. V živočišné výrobě pak došlo především k poklesu hodnoty prasat a mléka (oboje přes 15 %).⁹⁹ Podíl živočišné výroby se v důsledku propadu cen meziročně snížil o 1,6 p. b. na 36,2 %.

V roce 2015 je viditelná jasná změna trendu. Dále platí, že na poklesu podílu zemědělství na tvorbě HDP se více podílela sankcemi zasažená živočišná výroba. Zároveň je třeba zdůraznit, že k propadu došlo i u rostlinné výroby vlivem počasí a s ním související nižší mírou i kvalitou úrody. Výsledky jsou navíc porovnávány s nadprůměrně příznivým rokem 2014. Ve srovnání s průměrem let 2011 – 2014 je rok 2015 jen mírně

⁹⁷ Zpráva o stavu zemědělství za rok 2014, s. 308

⁹⁸ ČSÚ – Katalog produktů: Souhrnný zemědělský účet, 2018, online

⁹⁹ Zpráva o stavu zemědělství za rok 2015, s. 322 – 324

podprůměrný. U rozvinuté země, kterou je Česká republika, navíc není logické očekávat dlouhodobý růst významnosti zemědělství a primárního sektoru obecně.

V roce 2016 pokles pokračoval a podíl zemědělství na celkové HPH dle národních účtů se snížil na 1,69 %. V národohospodářském měřítku jde oproti roku 2015 již o poměrně malý pokles. Dle SZÚ za poklesem dále stála především živočišná výroba a CZV prasat a mléka. Ceny rostlinné produkce meziročně také poklesly, ale propad byl kompenzován větší úrodou. Podíl živočišných komodit na zemědělské produkci poklesnul na 35,8 %, zatímco podíl rostlinných se zvýšil na 59,8 %. Pozitivní byl pokles mezispotřeby, která dosáhla 63 % hodnoty produkce, což byl ve sledovaném období, kdy se pohybovala mezi 61,7 % a 65,5 %, třetí nejlepší výsledek.

Data za poslední rok sledovaného období naznačují určité zotavení. Podíl zemědělství na celkové HPH se dle národních účtů mírně zvýšil na 1,71 %. Při pohledu do souhrnného zemědělského účtu pak zjistíme, že v roce 2017 již došlo vlivem nastartování růstu CZV k oživení živočišné produkce. Naopak to byla rostlinná výroba, která kvůli nižšímu objemu produkce k celkové HPH zemědělství přispěla nejméně za celé sledované období. Podíl živočišných komodit na produkci byl v roce 2017 dle SZÚ 38,5 %. Zastoupení rostlinných komodit se propadlo na 55,4 %. Celkový výsledek pak vylepšilo snížení mezispotřeby. Její podíl vůči produkci byl nejnižší od roku 2014 – 62 %.

Pokud jde o výkonnost odvětví zemědělství, můžeme po zavedení sankcí vidět určité změny. V roce 2015 a 2016 se snížil podíl odvětví na celkové hrubé přidané hodnotě. V obou letech k tomuto snížení přispěl propad hodnoty živočišné výroby především v důsledku propadu cen mléka a prasat. Jak víme z předchozích kapitol, tento pokles souvisel s přesměrováním části produkce na evropské trhy, čímž vznikl převis nabídky. U mléka pak ještě se zrušením maximálních výrobních kvót v EU. Na propadu se podílela i rostlinná produkce v důsledku nepříznivého počasí a jiných faktorů nesouvisejících se sankcemi. V roce 2017 pak došlo k výraznému oživení a zdá se, že negativní efekt sankcí na živočišnou výrobu již vyprchal. Produkce mléka a prasat tvoří více než polovinu hodnoty tuzemské živočišné produkce a ta zase více než třetinu celkové zemědělské produkce. Proto se vliv sankcí, i když poměrně konkrétně zaměřený, promítnul i do celkových výsledků. Sankce však byly pouze jedním z faktorů a pokles se zdál o to větší, že rok 2014, předcházející jejich dopadům, byl rekordně příznivý. Celkově tak došlo za celé odvětví spíše k mírnému výkyvu, který byl důsledkem souhry několika nepříznivých událostí, z nichž jednou byly sankce. Po vyprchání negativních dopadů

na živočišnou výrobu v roce 2017 se zdá, že dochází k opětovné stabilizaci a postavení odvětví v národním hospodářství není sankcemi výrazně ohroženo. Z pohledu výkonnosti byly dopady sankcí spíše strukturální než globální a především krátkodobé.

3.4.2. Zaměstnanost a mzdy

Poslední kapitola se zaměří na možné dopady sankcí na zaměstnance v zemědělství. Na časové řadě 2011 – 2017 bude nejprve zkoumána zaměstnanost v odvětví, respektive jeho podíl na celkové zaměstnanosti. Vývoj **zaměstnanosti** shrnuje tabulka č. 2. Zemědělstvím je myšlena skupina kategorizace NACE 01 *Rostlinná a živočišná výroba, myslivost a související činnosti*. Data jsou brána z ročních publikací ČSÚ k zaměstnanosti dle výběrových šetření pracovních sil.

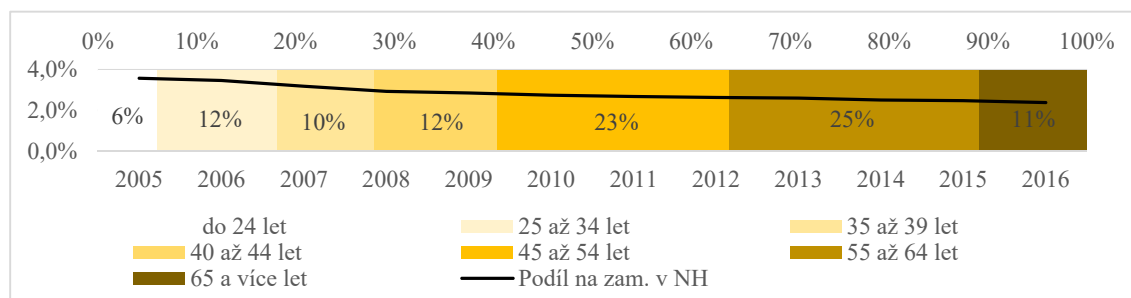
Tabulka č. 2 – Zaměstnanost v zemědělství a její podíl na celkové zaměstnanosti v NH v letech 2011 – 2017 (tis. osob)

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Celkem v NH	4 904	4 890	4 937,1	4 974	5 041,9	5 138,6	5 221,6
Zemědělství	114,6	115,1	118,9	107,8	114,2	118	113,3
Podíl na zam. V NH	2,34%	2,35%	2,41%	2,17%	2,27%	2,30%	2,17%

Zdroj dat: ČSÚ, Zaměstnanost v NH podle vybraných sekcí a oddílů odvětvové klasifikace, online, 2018

V tabulce č. 1 vidíme, že ve sledovaném období pracovalo v jednotlivých letech v zemědělství mezi 2,17 % a 2,41 % všech zaměstnaných. Logicky by se jako dopad sankcí dalo očekávat snížení zaměstnanosti v důsledku zhoršení ekonomických výsledků části odvětví. Uvedená data však toto nepotvrzují. Hodnoty meziročně kolísají a nelze vysledovat jasnou změnu trendu po zavedení sankcí. V průměrech je zaměstnanost v zemědělství klesající. Tato skutečnost je však dlouhodobou záležitostí, jak jsme mohli vidět již v úvodní kapitole praktické části. Dlouhodobě klesající zaměstnanost v zemědělství tak souvisí spíše s vylidňováním venkova a přesunem zaměstnanců do sekundárního a terciárního sektoru, což je pro rozvinutou ekonomiku přirozené. Výrazné změny v zaměstnanosti vlivem sankcí se nedají očekávat z důvodu, že zasáhly jen velmi konkrétní části celého odvětví. Pro zaměstnanost je navíc typická strnulost z institucionálních důvodů. V českém zemědělství je také pravděpodobně konzervativní prostředí z důvodu koncentrace na venkov a velkého podílu starších zaměstnanců. Pro ilustraci znovu uvádím graf k zaměstnanosti z úvodní kapitoly praktické části práce.

Graf č. 14 – Věková struktura zaměstnanců v zemědělském sektoru v roce 2017 a podíl zemědělského sektoru na celkovém počtu zaměstnaných v letech 2005 – 2016

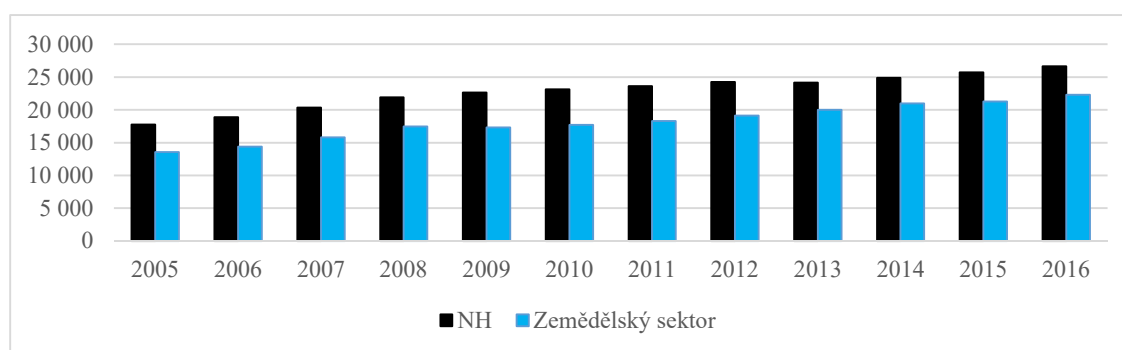

Zdroj dat: ČSÚ, Strukturální šetření v zemědělství – 2016, online, 2018, vlastní úprava

Rozdílné hodnoty od tabulky č. 2 vyplývají ze skutečnosti, že graf z úvodní kapitoly týkající se charakteristiky odvětví v NF pracuje s hodnotami za celé odvětví včetně lesnictví a rybolovu.

Pro sledování vývoje **mezd** můžeme také využít graf z 2. kapitoly „Charakteristika agrárního sektoru v národním hospodářství.“ V době psaní práce jsou ve veřejné databázi ČSÚ dostupné údaje pouze do roku 2016 za celé odvětví včetně lesnictví a rybolovu. Údaje za rok 2016 jsou navíc předběžné.

Graf č. 15 – Průměrná hrubá měsíční mzda v NH a odvětví zemědělství lesnictví a rybářství v letech 2005 – 2016 (CZK)

Zdroj dat: Veřejná databáze ČSÚ – Mzdy a náklady práce, online, 2018, vlastní úprava

Tabulka č. 3 – Průměrné hrubé měsíční mzdy v NH a odvětví zemědělství, lesnictví a rybolov v letech 2011 – 2016

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
NH	23 634	24 245	24 165	24 887	25 713	26 630
Agrární sektor	18 318	19 143	20 007	20 989	21 260	22 306
Podíl Agrární/NH	78%	79%	83%	84%	83%	84%

Zdroj: ČSÚ, Veřejná databáze – Průměrné hrubé měsíční mzdy dle odvětví, online, 2018, vlastní výpočet

Jak můžeme vidět z grafu a tabulky, mzdy v agrárním sektoru (tj. zemědělství, lesnictví a rybolov) rostou rychleji než mzdy v národním hospodářství. Během sledovaného období 2011 – 2017 se disparita snížila o 6 procentních bodů, když mzdy v agrárním sektoru dosáhly 84 % mezd v NH. Ke snížení disparity došlo skokově v roce 2013, poté její vývoj spíše stagnoval. Po zavedení sankcí nelze pozorovat žádnou výraznou změnu. Důvody jsou podobné jako u zaměstnanců. Sankce zasáhly pouze konkrétně vymezenou část odvětví a mzdy trpí různými institucionálními strnulostmi. Nedá se tedy říct, že by sankce znatelně ovlivnily mzdy v agrárním sektoru, které se odvíjí od situace na trhu práce a dlouhodobých mzdových kontraktů.

Závěr

I když vzhledem k rozvinutosti české ekonomiky není agrární sektor co do významnosti srovnatelný například s průmyslem nebo obchodem, má v národním hospodářství stále své místo. Zemědělství se podílí na HDP a zaměstnanosti přibližně 2 – 3 % a na vývozu až 5 %. Důležitou úlohu má zemědělství také v souvislosti s rozvojem venkova. Z analýzy vyplívá, že sankce mezi EU a Ruskou federací zaváděné od druhé poloviny roku 2014 měly do zemědělství reálné dopady, které se promítly především ve výkupních cenách některých zemědělských výrobků a přes ně v agrárním zahraničním obchodě i hrubé přidané hodnotě odvětví. Zároveň platí, že sankce zasáhly pouze určitou část zemědělské produkce a změny ve vývoji ovlivňovaly vždy i další faktory jako kurzové intervence ČNB, zrušení mléčných kvót v EU nebo počasí v konkrétních letech. I tato skutečnost je však jedním z argumentů pro zpracování daného tématu. Sankce nadále trvají a jejich ukončení se zatím jeví jako nepravděpodobné. Zjištění jejich dopadů do odvětví je tak stále aktuálním tématem, stejně jako vyhodnocení, jak se s případnými dopady sankcí vyrovnává. Kromě samotné analýzy dopadů sankcí práce vzhledem k metodě zkoumání prakticky definuje vývoj zkoumaného odvětví v národním hospodářství ve sledovaném období 2011 – 2017.

První kapitola teoretické části práce se věnuje samotnému pojmu sankcí a jeho vymezení z hlediska legislativy a nabízí i stručný politologický pohled. Teoretický pohled je pak vložen do kontextu politické reality vzhledem k roli mezinárodních uskupení. Zjednodušeně definuje kapitola sankce jako legální nástroj nátlaku na subjekt porušující mezinárodní právo s cílem zajistit, aby došlo k nápravě. Dále je zohledněn vliv OSN jako významného aktéra uplatňování kolektivních sankcí a samozřejmě Evropské unie, která v dané oblasti projevuje stále větší autonomii a sankce vyhlášené Radou bezpečnosti OSN často kvalitativně i kvantitativně dále upravuje, a v některých případech provádí sankce i zcela nezávisle na RB OSN. Vzhledem ke konfliktu na Ukrajině je pak zmíněna ještě Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě, jejíž role je však omezená potřebou konsenzu. Definici z hlediska politologie byl věnován pouze krátký odstavec neboť sankce, jejichž vliv je předmětem zkoumání této práce, jsou výsledkem rezoluce RB OSN a následných opatření v rámci EU. Po základním vymezení sankcí a jejich fungování v mezinárodním kontextu nabízí teoretická část přehled opatření uvalených mezi EU a Ruskou federací v souvislosti s krizí na Ukrajině. Již samotný seznam napovídá, jak by

ruské potravinové embargo mohlo české zemědělství zasáhnout. Převážná většina položek je živočišné výroby. Z rostlinné výroby je na seznamu pouze sladový výtažek. Zařazeny byly také ryby a ovoce a zelenina.

Dále se práce věnuje hodnocení efektivitu sankcí a podmínkám účinnosti. Kapitola ukazuje vývoj tématu a rozpory mezi jednotlivými autory. Základem je vymezení účinnosti sankcí, kde se většina autorů obecně shodne, že sankce jsou účinné, pokud donucovaný stát upustí od protiprávního jednání. Práce nejprve vychází z široké studie *Economic Sanctions Reconsidered*¹⁰⁰ a prací, které na ní navázaly, ať už jako rozšíření či kritika. Nejzásadnějším poznatkem je fakt, že donucovaný stát většinou nejprve obdrží hrozbu sankcemi a teprve pokud nereaguje, jsou sankce uvaleny. V případě, že je hrozba sankcemi důvěryhodná a subjekt přesto nereaguje, je pravděpodobnost, že uvalené sankce zafungují velmi malá. Z hlediska sankcí mezi EU a Ruskou federací je pak třeba zdůraznit poznatek, že u multilaterálních sankcí mají donucující státy různé motivace, z čehož vyplývá nejednotnost při rozhodování, jeho protahování a neoptimální nastavení sankcí. Tomuto poznatku odpovídá i realita, kdy z některých zemí EU slyšíme volání po zrušení sankcí, zatímco EU jako celek pokračuje v jejich uplatňování.

Nakonec jsou představeny tři nejdůležitější studie věnující se konkrétním podmínkám účinnosti sankcí. První je již zmiňovaná *Economic Sanctions Reconsidered*, která definuje sedm doporučení. Zajímavostí je slabá korelace mezi ekonomickou deprivací a ochotou změnit chování. S tímto poznatkem se dá souhlasit, jelikož motivace porušení mezinárodního práva jsou často neekonomické a mohou být díky politické nebo například náboženské povaze velmi silné. Autoři tak doporučují opatrnost především v případě autokratických režimů. Vzhledem k tématu práce je zajímavé doporučení, navrhnout sankce tak, aby domácí náklady nedopadly koncentrovaně na konkrétní domácí aktéry. Praxe sankcí mezi EU a Ruskem toto doporučení potvrzuje jako opodstatněné. EU sice cílila především na konkrétní osoby, odvetné sankce Ruska se však koncentrují především na zemědělské výrobce, což vede ke vzniku zájmových skupin a nátlaku na zrušení sankcí přesto, že nedošlo k nápravě porušení mezinárodních norem.

Studie¹⁰¹ trojice autorů z Cambridge pak zkoumá sankce pomocí teorie her. Přínosný je především jejich model sekvenční hry v případě nedokonalých informací, jelikož dále definuje podmínky vyhodnocení důvěryhodnosti sankcí a jejich uvalení, aby mohly být

¹⁰⁰ Hufbauer, Schott, Elliot, 2007

¹⁰¹ Hovi, Huseby, Sprinz, 2005

účinné. Hlavním poznatkem je, že porušení práva a jeho náprava (i když účinná) pomocí sankcí je vždy nákladnější a vede ke snížení užitku. Nejoptimálnějším řešením pro oba hráče je, pokud k porušení práva vůbec nedojde a hra končí beze změny užitků. Dále model naznačuje, že čím déle sankce trvají, tím více je výstup neefektivní. I tento závěr realita sankcí EU a Ruska potvrzuje. Sankce trvají téměř čtyři roky. Ze strany Ruska nedošlo k očekávanému ústupky a z analýzy vybraných ukazatelů se zdá, že účinky odvetných opatření alespoň na české zemědělství již také vyprchávají. To lze vysvětlit faktem, že nebyla splněna další podmínka, kterou trojice z Cambridge definuje. Donucovaný stát musí uvalení *silných* sankcí považovat za nepravděpodobné a zároveň donucující k nim naopak musí být připravený přistoupit. Je pravděpodobné, že první část splněna byla, i když o tom je možné pouze spekulovat. Zřejmě vzhledem k velké provázanosti ekonomiky EU a Ruska a závislosti části EU na dodávkách ruského plynu však k uvalení silných opatření nedošlo a druhá část nebyla splněna.

Odlišný přístup zvolili autoři U-Jin a Pelsen¹⁰², kteří zkoumali, jakou významnost aktéři přisuzují danému tématu. Vracíme se k motivacím porušení mezinárodních norem. Pomocí logistické regrese dokázali, že čím více vnímá donucující stát téma sankcí jako významné, tím více je odhodlaný dosáhnout sankcemi svého cíle a tím pravděpodobněji budou sankce účinné. Nejsilnější vliv na výsledek pak měla politická a ekonomická stabilita, předchozí vztahy mezi státy a mezinárodní spolupráce. Studie doplnila mezeru v literatuře k sankcím, která dosud významnost tématu opomíjela.

Studie se týkaly především hodnocení klasických hospodářských sankcí. Opatření, která zvolila EU vůči Rusku, však patří spíše mezi tzv. chytré sankce. Proto byla na konec teoretické části zařazena kapitola věnující se hodnocení chytrých sankcí. Dle dosavadních poznatků je hlavní výhodou snížení dopadů sankcí na běžné občany a nižší náklady pro donucující stát, což je v souladu s realitou sankcí mezi EU a Ruskem, kdy EU cílila sankce v podobě zmrazení účtů a pozastavení víz na osoby blízké ruskému prezidentu Putinovi. Obecně platí, že jde o méně účinný nástroj, než klasické hospodářské sankce. Nakonec odvetné embargo na dovoz potravin do Ruska, které je spíše tradičním opatřením než chytrými sankcemi, u části populace opravdu nevoli k sankcím vyvolalo.

Praktická část práce patřila kauzální analýze vybraných ukazatelů. Cenová analýza ukázala pružnost zvolených ukazatelů. Bylo nutné vypořádat se s odlišením vlivu sankcí

¹⁰² U-Jin, Pelsen, 2007

od ostatních determinantů vývoje cen. Ceny zemědělských výrobců se odvíjí především od objemu produkce na evropských trzích, kterou ovlivňuje například počasí nebo dotační politika. Ceny v rostlinné výrobě nebyly sankcemi nijak výrazně postiženy, jelikož sankční seznam obsahuje jedinou položku rostlinné výroby. Pokles po zavedení sankcí tak byl determinován spíše neúrodou a výrazným zpomalením cen v národním hospodářství obecně. V živočišné výrobě jsme vliv sankcí pozorovat mohli. V roce 2015 a 2016 došlo k výraznému poklesu propadem cen mléka a prasat. Tento propad byl způsoben nepřímo, když jiné členské státy (Polsko, pobaltské státy) přeměrovaly svou produkci z Ruska na jednotný trh Společenství. K propadu cen mléka však přispělo také zrušení mléčných kvót v EU v březnu roku 2015 a výkyvy poptávky v Asii. Jejich vliv není možné jednoznačně odlišit. V roce 2017 již došlo k oživení a CZV živočišné výroby výrazně rostly. Zdá se tak, že se agrární trh se sankcemi pomalu vyrovnává. Analýza dále ukázala, že ceny vstupů do zemědělství jsou velmi slabým determinantem CZV. Vývoj CZV koreloval s vývojem spotřebitelských cen potravin. Pokles cen živočišných komodit se nižší měrou promítnul do zlevnění masa a mléčných výrobků. V tomto ohledu spotřebitelé ze sankcí těžili. I pro konečné spotřebitele platí nárůst cen v roce 2017.

Jelikož cenová analýza prokázala pokles spotřebitelských cen, zaměřila se další kapitola na analýzu spotřeby potravin. Významné zvýšení spotřeby potravin v důsledku snížení cen vlivem sankcí se nepodařilo prokázat. Celkově došlo k postupnému nárůstu podílu mléčných výrobků na celkové spotřebě potravin a snížení podílu pekárenských výrobků. Vývoj však započal dlouho před zavedením sankcí a jde spíše o dlouhodobý trend. Výrazné výkyvy nebylo možné pozorovat. Vysvětlením může být málo elastická poptávka po základních potravinách, které často mají nízkou trvanlivost, a proto se jimi nelze zásobit. Skladování masa připadá v úvahu, proto byla zkoumána možnost substituce jiných druhů masa vepřovým, které v důsledku sankcí zlevnilo. Po zavedení sankcí se opravdu podíl vepřového na celkové spotřebě masa zvýšil. Změna o 0,4 procentního bodu je však zanedbatelná. Z analýzy vyplývá, že i přes pokles cen některých agrárních výrobků, nedošlo v důsledku sankcí ke změnám v chování spotřebitelů.

Dále byl zkoumán agrární zahraniční obchod. Analýza obecného vývoje, teritoriální a komoditní skladby ukázala, že dopad sankcí se prakticky omezil na dvě kategorie produktů a to „Maso a droby požitelné“ a „Mléko, vejce, med, výrobky jedlé živočišného původu“, přičemž došlo ke změnám jak objemu, tak hodnoty vývozu a dovozu. Zákaz dovozu do Ruska znamenal větší objem zboží na vnitřním trhu EU, který

zase vedl k poklesům cen. Maso patří mezi nejvíce dovážené komodity. Jeho podíl na dovozu poklesl z 12,6 % na 11,7 %. V roce 2017 došlo k narovnání a stabilizaci na hodnotách z období před sankcemi. Druhá kategorie (mléko a ostatní) je pak nejvíce zastoupenou na agrárním vývozu. V letech 2015 a 2016 se propadla z 11,85% podílu na celkovém agrárním dovozu až na 8,7 %. V roce 2017 opět platí oživení, i když mírnější. Z hlediska teritoriální struktury docházelo ke změnám výměny s jednotlivými státy. Podíl EU na agrárním dovozu a vývozu se příliš neměnil, což naznačuje, že si česká produkce na jednotném trhu zachovala své postavení a konkurenceschopnost. Nejvýznamnější změnou byl výrazný pokles podílu Německa na agrárním dovozu v důsledku propadu cen mléka, jehož je hlavním dodavatelem. Zajímavý je také rostoucí objem dovozu z Polska v zasažených kategoriích, který potvrzuje teorie o přesměrování produkce z Ruska na vnitřní trh Společenství. Vzhledem ke klesajícím cenám komodit podíl Polska na celkové hodnotě dovozu příliš nevzrostl. K proměnám došlo samozřejmě i u AZO s Ruskem. Od roku 2015 vývoz mírně poklesl a proměnila se komoditní struktura, kdy se přestaly vyvážet sankcionované potraviny, především mléčné výrobky. Podíl Ruska na celkovém agrárním vývozu se již před sankcemi pohyboval okolo 1 % a tak celkový AZO změna příliš nevychýlila. V AZO v důsledku sankcí došlo především k dílčím změnám omezeným na vybrané kategorie. V souhrnu nebyl vliv sankcí natolik silný, aby významně ovlivnil obchodní bilanci AZO, který je determinován i jinými kategoriemi výrobků a ovlivněn například kurzovými intervencemi ČNB. Sankce v daných kategoriích působily na český AZO zprostředkovaně, kdy přesměrování výrobků na jednotný trh EU vedlo k vyššímu obratu v objemu při současném snížení cen. V rámci jednotlivých zemí pak sankce ovlivnily participaci dodavatelů, u kterých zasažené kategorie tvoří významnou část dovozu.

Nakonec byly zkoumány ukazatele postavení odvětví v národním hospodářství a dopad na zaměstnance v odvětví. Po zavedení sankcí v roce 2015 a 2016 došlo ke snížení podílu odvětví na celkové hrubé přidané hodnotě, přičemž v obou letech k propadu přispěly kategorie mléka a prasat, zasažené sankcemi. Na propadu se však podílela i sankcemi nezasažená rostlinná produkce, jejíž hodnota klesla v důsledku nepříznivého počasí a jiných faktorů. Vliv sankcí se přes živočišnou výrobu do celkových výsledků sektoru promítnul, jelikož zasažené komodity tvoří víc než polovinu celkové živočišné produkce a ta zase přes 35 % celkové zemědělské produkce. Rok 2014 byl ovšem nadprůměrně příznivý, což propad po zavedení sankcí opticky navyšuje. Celkově došlo

spíše k mírnému výkyvu, který byl důsledkem souhry několika nepříznivých skutečností, z nichž sankce byly pouze jednou. Po oživení CZV živočišné výroby se mírně zlepšila i situace v celém odvětví. Z pohledu postavení sektoru v národním hospodářství a výkonnosti, se sankce jeví jako příčina slabého, krátkodobého výkyvu.

Pokud jde o zaměstnanost, analýza neukázala žádné prokazatelné dopady. Pokles zaměstnanosti v zemědělství je dlouhodobým trendem, který je pro rozvinutou ekonomiku přirozený a jehož příčiny je potřeba hledat jinde. Především ve vylidňování venkova a vysokém podílu starších zaměstnanců v odvětví. Rychlé změny zaměstnanosti v odvětví se navíc nedaly očekávat, jelikož sankce přímo zasáhly pouze užší část odvětví. Dalším vysvětlením mohou být nepružnosti a institucionálních strnulosti na českém trhu práce obecně v kombinaci s konzervativním charakterem českého zemědělství vzhledem ke koncentraci na venkov a vysokému podílu starších zaměstnanců. K podobnému závěru můžeme dojít i při analýze mezd. Po zavedení sankcí nelze pozorovat výrazné změny trendu. Mzdy v zemědělství dlouhodobě zaostávají za průměrem v národním hospodářství. Disparita se ve sledovaném období skokově snížila avšak již před zavedením sankcí, poté její vývoj spíše stagnoval. Nemůžeme tedy říct, že by sankce jakkoliv mzdy v zemědělství ovlivnily. Důvody mohou být velmi podobné jako u zaměstnanosti, především nepružnosti na trhu práce a konkrétní dopad sankcí pouze do části zemědělské výroby.

V práci se podařilo identifikovat konkrétní oblasti českého zemědělství, které byly zasaženy sankcemi. Byla potvrzena hypotéza o zaměření sankcí na živočišnou výrobu a to jak u cen zemědělských výrobců, tak při analýze tvorby hrubé přidané hodnoty. Naopak se neprokázal žádný vliv sankcí na vývoj cen a mezd v zemědělství. Analýza agrárního zahraničního obchodu potom potvrdila teorii o přesměrování části produkce na jednotný trh EU. Podařilo se identifikovat dopady sankcí na komoditní a teritoriální strukturu agrárního zahraničního obchodu. Dále se ukázalo, že pokles výkupních cen se promítnul i do spotřebitelských cen, i když v menší míře. Pokles cen mléčných výrobků a vepřového však neznamenal předpokládané změny v chování spotřebitelů, což bylo zdůvodněno nízkou elasticitou poptávky po základních potravinách. Analýza dopadů na spotřebitele tak tvořila spíše okrajovou, doplňující část práce. Provedená analýza naznačuje, že dopady sankcí v roce 2017 pomalu vyprchávají a dochází ke stabilizaci. Pro potvrzení této teorie bude třeba počkat na další vývoj, pro jehož zhodnocení zatím nebyla dostupná vypovídající data. Zemědělství celkově je definováno mnoha proměnlivými faktory, jako

je například počasí nebo kvalita úrody. V těchto případech se práce snažila pracovat se všemi dostupnými údaji, jako jsou objemy produkce nebo komentáře ve zprávách o stavu zemědělství za jednotlivé roky. Přesto se v některých případech z důvodu nedostatku informací nepodařilo přesně odlišit vliv sankcí od ostatních faktorů, což je hlavním nedostatkem práce. Mezi takové determinanty patří například zrušení kvót na produkci mléka v EU během roku 2015. Celkově se vytýčené cíle podařilo splnit. Práce identifikuje konkrétní dopady sankcí do odvětví, naznačuje i jak se s negativními účinky vyrovnává v čase a při tom prakticky definuje jeho vývoj v posledních letech.

Práce jasně ukázala, kterým směrem sankce působily. Otevírá tak další možnosti zkoumání. Prvním je rozšíření zkoumaného období o další roky v době, kdy budou dostupná relevantní data, aby bylo možné potvrdit, zda v roce 2017 se již odvětví se sankcemi vyrovnalo a došlo ke stabilizaci, jak napovídají dosud dostupná data. Dále z práce vyplývá, že sankce měly dopady především v oblasti produkce mléka a mléčných výrobků. Další práce by se proto mohla zaměřit přímo na produkci mléka. Toto užší zaměření by nabídlo prostor pro rozšíření tématu i na navazující potravinářský průmysl.

Seznam tabulek a grafů

Grafy

Graf č. 1 – schéma sekvenční hry v jednoduchém modelu teorie her

Graf č. 2 – Podíl sektoru zemědělství, lesnictví a rybářství na zdrojích českého HDP v letech 1995 – 2017

Graf č. 3 – Tvorba zemědělské produkce v letech 1998 – 2016

Graf č. 4 – Věková struktura zaměstnanců v zemědělském sektoru v roce 2017 a podíl zemědělského sektoru na celkovém počtu zaměstnaných v letech 2005 – 2016

Graf č. 5 – Průměrná hrubá měsíční mzda v NH a odvětví zemědělství lesnictví a rybářství v letech 2005 – 2016

Graf č. 6 Index cen zemědělských výrobců (průměr 2010 = 100) a index spotřebitelských cen (průměr 2015 = 100) za jednotlivá čtvrtletí let 2011 – 2017

Graf č. 7 – Meziroční indexy vybraných cenových ukazatelů v letech 2011 – 2017

Graf č. 8 – Podíl vybraných kategorií potravin na celkové spotřebě potravin v ČR v letech 2011 – 2016

Graf č. 9 – Agrární a celkový vývoz a dovoz ČR v tis. CZK v běžných cenách let 2011 – 2017, podíl agrárního vývozu na celkovém vývozu zboží a podíl AZO na celkovém obratu zahraničního obchodu ve stejném období

Graf č. 10 – Největší odběratelé agrárního vývozu ČR v letech 2011 – 2017

Graf č. 11 – Největší dodavatelé agrárního dovozu do ČR v letech 2011 – 2017

Graf č. 12 – Podíl vybraných kategorií potravin na celkovém agrárním vývozu ČR v letech 2011 – 2017

Graf č. 13 – Podíl vybraných kategorií potravin na celkovém agrárním dovozu ČR v letech 2011 – 2017

Graf č. 14 – Věková struktura zaměstnanců v zemědělském sektoru v roce 2017 a podíl zemědělského sektoru na celkovém počtu zaměstnaných v letech 2005 – 2016

Graf č. 15 – Průměrná hrubá měsíční mzda v NH a odvětví zemědělství lesnictví a rybářství v letech 2005 – 2016 (CZK)

Tabulky

Tabulka č. 1 – Vybrané ukazatele postavení agrárního sektoru v národním hospodářství

Tabulka č. 2 – Zaměstnanost v zemědělství a její podíl na celkové zaměstnanosti v NH v letech 2011 – 2017 (tis. osob)

Tabulka č. 3 – Průměrné hrubé měsíční mzdy v NH a odvětví zemědělství, lesnictví a rybolov v letech 2011 – 2016

Seznam použitých zkratek

ZKRATKA	VÝZNAM
ARSIWA	Návrh článků o odpovědnosti států za mezinárodně protiprávní chování
AT	Rakousko
AZO	Agrární zahraniční obchod
B. C.	Běžné ceny
BE	Belgie
BG	Bulharsko
CPV	Ceny průmyslových výrobců
CY	Kypr
CZ	Česko
CZV	Ceny zemědělských výrobců
ČNB	Česká národní banka
ČR	Česká republika
DE	Německo
DK	Dánsko
EE	Estonsko
EL	Řecko
EPS	Evropská politická spolupráce
ES	Španělsko
ESR	Economic Sanctions Reconsidered
EU	Evropská Unie
FI	Finsko
FR	Francie
HDP	Hrubý domácí produkt
HNP	Hrubý národní produkt
HPH	Hrubá přidaná hodnota
HR	Chorvatsko
HU	Maďarsko
IE	Irsko
IT	Itálie
LT	Litva
LU	Lucembursko
LV	Lotyšsko
MT	Malta
NČZ	Nové členské země
NH	Národní hospodářství
NL	Nizozemí
OBSE	Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě
OSN	Organizace spojených národů
P. B.	Procentní bod
PL	Polsko
PT	Portugalsko
RB	Rada bezpečnosti
RO	Rumunsko
SE	Švédsko
SI	Slovinsko
SK	Slovensko

SNS	Společenství nezávislých států
SSSR	Svaz Socialistických Sovětských Republik (zkr. Sovětský Svaz)
UK	Velká Británie
USA	Spojené Stát Americké
ÚZEI	Ústav zemědělské ekonomiky a informací

Seznam literatury a dalších pramenů

Monografie, sborníky, články v odborných časopisech a vědecké práce

BALDWIN, David A. a Robert A. PAPE. Evaluating Economic Sanctions. *International Security*. The MIT Press, 1998, **23**(2), 189 - 198.

BIČÍK, Ivan. *Land Use Changes in the Czech Republic 1845–2010: Socio-Economic Driving Forces*. Switzerland: Springer International Publishing, 2015, 204 s., ISBN 978-3-319-17671-3.

BLANCHARD, Jean-Marc F. a Norrin RIPSAN. Asking the right questions when do economic sanctions work best. *Security Studies*. 199n. 1., **9**(1).

BRECHER, Michael. *Crises in World Politics: Theory and Reality*. Oxford, UK: Pergamon, 1993, 694 s. ISBN 9781483100555.

CORTRIGHT, David, George A. LOPEZ a Linda. GERBER. *Sanctions and the search for security: challenges to UN action*. Boulder: L. Rienner Publishers, 2002. ISBN 158826078x.

DAOUDI, M. S. a M. S. DAJANI. *Economic sanctions, ideals and experience*. Boston: Routledge & Kegan Paul, 1983. ILE (Series). ISBN 071009583X.

DASHTI-GIBSON, Jaleh, Patricia DAVIS a Benjamin RADCLIFF. On the Determinants of the Success of Economic Sanctions: An Empirical Analysis. *American Journal of Political Science*. Midwest Political Science Association, 1997, **41**(2), 608-618.

DOXEY, Margaret P. *International Sanctions in Contemporary Perspective*. 2. Palgrave Macmillan UK, 1987. ISBN 9780333389454.

DRESSNER, Daniel W. Sanctions Sometimes Smart: Targeted Sanctions in Theory and Practice. *International Studies Review*. Wiley on behalf of The International Studies Association, 2011, **13**(1), 96-108.

DRULÁKOVÁ, Radka, Jan Martin ROLENC, Zuzana TRÁVNÍČKOVÁ a Štěpánka ZEMANOVÁ. Sankční politika Evropské unie: typy sankčních opatření a vztah k sankcím Rady bezpečnosti OSN. *Současná Evropa*. 2011, **2011**(02), 3-19.

DRULÁKOVÁ, Radka, Zuzana TRÁVNÍČKOVÁ a Štěpánka ZEMANOVÁ. Ekonomické sankce na počátku 3. tisíciletí. *Mezinárodní vztahy*. 2009, **2009**(1), 66-85.

DRURY, A. Cooper. Revisiting Economic Sanctions Reconsidered. *Journal of Peace Research*. Sage Publications, 1998, **35**(4), 497-509.

DUBSKÝ, Zbyněk a Radka HAVLOVÁ. Role OBSE při pokusu o deeskalaci války na Ukrajině. *Současná Evropa*. 2016, **21**(2), 4-23.

ESCRIBÀ-FOLCH, Abel a Joseph WRIGHT. Dealing with Tyranny: International Sanctions and the Survival of Authoritarian Rulers. *International Studies Quarterly*. Wiley on behalf of The International Studies Association, 2010, **54**(2), 335-359.

GALTUNG, Johan. On the Effects of International Economic Sanctions: With Examples from the Case of Rhodesia. *World Politics*. Cambridge University Press, 1967, **19**(3), 378-416.

GERSHENSON, Dmitri. Sanctions and Civil Conflict, *Economica*, 2002, **69**(274), 185-206.

HALBERSTAM, Daniel a Eric STEIN. The United Nations, the European Union, and the King of Sweden: Economic Sanctions and Individual Rights in a Plural World Order. *Common Market Law Review*. Netherlands: Kluwer Law International, 2009, **2009**(49), 13-72.

HOBBS, Thomas a EDITED WITH AN INTRODUCTION BY C.B. MACPHERSON. *Leviathan*. Reprinted. Harmondsworth, Eng: Penguin, 1986. ISBN 0140431950.

HOVI, Jon, Robert HUSEBY a Detlef F. SPRINZ. When Do (Imposed) Economic Sanctions Work?. *World Politics*. Cambridge University Press, 2005, **57**(4), 479-499.

KLÍMA, Michal. Zahraniční politika a Evropské společenství. *Mezinárodní Vztahy*. 1993, **28**(2), 7-19.

MALENOVSKÝ, Jiří. *Mezinárodní právo veřejné: jeho obecná část a poměr k jiným právním systémům, zvláště k právu českému*. 5., podstatně upr. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008. ISBN 978-80-210-4474-6.

NOSSAL, Kim Richard. International Sanctions as International Punishment. *International Organization*. 1989, **43**(2), 301-322.

PEKSEN, Dursun a Drury COOPER. Economic Sanctions and Political Repression. *Human Rights Review*. 2009, **10**, 393-411.

SÁLUSOVÁ, Dana. *České zemědělství očima statistiky*. Praha: Český statistický úřad, 2018. ISBN 978-80-250-2841-4.

SCHOTT, Jeffrey J., Kimberley Ann ELLIOT a Barbara OEGG. *Economic sanctions reconsidered*. 3rd ed., Expanded ed. Washington, DC: Peterson Institute for International Economics, 2007. ISBN 9780881324129.

SHAGABUTDINOVA, Ella a Jeffrey BEREJIKIAN. Deploying Sanctions while Protecting Human Rights: Are Humanitarian „Smart“ Sanctions Effective?. *Journal of Human Rights*, 2007, **2007**(6), 59-74.

U-JIN, Adrian a Dursun PEKSEN. When Do Economic Sanctions Work?. *Political Research Quarterly*. Sage Publications, 2007, **60**(1), 135 - 145.

WOOD, Reed. „A Hand upon the Throat of the Nation“: Economic Sanctions and State Repression. *International Studies Quarterly*, 2008, **52**(4), 489-513.

Elektronické dokumenty a legislativa

Časová osa – Omezující opatření EU v reakci na krizi na Ukrajině. *Evropská rada, Rada Evropské unie* [online]. Evropská Unie, © 2018 [cit. 2018-03-30]. Dostupné z: <http://www.consilium.europa.eu/cs/policies/sanctions/ukraine-crisis/history-ukraine-crisis/>

Charta Organizace spojených národů a Statut Mezinárodního soudního dvora [online]. Praha: Informační centrum OSN v Praze, 2015 [cit. 2018-03-19]. Dostupné z: http://www.osn.cz/wp-content/uploads/Charta_OSN.pdf

Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts [online]. In: . United Nations, 2001 [cit. 2018-03-17]. Dostupné z: http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/draft_articles/9_6_2001.pdf

Ruské sankce. *EAgri – Ministerstvo zemědělství* [online]. Ministerstvo zemědělství, ©2009-2018 [cit. 2018-03-30]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/ministerstvo-zemedelstvi/zahranicni-vztahy/ruske-sankce/>

Strukturální šetření v zemědělství - 2016: Zemědělství celkem. *Český statistický úřad* [online]. Český statistický úřad, 2018 [cit. 2018-05-19]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/zemedelstvi-celkem>

Strukturální šetření v zemědělství - analytické vyhodnocení - 2016: Srovnání výsledků FSS 2016 a Agrocenzu 2000. *Český statistický úřad* [online]. Český statistický úřad, 2018 [cit. 2018-05-19]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/strukturalni-setreni-v-zemedelstvi-analyticke-vyhodnoceni-2016>

Strukturální šetření v zemědělství - analytické vyhodnocení - 2016: Struktura zemědělských podniků vyjádřená ve třídách ekonomické velikosti. *Český statistický úřad* [online]. Český statistický úřad, 2018 [cit. 2018-05-19]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/strukturalni-setreni-v-zemedelstvi-analyticke-vyhodnoceni-2016>

Zákon č. 69/2006 Sb. ze dne 3. února 2006 o provádění mezinárodních sankcí. In: *Sbírka zákonů*. 15. 3. 2006.

Zpráva o stavu zemědělství ČR za rok 2010: "Zelená zpráva". Praha: Ministerstvo zemědělství ČR, 2011, 210 s., ISBN 978-80-7434-005-5.

Zpráva o stavu zemědělství ČR za rok 2011. EAgri: Ministerstvo zemědělství ČR [online]. 2012 [cit. 2018-07-05], 320 s., Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/ministerstvo-zemedelstvi/vyrocní-a-hodnotící-zpravy/zpravy-o-stavu-zemedelstvi/>

Zpráva o stavu zemědělství ČR za rok 2012. EAgrri: Ministerstvo zemědělství ČR [online]. 2013 [cit. 2018-07-05], 356 s., Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/ministerstvo-zemedelstvi/vyrocní-a-hodnotici-zpravy/zpravy-o-stavu-zemedelstvi/>

Zpráva o stavu zemědělství ČR za rok 2013. EAgrri: Ministerstvo zemědělství ČR [online]. 2014 [cit. 2018-07-05], 354 s., Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/ministerstvo-zemedelstvi/vyrocní-a-hodnotici-zpravy/zpravy-o-stavu-zemedelstvi/>

Zpráva o stavu zemědělství ČR za rok 2014. EAgrri: Ministerstvo zemědělství ČR [online]. 2015 [cit. 2018-05-18], 401 s., Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/ministerstvo-zemedelstvi/vyrocní-a-hodnotici-zpravy/zpravy-o-stavu-zemedelstvi/>

Zpráva o stavu zemědělství ČR za rok 2015. EAgrri: Ministerstvo zemědělství ČR [online]. 2016 [cit. 2018-07-05], 386 s., Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/ministerstvo-zemedelstvi/vyrocní-a-hodnotici-zpravy/zpravy-o-stavu-zemedelstvi/>

Zpráva o stavu zemědělství ČR za rok 2016. EAgrri: Ministerstvo zemědělství ČR [online]. 2017 [cit. 2018-07-05], 379 s., Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/ministerstvo-zemedelstvi/vyrocní-a-hodnotici-zpravy/zpravy-o-stavu-zemedelstvi/>

Online zdroje dat

Agrární zahraniční obchod. *EAGRI - Ministerstvo zemědělství* [online]. 2018 [cit. 2018-07-17]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/ministerstvo-zemedelstvi/zahranicni-vztahy/agrarni-zahranicni-obchod/>

Analýza agrárního zahraničního obchodu ČR za rok 2015 [online]. Ústav zemědělské ekonomiky a informací, 2016 [cit. 2018-08-03]. Dostupné z: <https://www.uzei.cz/monitoring-azo/>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Souhrnný zemědělský účet - účet výroby v mil. Kč

[tabulka]. In: **Český statistický úřad** [online]. [Praha]: Český statistický úřad. Vygenerováno 18.5.2018 15:32:20 [vid. 2018-05-18]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/zem_cr

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Zdroje hrubého domácího produktu, běžné ceny, sezonně očištěno [tabulka]. In: **Český statistický úřad** [online]. [Praha]: Český statistický úřad. Vygenerováno 18.5.2018 15:00:35 [vid. 2018-05-18]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/hdp_cr

Databáze národních účtů: Časové řady ukazatelů účtů výroby a tvorby důchodů. *Český statistický úřad* [online]. 2018 [cit. 2018-08-07]. Dostupné z: <http://apl.czso.cz/pll/rocenka/rocnkavyber.socas>

Databáze národních účtů: Účty výroby a tvorby důchodů. *Český statistický úřad* [online]. 2018 [cit. 2018-08-05]. Dostupné z: <http://apl.czso.cz/pll/rocenka/rocnkavyber.so>

Databáze zahraničního obchodu v přeshraničním pojetí. *Český statistický úřad* [online]. 2018 [cit. 2018-07-17]. Dostupné z: <https://apl.czso.cz/pll/stazo/STAZO.STAZO>

Hrubý domácí produkt - Časové řady ukazatelů čtvrtletních účtů: Zdroje hrubého domácího produktu, sezonně očištěno. *Český statistický úřad* [online]. 2018 [cit. 2018-08-06]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/hdp_cr

Katalog produktů: Souhrnný zemědělský účet. *Český statistický úřad* [online]. 2018 [cit. 2018-08-05]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/souhrnny-zemedelsky-ucet-predbezne-vysledky-2017>

Monitoring agrárního zahraničního obchodu. *ÚZEI* [online]. 2018 [cit. 2018-07-17]. Dostupné z: <https://www.uzei.cz/monitoring-azo/>

Spotřeba potravin: 2016. *Český statistický úřad* [online]. 30.11.2017 [cit. 2018-07-16]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/spotreba-potravin-2016>

Veřejná databáze: Ceny v průmyslu. *Český statistický úřad* [online]. 2018 [cit. 2018-07-01]. Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky&katalog=30833#katalog=31783>

Veřejná databáze: Ceny v zemědělství. *Český statistický úřad* [online]. 2018 [cit. 2018-07-01]. Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky#katalog=31785>

Veřejná databáze: Inflace, spotřebitelské ceny. *Český statistický úřad* [online]. 2018 [cit. 2018-07-01]. Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky#katalog=31779>

Veřejná databáze - Mzdy a náklady práce: Zemědělství celkem. *Český statistický úřad* [online]. Český statistický úřad, 2018 [cit. 2018-05-19]. Dostupné z: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky&filtr=G~F_M~F_Z~F_R~T_P~S~_null_null_&katalog=30852

Zaměstnanost a nezaměstnanost podle výsledků VŠPS: Zaměstnanost v NH podle postavení, druhu a délky úvazku a podzaměstnanost. *Český statistický úřad* [online]. [cit. 2018-08-10]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/zamestnanost-a-nezamestnanost-podle-vysledku-vsps-rocni-prumery-2017>

Přílohy

Příloha č. 1 – Indexy cen zemědělských výrobců, bazický index (průměr 2010 = 100)

		2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
<i>1</i>	Zemědělská výroba včetně ryb	121,2	125,8	131,4	126,5	118,9	113,1	122,2
<i>11</i>	Zemědělská výroba	121,4	126	131,7	126,7	119	113,2	122,4
<i>110</i>	Zemědělská výroba (bez ovoce a zeleniny)	122,8	128,3	133,8	128,9	119,9	113	121,1
<i>111</i>	Rostlinná výroba	133,5	137,1	144,1	129,2	126,4	122,5	126,7
<i>111.01</i>	Rostlinná výroba (bez ovoce a zeleniny)	138,3	143,6	150,2	134,1	129,2	123,4	124,8
<i>111.02</i>	Ovoce a zelenina	103,2	96	105,1	97,8	108,2	116,7	139,4
<i>111.1</i>	Obiloviny	147,1	153,5	161,2	138,6	130,9	118,3	120
<i>111.11</i>	Pšenice	147,7	152,2	160,4	135,4	129,5	113,7	117,1
<i>111.111.01.1011</i>	Pšenice potravinářská	148,6	148,9	155,9	132,2	127,4	109,2	112,6
<i>111.111.01.1012</i>	Pšenice krmná	146,6	156,2	165,7	139,3	132	119	122,4
<i>111.12</i>	Žito	165,7	179,1	162,1	137,9	137,3	131,5	134,6
<i>111.121.01.1031</i>	Žito potravinářské	165,7	179,1	162,1	137,9	137,3	131,5	134,6
<i>111.13</i>	Ječmen	145,6	158,8	166,1	150,9	141,1	128	128,2
<i>111.131.01.1023</i>	Ječmen krmný	152,4	171,8	169,9	150	137,5	123,5	124
<i>111.132.01.1021</i>	Ječmen sladovnický	141,5	151	163,8	151,5	143,3	130,8	130,6
<i>111.14</i>	Oves	146,1	157,4	165,5	149,4	147,3	134,9	133,2
<i>111.141.01.1041</i>	Oves potravinářský	161,2	159,6	174,4	169,3	168,9	143,3	131,8
<i>111.141.01.1042</i>	Oves krmný	139,2	156,4	161,4	140,3	137,4	131,1	133,8
<i>111.15</i>	Kukuřice	143,4	143,8	154,2	129,6	115,2	118,8	115,1

111.151.01.1052	<i>Kukuřice krmná</i>	143,4	143,8	154,2	129,6	115,2	118,8	115,1
111.16	<i>Ostatní obiloviny</i>	148,9	160,7	167,5	141,1	128,2	122,9	120,6
111.161.01.1032	<i>Žitovec</i>	148,9	160,7	167,5	141,1	128,2	122,9	120,6
111.2	<i>Průmyslové plodiny</i>	132,8	140,8	140,6	132,4	131,6	131,9	134,5
111.21	<i>Olejniny</i>	140,6	150,1	148,5	136,2	132,4	131,7	136,4
111.211	<i>Řepka</i>	144,9	153,1	141,5	125,7	127,4	130,9	136,7
111.211.01.1210	<i>Semeno řepky olejné</i>	144,9	153,1	141,5	125,7	127,4	130,9	136,7
111.212	<i>Semena slunečnice</i>	143,3	147,2	152,3	118,2	125,1	136,1	125,1
111.212.01.1230	<i>Semeno slunečnice</i>	143,3	147,2	152,3	118,2	125,1	136,1	125,1
111.213	<i>Ostatní olejniny</i>	107,7	128,5	199,7	222,1	172,7	135,8	139,1
111.213.01.1220	<i>Semeno máku</i>	111,8	128,3	210,2	237	178,8	135	140,6
111.213.02.1260	<i>Semeno hořčice bílé a černé</i>	85,2	133	161,9	164,2	145,2	134,2	132,4
111.213.03.1250	<i>Semeno lnu pro technické zpracování</i>	112,5	118,4	142,5	156,5	160,3	155,6	136,6
111.22	<i>Luskoviny</i>	106,9	114,1	131,9	134,5	132	116,4	110,9
111.221.01	<i>Hrách</i>	106,9	114,1	131,9	134,5	132	116,4	110,9
111.221.01.1101	<i>Hrách jedlý</i>	98,1	101,5	111	125,1	134,2	112,3	102,9
111.221.01.1102	<i>Hrách krmný</i>	121,2	134,6	165,8	149,6	128,4	123,1	123,8
111.23	<i>Cukrová řepa</i>	115,8	118,2	118,4	117,3	122,2	122,3	115,4
111.231.01.1510	<i>Cukrovka technická</i>	115,8	118,2	118,4	117,3	122,2	122,3	115,4
111.24	<i>Ostatní průmyslové plodiny</i>	103,3	109,8	116,7	130	146,3	160,8	168,2
111.241.01.1310	<i>Chmel sušený</i>	103,3	109,8	116,7	130	146,3	160,8	168,2
111.3	<i>Zelenina a zahradnické produkty</i>	101,6	90,8	102,1	96,7	106,4	116,5	133,7

111.31	Čerstvá zelenina	79,1	81,3	100,3	89,5	116,9	110,4	101,3
111.311	Květák	77,9	92,1	104,3	94,6	98,4	110,8	112,6
111.311.01.3090	Květák	77,9	92,1	104,3	94,6	98,4	110,8	112,6
111.312	Rajčata	66,2	92,2	87,7	98,5	115,6	119,4	110,1
111.312.01.3161	Rajčata	66,2	92,2	87,7	98,5	115,6	119,4	110,1
111.313	Ostatní čerstvá zelenina	81,3	79	102,3	87,7	118	108,8	99,2
111.313.01.3012	Celer bez natě	75	67,8	82,3	75,4	121	85,9	89,8
111.313.02.3032	Mrkev bez natě	83,2	77,6	80,1	77	122,7	116	102,2
111.313.03.3042	Petržel bez natě	83,4	84,4	91,3	92	131,9	93	100,1
111.313.04.3061	Kedlubny	88,7	76,8	89,3	80,5	95,9	92,7	95,6
111.313.05.3070	Kapusta hlávková	68,9	104,2	138,1	94,9	136,6	101	121,2
111.313.06	Zelí	68,4	77,5	111,8	81,5	133,8	103,7	100,4
111.313.06.3100	Zelí bílé hlávkové	67,1	77,4	111	81,1	135,3	102	98,8
111.313.06.3101	Zelí červené hlávkové	78,2	78,2	117,4	84,3	122,7	116,7	112,7
111.313.07.3134	Okurky salátové	95,4	95,7	98,6	89,4	112,5	115,6	121,1
111.313.08.3172	Cibule suchá	93,7	72,8	105,3	95,6	106,9	126,6	91,7
111.313.09.3180	Česnek	192,3	262,2	185	169,1	228,2	215,8	197,5
111.313.10.1920	Žampiony	101,2	98,6	96	98,8	98,2	98,7	97,4
111.313.11	Ostatní zelenina	80	86,4	104,9	97,2	101,5	92,4	102,8
111.313.11.3150	Paprika zeleninová	80,7	81,6	104,6	100,9	99,1	85,1	101,9
111.313.11.3200	Salát hlávkový	78,6	97,2	105,5	89,1	106,8	108,8	105
111.32	Sazenice a květiny	111,3	94,9	102,9	99,8	101,9	119,1	147,7
111.321	Školkařské výpěstky	108	133	115,5	139,2	168,3	170,9	167,5
111.322	Okrasné rostliny	111,6	90,6	101,5	95,3	94,4	113,3	145,5
111.4	Brambory (včetně sadby)	103,6	82,4	127,5	114,2	103,7	117	106,5

111.41	Konzumní brambory	98,1	67,5	127,3	104,6	99,9	113,3	95,8
111.411.01.1610	Brambory rané	101,9	89,7	135,5	96,9	113,5	122,2	111,3
111.412.01.1620	Brambory pozdní konzumní	97,6	64,6	126,2	105,6	98,1	112,1	93,8
111.42	Sadba brambor	124,4	92,7	107	128,6	106,1	126,1	117
111.421.01.1640	Sadba brambor	124,4	92,7	107	128,6	106,1	126,1	117
111.43	Ostatní brambory	94,9	114,2	152,7	125,4	112,1	116,9	125,4
111.431.01.1630	Brambory průmyslové	94,9	114,2	152,7	125,4	112,1	116,9	125,4
111.5	Ovoce	110,4	118	117,7	102,6	115,8	117,4	163,7
111.51	Čerstvé ovoce	110,4	118	117,7	102,6	115,8	117,4	163,7
111.511	Jablka	114,1	114,3	117,6	103,8	114,9	108,9	165,7
111.511.01.2011	Konzumní jablka	115,1	113,6	114,9	111,9	111,1	115,4	141,3
111.511.02.2012	Průmyslová jablka	112	116	123,2	86,3	123,1	94,8	218,5
111.512	Stolní hrušky	90,9	96,4	99,8	90,4	100,9	127,5	136,5
111.512.01.2020	Hrušky	90,9	96,4	99,8	90,4	100,9	127,5	136,5
111.513	Broskve	104,8	119,7	108,4	109,8	111,8	154,4	175,2
111.513.01.2030	Broskve	104,8	119,7	108,4	109,8	111,8	154,4	175,2
111.514	Ostatní čerstvé ovoce	106,3	129	121,5	101,5	120,3	130,1	163
111.514.01.2040	Meruňky	101,6	121,9	115	110,4	111,9	139,3	124,5
111.514.02.2050	Švestky	81,5	102,1	104,6	94,5	122,6	116,9	156,3
111.514.03.2060	Třešně	101,3	116	132,5	116	137,9	148,6	143,5
111.514.04.2070	Višně	132,3	171,5	135,9	87,8	100,6	107,2	160,9
111.514.05	Rybíz	127,8	122,7	133,9	117,8	123,1	166	240,2
111.514.05.2091	Rybíz červený a bílý	126,9	122,9	135,3	115,6	123,2	170,5	249,7
111.514.05.2092	Rybíz černý	141,7	120,9	113	148,8	121,6	98,8	99,3
111.514.06.2111	Jahody	100	122,7	117	115,5	151,6	161,5	184,1
111.6	Víno	98,4	99,9	95,5	98,7	109,5	119,7	121,1

111.611.01.1710	Čerstvé vinné hrozny	98,4	99,9	95,5	98,7	109,5	119,7	121,1
112	Živočišná výroba	108,2	114	118,3	124,1	111,1	103,2	117,7
112.1	Hospodářská zvířata	106,2	118,9	122,8	120,9	114,8	114	119,8
112.11	Skot	106,5	118,9	119,5	118	121,2	119,7	122,5
112.111	Skot bez telat	106,6	119,3	120,2	119	122,1	120,3	123
112.111.01.4110	Býci jateční v živém	106,6	117,7	116,5	117,4	120,4	120,1	121,5
112.111.02.4210	Jalovice jatečné v živém	105,1	119,2	124,5	123,4	127,5	122,9	127,4
112.111.03.4310	Krávy jatečné v živém	107,1	122,6	126,5	121,1	124,2	120,2	124,9
112.112	Telata	101,1	106,7	97,6	84,9	91,2	98,5	106,7
112.112.01.4410	Telata jatečná v živém	101,1	106,7	97,6	84,9	91,2	98,5	106,7
112.12	Prasata a selata	104,5	121,9	125,2	123,6	108,7	109,6	122
112.121.01.4610	Prasata jatečná v živém	104,8	122,3	125,5	123,9	109	109,9	122,1
112.121.02.5610	Odstavená selata v živém	90,1	106,3	110,2	110,1	98,5	96,1	115,7
112.13	Ovce	92,6	89,8	88,6	85,4	89,6	88,1	87,5
112.131.01.4712	Jehňata jatečná výkrm v živém	92,6	89,8	88,6	85,4	89,6	88,1	87,5
112.14	Drůbež	109,1	114,1	122,2	119,4	119,2	116,3	113,9
112.141	Kuřata	108,5	113,3	121,4	117,1	116,5	115,2	114
112.141.01.5011	Kuřata jatečná v živém I.tř.j	108,5	113,3	121,4	117,1	116,5	115,2	114
112.142	Ostatní drůbež	112,2	118	126	131,2	132,6	122	113,2
112.142.01.5021	Slepice jatečné v živém	88,9	89,8	103,9	106,3	104	117,1	101,1
112.142.01.5031	Krůty brojlerové v živém	115,1	121,7	129,8	136	138,1	124	114,4

112.142.01.5041	<i>Kachny jatečné v živém</i>	102,7	105,7	111,1	111,3	110,7	111,9	110,3
112.2	<i>Živočišné výrobky</i>	110,1	109	113,7	127,3	107,3	92,3	115,5
112.21	<i>Mléko</i>	112,6	106	114,3	129,3	107	91,3	114,8
112.211.01.4911	<i>Mléko kravské Q. tř. j.</i>	112,6	106	114,3	129,3	107	91,3	114,8
112.22	<i>Vejce</i>	88,3	135,6	108,5	109,6	110,2	101,6	122
112.221.01.5511	<i>Vejce slepičí konzumní netříděná</i>	90,4	134,1	108,8	102,5	98,3	99,6	112,8
112.221.01.5512	<i>Vejce slepičí konzumní tříděná</i>	87,4	136,2	108,5	112,6	115,3	102,4	125,9
12	<i>Ryby</i>	104	101,5	100,5	103,6	102,9	103	105,2
12.111.01.5812	<i>Kapr tř. I. v živém</i>	104,1	101,4	100,1	102,7	101,9	102,4	104,4
12.111.01.5823	<i>Pstruh v živém</i>	101,8	103,9	107,8	118,8	120,7	115,1	119,4

Zdroj: Veřejná databáze ČSÚ, Ceny v zemědělství, online, 2018

Příloha č. 2 – Spotřeba potravin a nealkoholických nápojů (na obyvatele za rok)

POTRAVINY A NEALKOHOLICKÉ NÁPOJE	Měřicí jednotka Unit	2011	2012	2013	2014	2015	2016
POTRAVINY							
PEKÁRENSKÉ VÝROBKY, OBILOVINY							
Obiloviny v hodnotě zrna	kg	151,7	145,1	143,4	140,8	143,5	145,6
pšenice	kg	130,4	125,0	122,5	119,5	122,1	124,1
žito	kg	11,7	10,7	11,6	12,0	11,3	11,4
kukuřice	kg	0,93	0,9	0,9	0,9	1,1	1,2
ostatní obiloviny	kg	3,35	3,4	3,0	2,5	2,5	2,3
rýže	kg	5,26	5,2	5,4	5,8	6,5	6,5
Obiloviny v hodnotě mouky	kg	118,7	113,3	112,3	111,2	113,3	114,9
pšeničná mouka	kg	101,7	97,5	95,6	93,2	95,2	96,8
žitná mouka	kg	9,12	8,3	9,0	9,6	9,1	9,2
kroupy, ječná krupice, ovesné vločky	kg	1,36	1,4	1,4	1,6	1,8	1,9
ostatní mouky	kg	1,23	0,9	0,9	0,9	0,8	0,6
rýže	kg	5,26	5,2	5,4	5,8	6,5	6,5
Mlýnské a pekárenské výrobky							
chléb	kg	42,41	41,3	39,3	40,0	39,8	39,7
pšeničné pečivo	kg	57,17	56,9	51,2	52,7	47,9	50,1
trvanlivé pečivo	kg	10,65	8,5	9,6	8,7	8,1	7,9
těstoviny	kg	6,65	7,1	7,6	7,3	7,5	7,1
MASO V HODNOTĚ NA KOSTI	kg	78,64	77,4	74,8	75,9	79,3	80,3
Vepřové	kg	42,07	41,3	40,3	40,7	42,9	42,8
Hovězí	kg	9,11	8,1	7,5	7,9	8,1	8,5
Telecí	kg	0,06	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Skopové, kozí, koňské	kg	0,36	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4
Drůbeží	kg	24,53	25,2	24,3	24,9	26,0	26,8
Zvěřina	kg	0,71	0,9	0,9	0,9	1,0	0,9
Králici	kg	1,8	1,4	1,3	1,0	0,8	0,8
Vnitřnosti ¹⁾	kg	4,12	4,0	4,1	4,1	4,0	3,9
RYBY CELKEM	kg	5,38	5,7	5,3	5,4	5,5	5,1
MLÉKO, MLÉČNÉ VÝROBKY, SÝRY, VEJCE							
Mléko a mléčné výrobky v hodnotě mléka (bez másla)	kg	227,7	234,3	234,1	236,5	242,3	247,5
kravské mléko	litry	221,1	227,5	227,3	229,6	235,2	240,3
kozí mléko	kg	227,6	234,2	234,0	236,4	242,2	247,4
mléko konzumní celkem	litry	221	227,4	227,2	229,5	235,1	240,2
kravské mléko	kg	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
kozí mléko	litry	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
mléko konzumní celkem	kg	57,7	59,0	62,3	60,1	60,5	60,4

	litry	56	57,3	60,5	58,4	58,7	58,6
<i>kravské mléko</i>	kg	57,6	58,9	62,2	60,0	60,4	60,3
	litry	55,9	57,2	60,4	58,3	58,6	58,5
<i>kozí mléko</i>	kg	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
	litry	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
<i>Sýry celkem</i>	kg	13,02	13,4	12,7	12,8	13,1	13,3
<i>tavené sýry</i>	kg	2,14	2,2	2,2	2,1	2,0	2,0
<i>přírodní sýry</i>	kg	10,88	11,2	10,5	10,7	11,1	11,3
<i>tvrdé</i>	kg
<i>měkké</i>	kg
<i>plísňové</i>	kg
<i>ostatní sýry</i>	kg	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>Mléčné konzervy</i>	kg	1,4	1,4	1,6	2,1	1,8	2,0
<i>Tvaroh</i>	kg	3,4	3,4	3,6	3,8	3,8	4,4
<i>Ostatní mléčné výrobky</i>	kg	32,5	33,2	31,5	31,3	32,8	33,8
	litry	31,6	32,2	30,5	30,4	31,8	32,8
<i>Vejce</i>	ks	254	245	243	255	255	248,7
<i>18 ks = 1 kg (brutto)</i>	kg	14,1	13,6	13,5	14,2	14,2	13,8
<i>20 ks = 1 kg (netto)</i>	kg	12,7	12,2	12,2	12,8	12,8	12,4
<i>TUKY a OLEJE</i>	a kg	26,2	26,4	26,6	26,9	27,0	27,2
(a - celkem, b - v hodnotě čistého tuku)	b kg	23,5	23,7	23,9	24,3	24,3	24,5
<i>Máslo</i>	a kg	5,0	5,2	5,1	5,1	5,5	5,4
	b kg	4,0	4,2	4,1	4,1	4,4	4,3
<i>Sádlo vepřové vč. slaniny</i>	a kg	4,8	4,7	4,5	4,5	4,4	4,5
	b kg	4,2	4,0	3,9	3,9	3,8	3,9
<i>Ostatní živočišné tuky</i>	a kg	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
	b kg	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
<i>Rostlinné jedlé tuky a oleje</i>	a kg	16,3	16,4	16,9	17,2	17,0	17,2
	b kg	15,3	15,4	15,9	16,2	16,0	16,2
<i>rostlinný tuk</i>	a kg	3,5	3,5	3,7	3,7	3,6	3,7
<i>ztužený pokrmový tuk</i>	a kg	3,1	3,2	3,3	3,4	3,4	3,4
<i>jedlé oleje</i>	a kg	9,7	9,7	9,9	10,1	10,0	10,1
<i>OVOCE V HODNOTĚ ČERSTVÉHO</i>	kg	79,4	74,6	76,8	78,1	82,4	84,0
<i>Ovoce mírného pásma</i>	kg	46,6	43,4	45,6	47,0	48,9	49,0
<i>jablka</i>	kg	20,0	19,1	20,2	21,2	22,3	23,7
<i>hrušky</i>	kg	3,0	2,7	2,6	3,0	3,5	3,4
<i>švestky</i>	kg	4,6	4,3	5,2	5,3	6,0	5,7
<i>třešně</i>	kg	1,2	1,1	1,1	1,1	0,9	1,0
<i>višně</i>	kg	0,5	0,5	0,7	0,5	0,6	0,6
<i>meruňky</i>	kg	1,6	1,7	2,1	1,3	1,0	1,1
<i>broskve</i>	kg	4,4	3,9	3,8	3,7	4,2	3,6
<i>rybíz</i>	kg	1,2	1,2	1,3	1,5	1,4	1,0
<i>angrešt</i>	kg	0,3	0,3	0,2	0,4	0,3	0,3

<i>jahody zahradní</i>	kg	3,0	2,4	2,7	2,7	2,5	2,5
<i>vinné hrozny</i>	kg	4,1	3,5	3,3	3,2	3,2	3,6
<i>lesní plody</i>	kg	1,8	1,8	1,7	2,1	2,2	1,9
<i>ostatní ovoce mírného pásma</i>	kg	1,0	0,9	0,9	1,1	0,7	0,6
Jižní ovoce	kg	32,8	31,2	31,2	31,2	33,5	35,0
<i>citróny a grapefruity</i>	kg	4,4	4,1	4,2	4,1	4,5	4,2
<i>pomeranče a mandarinky</i>	kg	12,2	11,3	11,6	11,9	13,1	13,2
<i>banány</i>	kg	10,5	10,1	9,7	9,4	9,9	10,7
<i>ostatní jižní ovoce</i>	kg	5,8	5,7	5,7	5,7	6,0	6,9
<i>ananas</i>	kg	1,9	1,7	1,5	1,6	1,4	1,5
<i>kiwi</i>	kg	0,8	0,8	0,6	0,5	0,7	0,9
<i>Ořechy ve skořápce¹⁾</i>	kg	3,5	3,2	3,0	3,4	3,2	3,6
ZELENINA, LUŠTĚNINY, BRAMBORY							
<i>Zelenina v hodnotě čerstvé</i>	kg	85,4	77,8	82,9	86,4	84,8	87,3
<i>okurky salátové</i>	kg	7,6	6,7	5,9	6,4	6,5	6,4
<i>rajčata</i>	kg	12,1	10,7	11,4	11,3	11,2	11,8
<i>paprika</i>	kg	5,5	5,2	5,0	5,4	5,6	5,8
<i>okurky nakládačky</i>	kg	2,3	2,0	2,0	2,8	2,5	3,0
<i>zelí</i>	kg	8,9	8,1	8,0	8,4	7,4	7,9
<i>kapusta</i>	kg	0,5	0,3	0,2	0,4	0,4	0,5
<i>květák</i>	kg	3,0	2,6	2,6	2,7	2,6	2,3
<i>kedlubny</i>	kg	2,2	2,4	2,4	2,2	2,2	2,1
<i>cibule</i>	kg	11,2	9,3	11,0	10,9	10,1	10,3
<i>česnek</i>	kg	0,8	0,9	0,9	0,7	0,6	0,6
<i>hlávkový salát</i>	kg	1,7	1,4	1,6	1,8	2,3	2,0
<i>špenát</i>	kg	0,9	1,0	1,0	1,3	1,2	1,2
<i>mrkev</i>	kg	6,7	6,1	7,0	6,9	6,7	6,9
<i>petržel</i>	kg	0,7	0,7	0,8	0,8	0,8	1,0
<i>celer</i>	kg	1,5	1,3	2,0	2,1	2,0	2,1
<i>melouny</i>	kg	7,2	7,1	7,6	7,2	8,0	8,2
<i>zelený hrášek</i>	kg	0,6	0,5	0,8	0,9	0,6	0,7
<i>zelená fazole</i>	kg	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
<i>ostatní zelenina</i>	kg	8,9	8,8	10,4	11,7	11,1	11,2
<i>houby</i>	kg	2,6	2,4	2,3	2,5	2,6	2,8
Luštěniny	kg	2,3	2,6	2,6	2,7	3,0	2,8
<i>fazole</i>	kg	0,9	0,8	0,9	0,9	1,0	1,0
<i>hrách</i>	kg	0,9	1,2	1,1	1,1	1,3	1,1
<i>čočka</i>	kg	0,5	0,5	0,6	0,7	0,7	0,7
Brambory	kg	70,0	68,6	68,0	70,1	66,3	69,1
CUKR, CUKROVINKY, CUKRÁŘSKÉ VÝROBKY							
<i>Cukr</i>	kg	38,6	34,5	33,4	31,7	33,6	34,1
<i>Kakaové boby</i>	kg	2,3	2,4	2,4	2,3	2,2	2,4

<i>Kakaové výrobky</i>	kg	6,8	7,1	7,0	6,9	6,6	6,9
<i>čokoláda</i>	kg	2,5	2,7	2,7	2,7	2,6	2,7
<i>čokoládové cukrovinky</i>	kg	3,8	4,0	3,9	3,8	3,6	3,7
<i>kakaový prášek</i>	kg	0,5	0,3	0,4	0,4	0,4	0,5
<i>Nečokoládové cukrovinky</i>	kg	2,4	2,7	2,7	3,1	2,8	3,0
<i>Cukrářské výrobky</i>	kg	6,8	6,9	6,8	7,0	6,9	7,0
<i>Včelí med</i>	kg	0,8	0,7	0,7	0,7	1,0	0,9
OSTATNÍ POTRAVINY							
<i>Mák</i>	kg	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4
<i>Droždí</i>	kg	2,0	1,6	1,1	1,5	1,3	1,2
<i>Polévkové přípravky</i>	kg	2,0	2,0	1,8	1,6	2,0	2,1
<i>Sůl</i>	kg	6,2	5,9	5,8	5,9	5,7	5,7
NEALKOHOLICKÉ NÁPOJE							
ČAJ, ZRNKOVÁ KÁVA							
<i>Čaj</i>	kg	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
<i>Zrnková káva</i>	kg	2,3	2,0	1,9	2,2	1,9	2,0
MINERÁLNÍ VODY A NEALKOHOLICKÉ NÁPOJE							
	litry	287,0	278,0	264,0	249,0	249,9	247,8
<i>Minerální vody</i>	litry	65,0	63,0	59,0	55,0	56,4	57,5
<i>Sodové vody</i>	litry	38,0	35,0	32,0	28,0	31,2	30,9
<i>Limonády</i>	litry	106,0	104,0	98,0	94,0	92,8	89,2
<i>Ostatní nápoje</i>	litry	78,0	76,0	75,0	72,0	69,5	70,2

ČSÚ, Spotřeba potravin; Spotřeba potravin a nealkoholických nápojů (na obyvatele za rok), online, 2017

Příloha č. 3 – Agrární zahraniční obchod

Příloha č. 3a Agrární vývoz – teritoriálně (mil. CZK)

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
<i>EU 28</i>	111 320	136 232	147 064	165 027	184 551	184 551	180 482
<i>3. země</i>	9 061	12 077	13 531	15 220	16 833	17 042	16 690
<i>Slovensko</i>	33 986	40 243	40 910	42 899	47 205	45 301	42 847
<i>Německo</i>	24 698	29 406	32 490	36 832	40 247	37 014	38 272
<i>Polsko</i>	13 142	16 640	17 619	20 279	23 486	24 181	20 941
<i>Itálie</i>	8 905	10 118	10 943	12 553	13 336	17 617	17 953
<i>Rakousko</i>	6 069	8 336	9 383	11 497	12 046	11 638	11 498
<i>Maďarsko</i>	5 069	6 833	6 817	8 152	8 559	9 553	9 280
<i>Spojené království</i>	3 189	4 349	5 188	4 911	5 870	6 382	5 105
<i>Francie</i>	2 764	4 019	4 833	6 687	7 051	4 372	4 440
<i>Rumunsko</i>	2 288	2 559	2 872	3 154	3 427	3 709	4 394
<i>Nizozemsko</i>	2 017	2 514	3 462	3 418	4 137	5 217	5 081
<i>Belgie</i>	1 958	2 347	2 387	2 943	4 767	3 916	5 249
<i>Rusko</i>	1 868	2 213	2 452	2 964	2 353	2 558	2 684
<i>Dánsko</i>	985	1 128	781	1 046	1 131	988	950
<i>Švédsko</i>	925	1 254	1 404	1 396	1 535	1 437	1 397
<i>Chorvatsko</i>	893	808	1 044	1 377	1 732	1 634	1 797
<i>Španělsko</i>	891	1 108	1 347	1 781	2 118	2 204	2 199
<i>Slovinsko</i>	879	944	883	959	899	737	1 366
<i>Ukrajina</i>	767	1 048	1 052	949	645	600	517
<i>Bulharsko</i>	715	1 032	1 404	1 730	2 632	3 837	3 052
<i>Švýcarsko</i>	702	768	976	1 093	1 047	1 177	1 092
<i>Litva</i>	620	767	951	1 011	1 035	1 082	1 067
<i>Spojené státy</i>	532	551	684	806	776	773	695
<i>Finsko</i>	461	619	691	778	1 036	897	931
<i>Libanon</i>	429	601	553	709	478	461	500
<i>Norsko</i>	394	430	452	399	550	404	421

<i>Japonsko</i>	372	435	778	1 190	1 193	1 124	1 231
<i>Čína</i>	344	434	407	441	586	660	1 052
<i>Turecko</i>	299	348	305	363	1 142	1 344	1 238
<i>Thajsko</i>	285	347	354	406	245	228	210
<i>Srbsko</i>	258	225	345	345	339	396	451
<i>Bělorusko</i>	230	178	201	276	187	168	177
<i>Řecko</i>	224	221	442	518	717	1 170	1 144
<i>Spojené arabské emiráty</i>	202	316	294	322	474	518	509
<i>Lotyšsko</i>	202	212	396	306	885	454	484
<i>Bangladěš</i>	160	210	175	309	374	362	384
<i>Saúdská Arábie</i>	152	360	320	320	376	378	334
<i>Bosna a Hercegovina</i>	142	100	98	162	239	187	238
<i>Kuvajt</i>	142	208	152	108	243	141	176
<i>Kuba</i>	140	363	227	183	104	201	185
<i>Portugalsko</i>	140	118	147	227	262	378	404
<i>Kanada</i>	138	189	214	221	237	236	218
<i>Malajsie</i>	125	244	308	328	209	232	305
<i>Austrálie</i>	124	237	310	222	266	230	254
<i>Irsko</i>	115	219	169	141	162	239	195
<i>Estonsko</i>	110	149	145	145	159	152	155
<i>Sýrie</i>	85	129	-	-	-	-	-
<i>Korea</i>	76	135	-	-	-	-	-
<i>Hongkong</i>	71	41	69	120	128	75	125
<i>Izrael</i>	69	187	251	200	375	631	391
<i>Jihoafrická republika</i>	68	80	-	-	-	-	-
<i>Uzbekistán</i>	65	42	116	92	49	35	20
<i>Makedonie</i>	55	87	-	-	-	-	-
<i>Irák</i>	50	288	526	259	1 258	1 201	33
<i>Vietnam</i>	49	59	79	92	99	128	149
<i>Ázerbájdžán</i>	44	47	63	73	42	19	17
<i>Kypr</i>	40	109	131	241	134	368	219
<i>Indie</i>	34	47	50	47	76	58	187

<i>Filipíny</i>	33	28	47	93	89	75	74
<i>Kazachstán</i>	32	119	55	212	198	146	87
<i>Egypt</i>	32	121	99	223	255	94	154
<i>Gruzie</i>	32	32	39	112	90	61	57
<i>Tchaj-wan</i>	30	24	38	46	128	91	136
<i>Jordánsko</i>	29	60	17	17	10	26	71
<i>Singapur</i>	28	32	76	36	68	92	102
<i>Kolumbie</i>	25	18	45	65	132	62	148
<i>Kosovo</i>	24	33	30	69	53	43	20
<i>Země a území neuváděné v rámci obchodu uvnitř Společenství</i>	21	52	-	-	-	-	-
<i>Moldavsko</i>	21	56	-	-	-	-	-
<i>Nový Zéland</i>	20	33	25	32	28	28	29
<i>Albánie</i>	20	12	33	30	54	88	47
<i>Lucembursko</i>	19	152	196	10	24	48	28
<i>Mongolsko</i>	19	26	23	18	16	16	16
<i>Peru</i>	18	26	14	17	9	18	29
<i>Malta</i>	18	29	29	33	24	28	33
<i>Írán</i>	16	14	-	-	-	-	-
<i>Paraguay</i>	16	9	11	7	8	5	6
<i>Indonésie</i>	14	6	30	69	56	7	15
<i>Arménie</i>	13	30	22	10	11	10	11
<i>Bahrajn</i>	13	27	13	4	9	10	10
<i>Panama</i>	11	6	5	4	9	3	2
<i>Uruguay</i>	9	1	2	1	0	0	1
<i>Island</i>	8	13	17	18	21	27	28
<i>Brazílie</i>	7	14	20	16	73	44	16
<i>Černá Hora</i>	6	6	10	16	18	24	19
<i>Gabon</i>	6	9	6	6	9	4	5
<i>Pákistán</i>	6	14	7	36	79	61	33
<i>Státy a území nevymezené</i>	5	0	-	-	-	-	-
<i>Mexiko</i>	5	8	6	22	46	84	40

<i>Chile</i>	4	9	6	0	9	17	49
<i>Maroko</i>	4	10	9	10	17	19	33
<i>Ghana</i>	4	15	1	1	1	10	36
<i>Katar</i>	4	6	13	13	28	25	29
<i>Nigérie</i>	4	7	8	14	5	5	2
<i>Uganda</i>	3	3	5	2	5	5	5
<i>Argentina</i>	3	4	6	5	4	4	6
<i>Turkmenistán</i>	3	24	33	40	54	15	33
<i>Srí Lanka</i>	3	8	0	4	53	123	25
<i>Ekvádor</i>	3	1	3	3	1	1	5
<i>Kostarika</i>	2	8	10	5	10	6	4
<i>Kyrgyzstán</i>	2	17	-	-	-	-	-
<i>Alžírsko</i>	2	57	172	99	54	27	54
<i>Tunisko</i>	2	2	3	6	5	5	7
<i>Komory</i>	2	4	-	-	-	-	-
<i>Venezuela</i>	2	2	-	-	-	-	-
<i>Niger</i>	2	-	-	1	0	-	-
<i>Zimbabwe</i>	1	6	-	2	3	1	-
<i>Keňa</i>	1	2	1	1	1	26	9
<i>Súdán</i>	1	1	1	1	-	-	0
<i>Myanmar</i>	1	4	6	9	25	29	33
<i>Omán</i>	1	13	1	5	26	23	18
<i>Seychely</i>	1	4	2	0	1	2	2
<i>Etiopie</i>	1	0	0	0	0	1	0
<i>Kongo, demokratická republika</i>	1	-	-	-	-	-	-
<i>Dominikánská republika</i>	1	1	1	1	2	1	2
<i>Angola</i>	1	2	2	5	0	1	1
<i>Mali</i>	1	-	0	4	1	1	3
<i>Togo</i>	1	0	-	-	8	17	34
<i>Lesotho</i>	1	1	1	1	1	0	0
<i>Tanzanie</i>	0	0	-	-	-	-	-
<i>Libérie</i>	0	-	1	0	0	-	-

<i>Mauricius</i>	0	0	1	1	2	4	3
<i>Okupované palestinské území</i>	0	0	1	-	1	1	92
<i>Kamerun</i>	0	11	14	0	31	62	31
<i>Svatý Tomáš</i>	0	-	-	-	-	-	-
<i>Andorra</i>	0	-	1	5	3	4	7
<i>Senegal</i>	0	1	19	-	0	1	0
<i>Nepál</i>	0	0	-	-	-	0	1
<i>Guinea</i>	0	0	3	1	-	-	0
<i>Guinea-Bissau</i>	0	-	-	-	-	-	-
<i>Francouzská Polynésie</i>	0	-	-	-	-	-	-
<i>Gibraltar</i>	0	-	0	2	0	0	0
<i>Pobřeží slonoviny</i>	0	5	2	6	12	7	7
<i>Libye</i>	0	18	4	4	12	53	78
<i>Kambodža</i>	0	-	1	0	0	1	5
<i>Svazijsko</i>	0	0	0	0	0	0	0
<i>Nizozemské Antily</i>	0	-	-	-	-	-	-
<i>Macao</i>	0	-	-	0	-	-	-
<i>Korea, lidově demokratická republika</i>	0	0	-	-	-	-	-
<i>Britské Panenské ostrovy</i>	0	-	-	-	-	-	-
<i>Namibie</i>	0	0	0	-	-	-	-
<i>Benin</i>	0	12	0	0	2	1	2
<i>Laos</i>	0	-	-	-	-	-	-
<i>Grónsko</i>	0	-	-	-	-	0	-
<i>Bermudy</i>	0	0	0	0	-	0	-
<i>Korejská republika</i>	-	-	147	168	188	250	348
<i>Jižní Afrika</i>	-	-	111	125	178	252	303
<i>Země a území neuváděné</i>	-	-	30	61	63	17	143
<i>Bývalá jugoslávská republika Makedonie</i>	-	-	126	107	104	104	107
<i>Moldavská republika</i>	-	-	99	100	105	99	78
<i>Lichtenštejnsko</i>	-	-	4	72	71	72	49

<i>Syrská arabská republika</i>	-	-	109	24	76	38	30
<i>Íránská islámská republika</i>	-	-	11	12	11	21	17
<i>Sjednocená republika Tanzanie</i>	-	-	1	1	0	0	9
<i>Tádžikistán</i>	-	19	4	3	6	5	7
<i>Kyrgyzská republika</i>	-	-	6	82	6	5	5
<i>Sierra Leone</i>	-	-	-	-	3	1	4
<i>Kongo</i>	-	1	5	2	4	10	3
<i>Džibutsko</i>	-	-	-	-	0	1	3
<i>Nová Kaledonie</i>	-	-	1	0	2	2	2
<i>Trinidad a Tobago</i>	-	-	-	-	0	3	2
<i>Guatemala</i>	-	0	0	0	0	0	2
<i>Antigua a Barbuda</i>	-	-	-	-	-	-	1
<i>Maledivy</i>	-	0	9	1	1	1	1
<i>Svatý Tomáš a Princův ostrov</i>	-	-	-	-	-	-	1
<i>Země a území neuváděné v rámci obchodu uvnitř EU</i>	-	-	12	23	1	0	0
<i>Burkina Faso</i>	-	-	-	-	0	0	0
<i>Kajmanské ostrovy</i>	-	-	-	-	-	-	0
<i>Svatý Kryštof a Nevis</i>	-	-	-	-	-	-	0
<i>Afghánistán</i>	-	0	0	0	0	0	0
<i>Bolívarovská republika Venezuela</i>	-	-	2	4	-	0	0
<i>Svatý Martin</i>	-	-	-	-	-	1	0
<i>Belize</i>	-	-	-	-	1	2	0
<i>Mnohonárodn í stát Bolívie</i>	-	-	-	0	-	0	0
<i>Rwanda</i>	-	0	-	-	-	-	0
<i>Jemen</i>	-	19	1	1	1	0	0
<i>Antarktida</i>	-	0	0	0	0	0	0
<i>Botswana</i>	-	0	0	0	0	0	0
<i>Korejská lidově</i>	-	-	0	0	0	-	0

<i>demokratická republika</i>							
<i>Francouzská jižní území</i>	-	-	-	-	-	-	0
<i>Curaçao</i>	-	-	-	0	-	0	0
<i>Haiti</i>	-	-	-	-	-	4	0
<i>San Marino</i>	-	-	-	-	-	-	0
<i>Zambie</i>	-	0	2	1	1	0	0
<i>Aruba</i>	-	-	0	-	-	-	-
<i>Barbados</i>	-	-	-	-	0	-	-
<i>Čad</i>	-	-	-	-	0	-	-
<i>Demokratická republika Kongo</i>	-	-	-	0	1	1	-
<i>Dominika</i>	-	0	-	-	0	-	-
<i>Faerské ostrovy</i>	-	-	0	-	0	-	-
<i>Gambie</i>	-	0	-	-	0	0	-
<i>Guyana</i>	-	-	-	-	-	2	-
<i>Honduras</i>	-	-	-	-	-	-	-
<i>Jamajka</i>	-	-	-	-	-	2	-
<i>Jižní Georgie a Jižní Sandwichovy ostrovy</i>	-	-	0	-	-	-	-
<i>Jižní Súdán</i>	-	-	-	0	-	-	-
<i>Kapverdy</i>	-	-	0	2	2	0	-
<i>Laoská lidově demokratická republika</i>	-	-	-	-	-	0	-
<i>Mauretánie</i>	-	2	-	-	-	-	-
<i>Mauritánie</i>	-	-	5	2	-	0	-
<i>Ostrovy Turks a Caicos</i>	-	-	7	-	-	-	-
<i>Papua Nová Guinea</i>	-	-	-	-	-	0	-
<i>Pitcairn</i>	-	1	-	-	-	-	-
<i>Rezervy a zásoby v rámci obchodu uvnitř EU</i>	-	-	5	-	-	-	-
<i>Rovnicková Guinea</i>	-	-	-	-	2	1	-
<i>Salvador</i>	-	-	-	-	-	0	-

<i>Samoa</i>	-	-	-	-	0	-	-
<i>Somálsko</i>	-	-	-	-	0	-	-
<i>Surinam</i>	-	-	-	0	1	0	-
<i>Svatá Lucie</i>	-	-	-	-	-	0	-
<i>Turks a Caicos</i>	-	2	-	-	-	-	-
<i>Vanuatu</i>	-	-	-	-	-	-	-

Zdroj: ČSÚ – Veřejná databáze zahraničního obchodu, online, 2018, vlastní výpočet, vlastní úprava

Příloha č. 3b Agrární dovoz – teritoriálně (mil. CZK)

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
<i>EU 28</i>	132 924	147 663	158 884	170 333	187 376	191 723	196 213
<i>3. země</i>	23 749	25 363	25 790	29 576	33 310	32 954	32 205
<i>Německo</i>	35 275	38 455	43 475	45 891	46 010	46 704	49 685
<i>Polsko</i>	23 443	26 593	29 869	33 321	43 451	42 457	38 084
<i>Nizozemsko</i>	10 915	11 382	11 736	13 684	15 714	16 199	15 993
<i>Slovensko</i>	12 364	15 005	14 786	15 124	14 996	14 796	14 620
<i>Španělsko</i>	7 476	8 367	9 328	9 887	11 153	12 028	13 135
<i>Itálie</i>	9 007	9 564	9 696	10 247	11 975	12 895	12 794
<i>Maďarsko</i>	6 440	7 425	7 493	7 769	8 267	8 059	9 759
<i>Rakousko</i>	6 686	7 786	7 517	7 737	7 779	7 963	8 513
<i>Francie</i>	6 007	6 247	6 747	6 928	6 952	7 084	7 148
<i>Belgie</i>	4 921	4 981	5 397	6 026	6 106	6 133	6 875
<i>Spojené království</i>	2 065	2 720	2 896	3 588	3 875	4 119	4 236
<i>Rumunsko</i>	752	828	1 040	989	1 502	2 860	3 169
<i>Čína</i>	2 311	2 458	2 537	2 843	2 815	2 925	2 978
<i>Turecko</i>	1 991	2 225	2 152	2 513	2 476	2 431	2 626
<i>Spojené státy</i>	1 677	1 746	1 995	2 528	2 682	2 298	2 412
<i>Řecko</i>	1 410	1 355	1 433	1 446	1 463	1 758	1 951
<i>Norsko</i>	669	901	1 077	1 330	1 450	1 999	1 979
<i>Litva</i>	344	426	572	608	647	711	1 867
<i>Dánsko</i>	1 969	2 357	2 052	1 975	1 913	1 862	1 865
<i>Brazílie</i>	3 712	4 130	3 377	3 872	4 099	2 528	1 755
<i>Irsko</i>	988	888	964	1 114	1 225	1 528	1 528
<i>Bulharsko</i>	502	565	826	694	654	721	1 321
<i>Švédsko</i>	722	730	671	909	814	1 059	1 232
<i>Vietnam</i>	981	850	769	798	964	1 048	1 134
<i>Ukrajina</i>	393	363	508	721	721	848	1 052
<i>Švýcarsko</i>	843	1 001	974	954	909	790	1 004
<i>Ekvádor</i>	573	803	906	1 067	1 239	1 163	940
<i>Kostarika</i>	514	422	442	316	486	1 062	959
<i>Mexiko</i>	425	482	503	646	957	864	870
<i>Maroko</i>	521	466	510	587	800	867	826
<i>Thajsko</i>	634	716	726	781	738	616	813
<i>Lotyšsko</i>	129	247	498	308	455	786	801
<i>Argentina</i>	531	574	518	482	726	762	763
<i>Kolumbie</i>	661	619	586	562	544	709	769
<i>Země a území neuváděné v rámci obchodu uvnitř EU</i>	-	-	189	362	902	1 395	705
<i>Chile</i>	527	483	494	484	605	646	708
<i>Indie</i>	510	493	564	615	629	666	655
<i>Kanada</i>	659	678	555	642	779	756	645
<i>Jižní Afrika</i>	-	-	393	377	564	520	518

<i>Rusko</i>	164	154	351	470	370	434	470
<i>Chorvatsko</i>	222	263	333	432	407	451	426
<i>Izrael</i>	483	520	482	472	482	395	375
<i>Portugalsko</i>	732	884	860	997	1 396	795	376
<i>Finsko</i>	264	266	247	294	285	320	346
<i>Panama</i>	189	128	245	140	128	208	363
<i>Moldavská republika</i>	-	-	223	252	305	315	344
<i>Srbsko</i>	339	347	334	330	325	360	313
<i>Slovinsko</i>	144	193	268	271	220	260	316
<i>Kambodža</i>	11	22	151	295	287	327	297
<i>Peru</i>	252	254	226	326	293	392	303
<i>Indonésie</i>	302	275	230	239	293	222	280
<i>Malawi</i>	46	74	45	82	67	157	257
<i>Kamerun</i>	131	152	102	219	480	282	258
<i>Filipíny</i>	141	114	103	119	152	143	250
<i>Egypt</i>	131	144	172	206	191	226	243
<i>Austrálie</i>	173	100	140	179	175	266	225
<i>Gruzie</i>	176	159	285	450	498	425	224
<i>Nový Zéland</i>	80	81	127	137	183	177	181
<i>Pobřeží slonoviny</i>	130	161	119	104	107	149	214
<i>Guatemala</i>	32	50	62	95	136	225	175
<i>Sjednocená republika Tanzanie</i>	-	-	104	156	135	115	164
<i>Bývalá jugoslávská republika Makedonie</i>	-	-	256	225	245	206	144
<i>Kuba</i>	73	83	99	93	126	134	147
<i>Tchaj-wan</i>	56	60	58	73	94	122	134
<i>Sri Lanka</i>	97	104	97	130	122	111	130
<i>Keňa</i>	105	88	72	115	138	161	129
<i>Íránská islámská republika</i>	-	-	155	128	206	151	125
<i>Myanmar</i>	6	6	10	55	77	63	123
<i>Korejská republika</i>	-	-	83	127	125	146	114
<i>Island</i>	80	81	122	105	108	81	125
<i>Domínikánská republika</i>	56	24	46	50	117	154	102
<i>Bolívarovská republika Venezuela</i>	-	-	4	10	39	76	107
<i>Mauricius</i>	29	50	97	72	48	86	94
<i>Albánie</i>	27	17	29	28	25	32	90
<i>Uruguay</i>	63	43	67	63	85	58	88
<i>Nikaragua</i>	7	5	8	13	19	20	92
<i>Honduras</i>	130	133	122	112	133	84	83
<i>Etiopie</i>	116	116	70	108	728	242	86
<i>Estonsko</i>	95	87	127	60	42	80	87
<i>Kazachstán</i>	7	17	21	21	22	32	76

<i>Malajsie</i>	40	48	58	41	86	55	79
<i>Madagaskar</i>	26	22	27	31	52	36	70
<i>Namibie</i>	38	36	32	78	90	88	83
<i>Japonsko</i>	39	38	44	46	55	59	64
<i>Spojené arabské emiráty</i>	3	40	33	46	43	37	64
<i>Pákistán</i>	17	41	55	63	53	38	61
<i>Ghana</i>	154	110	88	31	30	43	56
<i>Kypr</i>	24	18	41	28	45	57	63
<i>Mnohonárodní stát</i>	-	-	48	32	43	240	43
<i>Bolívie</i>							
<i>Sierra Leone</i>	17	18	38	23	27	8	38
<i>Uganda</i>	5	11	24	26	33	35	39
<i>Paraguay</i>	9	3	5	56	9	22	27
<i>Ázerbájdžán</i>	2	3	4	27	21	33	27
<i>Tunisko</i>	23	15	30	47	34	28	28
<i>Arménie</i>	1	3	10	20	28	25	24
<i>Bosna a Hercegovina</i>	17	14	16	18	20	29	25
<i>Jamajka</i>	6	6	12	22	26	23	26
<i>Singapur</i>	16	13	11	10	19	12	24
<i>Lucembursko</i>	26	27	5	4	12	35	23
<i>Senegal</i>	13	8	6	22	15	20	21
<i>Mosambik</i>	15	38	57	46	21	32	28
<i>Bělorusko</i>	28	34	57	103	11	16	18
<i>Země a území neuváděné</i>	-	-	3	9	23	13	16
<i>Laoská lidově demokratická republika</i>							
<i>Zimbabwe</i>	13	12	17	25	14	15	15
<i>Kosovo</i>	1	4	22	18	13	19	15
<i>Botswana</i>	-	-	5	18	48	67	16
<i>Nepál</i>	7	8	18	9	12	15	15
<i>Bangladěš</i>	43	14	26	12	13	22	14
<i>Libanon</i>	15	31	29	26	19	15	10
<i>Uzbekistán</i>	3	9	12	8	12	10	11
<i>Barbados</i>	3	6	12	22	16	7	10
<i>Maledívy</i>	12	7	3	3	30	11	10
<i>Nigérie</i>	6	4	6	9	9	9	10
<i>Togo</i>	2	6	0	8	1	3	13
<i>Svatý Martin</i>	-	-	-	1	2	3	7
<i>Guyana</i>	1	1	2	3	3	18	7
<i>Burkina Faso</i>	3	1	2	1	1	3	6
<i>Saúdská Arábie</i>	2	1	1	0	2	1	9

<i>Alžírsko</i>	0	0	1	1	3	5	6
<i>Země a území neuváděné v rámci obchodu s třetími zeměmi</i>	0	4	2	3	2	4	6
<i>Faerské ostrovy</i>	13	36	7	6	9	6	5
<i>Surinam</i>	62	156	91	109	71	15	7
<i>Lichtenštejnsko</i>	4	20	64	86	0	2	5
<i>Rovníková Guinea</i>	-	0	-	-	-	-	5
<i>Rwanda</i>	0	0	0	2	5	8	5
<i>Hongkong</i>	5	3	2	1	4	4	5
<i>Papua Nová Guinea</i>	1	20	4	2	2	3	5
<i>Bahamy</i>	6	7	4	4	5	3	5
<i>Syrská arabská republika</i>	-	-	5	5	4	6	5
<i>Americké Panenské ostrovy</i>	0	0	2	3	3	8	4
<i>Salvador</i>	28	13	22	5	7	8	4
<i>Svazjsko</i>	3	3	6	14	3	3	4
<i>Demokratická republika Kongo</i>	-	-	-	0	1	0	4
<i>Trinidad a Tobago</i>	0	9	4	3	4	2	3
<i>Belize</i>	1	0	6	5	2	2	3
<i>Falklandské ostrovy</i>	-	-	0	-	1	2	2
<i>San Marino</i>	2	4	5	8	9	3	2
<i>Rezervy a zásoby v rámci obchodu uvnitř EU</i>	-	-	2	0	0	0	2
<i>Anguilla</i>	-	-	1	1	1	2	2
<i>Jordánsko</i>	10	2	1	1	1	1	2
<i>Antigua a Barbuda</i>	1	8	15	42	0	0	2
<i>Nová Kaledonie</i>	1	-	-	-	-	-	2
<i>Kongo</i>	1	1	2	4	10	1	2
<i>Niger</i>	1	0	9	0	1	0	1
<i>Grónsko</i>	-	0	2	2	9	2	1
<i>Komory</i>	0	1	0	1	3	1	1
<i>Libérie</i>	-	1	-	0	1	0	1
<i>Mongolsko</i>	2	1	1	2	2	1	1
<i>Grenada</i>	1	2	1	0	0	0	1
<i>Macao</i>	0	2	4	1	3	3	1
<i>Černá Hora</i>	2	0	1	2	1	1	1
<i>Irák</i>	-	0	1	0	-	1	1

<i>Středoafričká republika</i>	0	-	0	0	0	-	1
<i>Fidži</i>	1	1	1	1	0	1	1
<i>Tokelau</i>	0	-	0	0	0	0	1
<i>Svatá Lucie</i>	0	0	0	0	0	0	1
<i>Mauritánie</i>	-	-	0	0	0	1	1
<i>Súdán</i>	2	1	2	0	0	1	0
<i>Dominika</i>	-	1	0	2	0	0	0
<i>Benin</i>	1	0	-	-	1	1	0
<i>Bermudy</i>	0	1	1	1	2	1	0
<i>Andorra</i>	1	-	0	-	-	0	0
<i>Burundi</i>	2	-	1	3	0	1	0
<i>Francouzská území</i>	-	1	1	0	0	0	0
<i>Seychely</i>	0	0	1	2	2	1	0
<i>Menší odlehlé ostrovy USA</i>	0	-	0	0	0	1	0
<i>Nauru</i>	-	-	-	-	2	0	0
<i>Vánoční ostrov</i>	-	-	1	0	0	0	0
<i>Gabon</i>	-	0	0	0	0	0	0
<i>Zambie</i>	0	0	0	1	1	1	0
<i>Mali</i>	2	0	0	1	0	0	0
<i>Guinea</i>	17	31	4	0	0	0	0
<i>Svatý Tomáš a Princův ostrov</i>	-	-	0	0	0	0	0
<i>Haiti</i>	1	1	0	0	0	0	0
<i>Bahrajn</i>	1	0	-	-	0	0	0
<i>Okupované palestinské území</i>	0	0	0	0	0	0	0
<i>Francouzská Polynésie</i>	0	1	0	0	0	0	0
<i>Britské indickooceánské území</i>	-	4	-	-	-	1	0
<i>Jemen</i>	-	0	0	0	0	0	0
<i>Britské Panenské ostrovy</i>	0	1	2	0	0	0	0
<i>Samoa</i>	-	-	-	-	-	-	0
<i>Svatá Helena, Ascension a Tristan da Cunha</i>	-	-	-	-	-	-	0
<i>Omán</i>	0	0	0	0	0	-	0
<i>Malta</i>	0	2	6	3	16	5	1
<i>Somálsko</i>	0	1	0	0	0	-	0
<i>Kyrgyzská republika</i>	-	-	0	1	1	10	1
<i>Svatý Kryštof a Nevis</i>	0	-	-	0	0	4	0

<i>Kajmanské ostrovy</i>	0	-	0	-	1	0	0
<i>Tádžikistán</i>	-	-	0	2	6	0	0
<i>Guam</i>	0	-	-	-	-	0	0
<i>Korejská lidově demokratická republika</i>	-	-	-	-	-	0	0
<i>Kuvajt</i>	-	0	0	0	0	0	0
<i>Katar</i>	-	1	0	-	-	0	0
<i>Gambie</i>	1	0	-	0	0	0	0
<i>Svatý Bartoloměj</i>	-	-	-	-	-	2	0
<i>Niue</i>	-	-	0	-	-	0	0
<i>Tuvalu</i>	0	-	-	-	-	-	0
<i>Aruba</i>	-	0	0	0	-	-	0
<i>Kapverdy</i>	-	-	-	-	0	0	0
<i>Montserrat</i>	-	-	-	1	-	-	0
<i>Jihoafrická republika</i>	372	329	-	-	-	-	-
<i>Makedonie</i>	227	246	-	-	-	-	-
<i>Moldavsko</i>	151	137	-	-	-	-	-
<i>Írán</i>	112	119	-	-	-	-	-
<i>Korea</i>	106	100	-	-	-	-	-
<i>Tanzanie</i>	95	97	-	-	-	-	-
<i>Země a území neuváděné v rámci obchodu uvnitř Společenství</i>							
<i>Bolívie</i>	32	30	-	-	-	-	-
<i>Venezuela</i>	30	11	-	-	-	-	-
<i>Sýrie</i>	9	11	-	-	-	-	-
<i>Šalamounovy ostrovy</i>	6	-	-	-	-	0	-
<i>Afghánistán</i>	4	-	0	6	0	2	-
<i>Státy a území nevymezené</i>							
<i>Kyrgyzstán</i>	1	1	-	-	-	-	-
<i>Norfolk</i>	1	10	2	0	1	0	-
<i>Nizozemské Antily</i>	1	-	-	-	-	-	-
<i>Rezervy a zásoby v rámci obchodu uvnitř Společenství</i>							
<i>Svatý Tomáš</i>	0	0	-	-	-	-	-
<i>Kongo, demokratická republika</i>	0	0	-	-	-	-	-
<i>Bhútán</i>	0	-	0	-	0	-	-
<i>Mauretánie</i>	0	0	-	-	-	-	-

<i>Laos</i>	0	1	-	-	-	-	-
<i>Turkmenistán</i>	0	0	-	-	-	-	-
<i>Libye</i>	0	-	-	-	-	-	-
<i>Eritrea</i>	0	-	-	-	-	-	-
<i>Kokosové ostrovy</i>	0	0	-	-	-	-	-
<i>Korea, lidově demokratická republika</i>	0	0	-	-	-	-	-
<i>Americká Samoa</i>	-	-	-	-	0	-	-
<i>Bonaire, Svatý Eustach a Saba</i>	-	-	-	-	0	-	-
<i>Ceuta</i>	-	-	0	0	-	-	-
<i>Čad</i>	-	-	-	-	-	0	-
<i>Česká republika</i>	-	-	-	-	0	0	-
<i>Džibutsko</i>	-	-	0	-	-	-	-
<i>Falklandy</i>	-	1	-	-	-	-	-
<i>Jižní Georgie a Jižní Sandwichovy ostrovy</i>	-	-	0	-	-	-	-
<i>Jižní Súdán</i>	-	-	0	-	-	0	-
<i>Kiribati</i>	-	-	-	-	0	-	-
<i>Lesotho</i>	-	-	-	-	-	1	-
<i>Marshallovy ostrovy</i>	-	-	-	-	-	-	-
<i>Ostrovy Turks a Caicos</i>	-	-	-	0	-	0	-
<i>Palau</i>	-	-	-	0	-	-	-
<i>Pitcairn</i>	-	-	1	-	-	-	-
<i>Saint Pierre a Miquelon</i>	-	1	-	0	-	-	-
<i>Svatý stolec</i>	-	0	-	-	-	-	-
<i>Svatý stolec (Vatikánský městský stát)</i>	-	-	0	-	-	0	-
<i>Svatý Vincenc a Grenadiny</i>	-	-	-	-	0	-	-
<i>Tonga</i>	-	0	-	-	-	-	-
<i>Volné moře</i>	-	-	-	0	1	1	-
<i>Západní Sahara</i>	-	-	-	1	1	-	-

Zdroj: ČSÚ – Veřejná databáze zahraničního obchodu, online, 2018, vlastní výpočet, vlastní úprava

Příloha č. 3c Agrární vývoz – podle komodit (mil. CZK)

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
<i>Mléko vejce med výrobky jedlé živočiš původu</i>	15 991	16 952	19 137	21 361	19 014	17 545	20 219
<i>Obilí</i>	12 552	14 293	13 066	15 654	16 617	16 307	16 036
<i>Přípravky potravinové různé</i>	9 352	10 895	12 002	12 633	12 944	13 539	14 895
<i>Nápoje tekutiny lihové ocet</i>	8 957	10 624	12 728	14 430	15 978	16 004	15 927
<i>Tabák náhražky tabákové vyrobené</i>	8 606	9 942	10 639	13 708	18 400	21 241	21 988
<i>Přípravky z obilí mouky škroby mléka pečivo</i>	6 817	8 196	9 965	11 035	12 234	13 877	14 244
<i>Cukr a cukrovinky</i>	6 274	9 726	8 942	8 452	8 869	9 186	8 644
<i>Zbytky odpad v potravinářském průmyslu krmivo</i>	6 240	7 504	9 450	11 187	12 139	12 797	14 221
<i>Zvířata živá</i>	5 781	6 984	7 328	8 079	8 968	9 192	8 783
<i>Semena plody rostliny léčivé průmysl sláma ap</i>	5 213	8 650	9 300	8 565	9 818	7 046	7 453
<i>Maso a droby požitelné</i>	5 096	6 288	6 426	6 808	6 470	6 040	5 768
<i>Tuky oleje živočišné rostlinné pokrmové vosky</i>	4 936	9 373	9 382	10 543	12 570	13 780	10 114
<i>Kakao a přípravky kakaové</i>	4 226	5 134	5 734	6 718	8 532	9 060	6 615
<i>Přípravky z masa ryb koryšů aj vod bezobratl</i>	3 649	4 436	4 974	5 521	5 590	5 683	5 509
<i>Výr mlýnské slad škroby inulin lepek pšeničný</i>	3 109	3 666	3 666	3 938	3 695	3 856	3 528
<i>Ovoce ořechy jedle slupky citr plodů melounů</i>	2 590	3 121	3 908	3 837	4 735	4 467	4 148
<i>Zelenina rostliny hlízy kořeny požitelné</i>	2 589	2 611	2 706	2 667	2 985	3 362	3 034
<i>Přípravky ze zeleniny ovoce ořechů</i>	2 437	2 671	2 956	3 208	3 247	3 614	3 692
<i>Káva čaj maté koření</i>	1 999	2 773	2 697	5 422	11 818	7 776	4 828
<i>Ryby koryši měkkýši a ost vodní bezobratlovci</i>	1 795	1 961	2 348	2 861	3 036	3 912	4 119
<i>Šelak, gumy, pryskyřice aj štávy výtahy rostl.</i>	980	1 005	1 125	1 379	1 447	1 516	1 435
<i>Výrobky živočišného původu jinde neuvedené</i>	806	945	1 097	1 361	1 441	1 013	1 195
<i>Rostliny živé a výrobky květinářské</i>	362	509	987	835	743	687	695
<i>Materiály rostlinné pletací aj výr rostlinné</i>	25	52	31	47	92	93	81

Zdroj: ČSÚ – Veřejná databáze zahraničního obchodu, online, 2018, vlastní výpočet, vlastní úprava

Příloha č. 3d Agrární dovoz – podle komodit (mil. CZK)

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
<i>Maso a droby požitelné</i>	19 777	23 018	23 418	25 205	25 764	26 636	28 497
<i>Mléko vejce med výrobky jedlé živočiš původu</i>	12 438	13 396	14 290	15 946	14 984	14 936	16 447
<i>Ovoce ořechy jedle slupky citr plodů melounů</i>	12 085	12 548	13 874	14 453	16 955	17 945	18 555
<i>Přípravky potravinové různé</i>	11 496	13 532	14 224	15 106	15 494	15 794	16 405
<i>Nápoje tekutiny lihové ocet</i>	11 422	11 280	12 484	14 138	15 501	15 435	16 582
<i>Zelenina rostliny hlízy kořeny požitelné</i>	10 473	10 114	11 703	11 695	13 061	14 157	14 043
<i>Přípravky z obilí mouky škroby mléka pečivo</i>	10 384	11 502	12 487	13 006	13 412	13 753	14 588
<i>Zbytky odpad v potravinářském průmyslu krmivo</i>	8 965	10 350	12 093	12 849	13 774	12 839	14 054
<i>Tuky oleje živočišné rostlinné pokrmové vosky</i>	7 377	7 012	8 510	9 548	10 885	12 414	9 713
<i>Kakao a přípravky kakaové</i>	7 168	7 727	8 338	9 666	11 432	12 394	10 059
<i>Přípravky ze zeleniny ovoce ořechů</i>	6 475	6 399	6 813	7 473	8 083	8 417	9 039
<i>Tabák náhražky tabákové vyrobené</i>	5 974	7 714	7 735	6 704	9 151	10 892	12 198
<i>Káva čaj maté koření</i>	4 731	4 702	4 699	7 736	14 447	10 726	7 768
<i>Přípravky z masa ryb korýšů aj vod bezobratl</i>	4 724	5 054	5 369	5 771	5 597	5 503	6 203
<i>Cukr a cukrovinky</i>	4 641	6 632	5 988	6 316	6 594	6 225	6 072
<i>Semena plody rostliny léčivé průmysl sláma ap</i>	4 137	5 361	5 323	5 377	5 823	5 964	7 395
<i>Rostliny živé a výrobky květinářské</i>	3 571	3 570	3 631	3 908	4 385	4 465	4 546
<i>Ryby korýši měkkýši a ost vodní bezobratlovci</i>	2 807	2 990	3 698	4 238	4 728	5 437	5 766
<i>Obilí</i>	2 380	3 368	3 301	3 520	3 586	3 537	3 473
<i>Zvířata živá</i>	1 868	2 509	2 009	2 044	1 932	1 951	1 621
<i>Výrobky živočišného původu jinde neuvedené</i>	1 536	1 782	1 939	2 229	2 102	1 979	2 032
<i>Výr mlýnské slad škroby inulin lepek pšeničný</i>	1 338	1 433	1 794	1 833	1 928	2 194	2 240
<i>Šelak, gumy, pryskyřice aj šťávy výtázky rostl.</i>	787	916	853	1 028	973	1 002	1 047
<i>Materiály rostlinné pletací aj výr rostlinné</i>	119	117	100	121	97	82	76

Zdroj: ČSÚ – Veřejná databáze zahraničního obchodu, online, 2018, vlastní výpočet, vlastní úprava

Příloha č. 3e – Agrární dovoz z Německa a Polska v CZK a Kg

NĚMECKO - Hodnota v mil. CZK

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
<i>Cukr a cukrovinky</i>	631,6	703,1	842,0	1075,7	1292,4	1274,1	1390,9
<i>Kakao a přípravky kakaové</i>	2069,5	1927,6	2206,9	2545,1	2682,7	2797,5	2947,9
<i>Káva čaj maté koření</i>	727,5	560,4	912,2	2097,3	2402,5	2242,8	1884,7
<i>Maso a droby požitelné</i>	5953,3	6738,1	7424,9	7907,7	6430,0	6341,2	7114,2
<i>Materiály rostlinné pletací aj výr rostlinné</i>	3,3	4,3	3,8	26,6	18,8	12,9	10,9
<i>Mléko vejce med výrobky jedlé živočiš původu</i>	4624,2	5182,3	5742,9	6321,6	5339,7	5418,9	5905,6
<i>Nápoje tekutiny lihové ocet</i>	1314,3	1216,3	1527,6	1724,1	1949,3	2241,4	2348,0
<i>Obilí</i>	225,4	156,6	120,4	127,4	163,7	138,2	141,3
<i>Ovoce ořechy jedle slupky citr plodů melounů</i>	982,8	1105,2	1385,0	1364,1	1574,4	1931,1	2743,6
<i>Přípravky potravinové různé</i>	2258,7	3457,3	3532,6	3631,6	3451,5	3270,1	3792,2
<i>Přípravky z masa ryb korýšů aj vod bezobratl</i>	889,1	982,8	1263,6	1256,4	1320,8	1231,8	1331,2
<i>Přípravky z obilí mouky škroby mléka pečivo</i>	2602,3	2924,3	3145,2	3157,2	3422,7	3411,5	3723,0
<i>Přípravky ze zeleniny ovoce ořechů</i>	1007,5	1113,9	1234,4	1287,3	1393,6	1459,8	1708,4
<i>Rostliny živé a výrobky květinářské</i>	503,4	539,3	589,2	577,3	427,4	511,0	441,7
<i>Ryby korýši měkkýši a ost vodní bezobratlovci</i>	209,6	264,5	354,4	356,5	367,4	364,3	386,6
<i>Semena plody rostliny léčivé průmysl sláma ap</i>	1112,8	784,9	942,5	883,0	868,3	909,0	1200,7
<i>Šelak, gummy, pryskyřice aj šťávy výtažky rostl.</i>	172,3	238,9	172,8	159,9	161,0	166,9	207,2
<i>Tabák náhražky tabákové vyrobené</i>	1270,6	1290,0	1566,9	1291,8	1599,5	2393,7	1893,0
<i>Tuky oleje živočišné rostlinné pokrmové vosky</i>	1533,7	1462,9	1210,6	1106,9	1376,5	1526,0	1270,0
<i>Výr mlýnské slad škroby inulin lepek pšeničný</i>	381,9	433,9	513,8	493,5	453,2	428,2	436,0
<i>Výrobky živočišného původu jinde neuvedené</i>	572,3	598,8	657,2	624,9	577,4	486,2	346,7
<i>Zbytky odpad v potravinářském průmyslu krmivo</i>	4288,0	4762,5	5525,4	5475,9	6072,9	5070,5	5454,0
<i>Zelenina rostliny hlízy kořeny požitelné</i>	1380,1	1198,8	1877,6	1638,1	2046,6	2288,9	2334,4
<i>Zvířata živá</i>	560,5	808,5	722,8	761,1	617,7	787,7	672,9
<i>Celkový součet</i>	35274, 9	38455, 4	43474, 8	45890, 9	46009, 9	46703, 8	49684, 8

POLSKO - Hodnota v mil. CZK

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
<i>Cukr a cukrovinky</i>	601,7	1010,7	1113,0	787,1	1019,2	924,1	662,9
<i>Kakao a přípravky kakaové</i>	909,0	840,5	1040,3	1183,3	2217,4	2783,7	1111,9
<i>Káva čaj maté koření</i>	973,1	802,0	672,0	1958,0	6304,4	2915,6	1238,8
<i>Maso a droby požitelné</i>	3693,2	4496,8	4745,2	5529,9	6335,3	6732,5	7419,6

<i>Materiály rostlinné pletací aj výr rostlinné</i>	22,7	25,1	5,8	1,4	0,9	1,8	0,6
<i>Mléko vejce med výrobky jedlé živočiš původu</i>	3830,8	3607,5	3782,4	4288,2	4097,2	4075,3	4473,0
<i>Nápoje tekutiny lihové ocet</i>	1118,6	868,8	975,6	1038,8	1364,5	1200,1	1452,9
<i>Obilí</i>	150,0	694,1	624,8	576,2	499,4	386,8	499,7
<i>Ovoce ořechy jedle slupky citr plodů melounů</i>	269,5	337,3	501,4	512,0	493,8	619,4	756,5
<i>Přípravky potravinové různé</i>	2304,2	2348,5	2469,3	2513,6	2847,2	2772,3	2873,6
<i>Přípravky z masa ryb koryšů aj vod bezobratl</i>	1199,1	1192,5	1186,6	1179,8	1253,9	1250,9	1528,9
<i>Přípravky z obilí mouky škroby mléka pečivo</i>	2256,7	2629,6	2805,7	2758,0	2908,6	3083,2	3282,1
<i>Přípravky ze zeleniny ovoce ořechů</i>	934,3	882,6	1074,6	1120,4	1118,0	1170,0	1252,8
<i>Rostliny živé a výrobky květinářské</i>	63,0	83,7	91,6	76,6	86,6	68,7	84,4
<i>Ryby koryši měkkýši a ost vodní bezobratlovci</i>	185,3	200,5	372,3	534,0	488,8	590,7	660,2
<i>Semena plody rostliny léčivé průmysl sláma ap</i>	224,3	381,1	421,3	476,1	884,0	352,6	544,8
<i>Šelak, gumy, pryskyřice aj šťávy výtažky rostl.</i>	7,6	11,8	5,9	27,7	22,6	10,7	7,1
<i>Tabák náhražky tabákové vyrobené</i>	1580,9	2484,4	2404,1	1966,7	3075,0	3647,8	3725,8
<i>Tuky oleje živočišné rostlinné pokrmové vosky</i>	1253,9	1438,9	2839,8	3809,8	5085,9	6257,1	2817,9
<i>Výr mlýnské slad škroby inulin lepek pšeničný</i>	97,5	132,5	158,4	116,3	162,9	181,2	150,1
<i>Výrobky živočišného původu jinde nevedené</i>	45,9	82,0	112,5	154,4	170,8	161,5	234,7
<i>Zbytky odpad v potravinářském průmyslu krmivo</i>	706,1	896,6	1218,3	1207,1	1351,6	1470,4	1576,4
<i>Zelenina rostliny hlízy kořeny požitelné</i>	953,4	1067,4	1191,6	1374,8	1521,3	1714,7	1680,0
<i>Zvířata živá</i>	62,5	78,0	56,9	130,9	141,9	85,3	49,2
<i>Celkový součet</i>	23443, 3	26592, 8	29869, 4	33321, 0	43451, 2	42456, 6	38083, 9

**NĚMECKO - Objem v tis.
Kg**

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
<i>Cukr a cukrovinky</i>	23444, 0	16475, 3	23820, 3	34276, 6	56880, 8	51105, 0	34407, 3
<i>Kakao a přípravky kakaové</i>	23991, 8	19609, 7	25560, 0	22734, 9	22058, 5	22387, 7	26139, 1
<i>Káva čaj maté koření</i>	6044,3	4119,9	7087,9	14977, 3	15404, 3	15908, 2	12840, 1
<i>Maso a droby požitelné</i>	130387, 7	124153, 1	131685, 9	144697, 1	130091, 1	118687, 5	124763, 1
<i>Materiály rostlinné pletací aj výr rostlinné</i>	643,9	122,9	542,9	5363,7	67060, 2	1724,1	1280,0
<i>Mléko vejce med výrobky jedlé živočiš původu</i>	99372, 7	122462, 8	116314, 0	128100, 3	107527, 5	124261, 6	103517, 3
<i>Nápoje tekutiny lihové ocet</i>	51797, 1	44524, 3	62789, 1	53330, 4	61681, 1	72391, 0	75469, 5

<i>Obilí</i>	28513,2	15592,5	10257,1	11147,1	9172,0	5285,3	14421,0
<i>Ovoce ořechy jedle slupky citr plodů melounů</i>	45677,8	45637,2	48971,2	50601,0	50152,3	57452,3	79461,7
<i>Přípravky potravinové různé</i>	39942,5	44141,0	44021,1	85831,9	54021,4	37743,9	39996,9
<i>Přípravky z masa ryb koryšů aj vod bezobratl</i>	12393,4	10544,1	12486,5	12192,7	13932,2	13503,5	14108,0
<i>Přípravky z obilí mouky škroby mléka pečivo</i>	97674,0	63293,3	66199,6	61673,1	68017,0	67430,4	75057,5
<i>Přípravky ze zeleniny ovoce ořechů</i>	39717,0	38418,7	37666,7	39087,5	41088,8	44501,8	52096,2
<i>Rostliny živé a výrobky květinářské</i>	18123,2	16411,7	19397,9	19145,6	18308,8	19249,2	17544,4
<i>Ryby koryši měkkýši a ost vodní bezobratlovci</i>	1678,0	2515,4	3227,6	2824,2	2816,2	2726,4	2652,1
<i>Semena plody rostliny léčivé průmysl sláma ap</i>	78661,2	44273,3	49406,3	51848,2	38587,7	36193,0	57813,7
<i>Šelak, gumy, pryskyřice aj šťávy výtažky rostl.</i>	899,1	1439,2	637,3	665,3	644,1	622,7	688,1
<i>Tabák náhražky tabákové vyrobené</i>	5400,9	4535,9	5423,4	3735,0	4125,8	6958,2	4395,5
<i>Tuky oleje živočišné rostlinné pokrmové vosky</i>	62578,7	61306,8	55393,0	52140,8	70334,4	85906,8	54570,2
<i>Výr mlýnské slad škroby inulin lepek pšeničný</i>	31393,8	36272,1	43226,1	42673,7	39091,1	32684,1	36465,3
<i>Výrobky živočišného původu jinde neuvedené</i>	14370,4	11486,7	13404,3	13114,7	16950,2	19608,9	17759,7
<i>Zbytky odpad v potravinářském průmyslu krmivo</i>	455185,7	430845,7	433914,9	437773,7	547364,6	448937,9	420519,9
<i>Zelenina rostliny hlízy kořeny požitelné</i>	150683,6	124665,1	166778,8	176226,5	246831,8	216354,7	226632,5
<i>Zvířata živá</i>	9261,1	13254,7	11578,6	11455,4	8061,7	5368,5	3986,6
<i>Celkový součet</i>	142783,4,9	129610,1,5	138979,0,4	147561,6,7	169020,3,8	150699,2,3	149658,5,8

POLSKO - Objem v tis. Kg

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
<i>Cukr a cukrovinky</i>	35114,5	64690,5	69368,2	60887,0	41842,3	41970,6	50271,2
<i>Kakao a přípravky kakaové</i>	12266,1	12514,4	14362,3	14974,3	19071,2	21645,6	12261,9
<i>Káva čaj maté koření</i>	11450,7	8645,8	7095,5	16399,1	38762,9	19253,9	9899,9
<i>Maso a droby požitelné</i>	66361,1	79223,4	83583,7	97763,9	117910,2	132225,6	140114,4
<i>Materiály rostlinné pletací aj výr rostlinné</i>	9702,4	9829,6	4923,5	126,4	41,0	31,3	13,5
<i>Mléko vejce med výrobky jedlé živočiš původu</i>	82535,7	71839,1	76006,3	83429,0	90671,4	89794,8	74967,6
<i>Nápoje tekutiny lihové ocet</i>	110245,6	88517,0	91977,1	92624,1	110129,1	105520,8	127876,5
<i>Obilí</i>	16983,1	111079,6	107842,8	107982,4	92759,5	70500,5	101740,0
<i>Ovoce ořechy jedle slupky citr plodů melounů</i>	14945,2	24354,5	38367,1	36455,6	32010,3	52707,6	47040,0

<i>Přípravky potravinové různé</i>	57452,8	56038,6	55040,4	58599,8	62845,2	60482,7	63064,2
<i>Přípravky z masa ryb koryšů a/vod bezobratl</i>	19979,5	18499,6	17624,6	16369,9	17574,5	19342,2	21227,8
<i>Přípravky z obilí mouky škroby mléka pečivo</i>	66836,8	60103,5	60440,2	57344,2	63032,5	72087,8	74383,7
<i>Přípravky ze zeleniny ovoce ořechů</i>	46100,8	41393,1	46769,2	50252,0	53066,5	59843,2	57847,8
<i>Rostliny živé a výrobky květinářské</i>	6486,5	9524,0	9936,0	6546,0	7447,6	4894,7	4005,6
<i>Ryby koryši měkkýši a ost vodní bezobratlovci</i>	3454,6	11005,2	4138,3	4964,9	4462,0	4844,8	4711,8
<i>Semena plody rostliny léčivé průmysl sláma ap</i>	10471,2	51178,7	41318,6	40604,3	85942,4	36831,3	77115,2
<i>Šelak, gumy, pryskyřice a/v štávy výtažky rostl.</i>	27,3	27,9	34,9	196,1	81,1	241,5	114,6
<i>Tabák náhražky tabákové vyrobené</i>	8481,4	12808,9	11102,5	8458,9	11504,2	11289,7	11221,3
<i>Tuky oleje živočišné rostlinné pokrmové vosky</i>	56331,0	60473,2	132256,1	190100,2	263178,8	323448,7	148974,7
<i>Výr mlýnské slad škroby inulin lepek pšeničný</i>	11938,6	15659,7	24269,5	14856,1	21296,0	27720,8	25075,4
<i>Výrobky živočišného původu jinde neuvedené</i>	4973,6	7507,7	26167,3	44010,1	37327,7	41524,2	56017,3
<i>Zbytky odpad v potravinářském průmyslu krmivo</i>	73375,7	81562,2	111854,4	132074,9	171334,7	167886,4	188198,7
<i>Zelenina rostliny hlízy kořeny poživatelné</i>	75196,0	94136,6	103961,0	105836,7	103417,1	123673,9	131929,7
<i>Zvířata živá</i>	1210,9	1464,9	1207,9	3532,3	3630,6	1342,1	805,6
<i>Celkový součet</i>	801921,0	992077,6	113964,7,5	124438,8,0	144933,8,8	148910,4,7	142887,8,5

Zdroj: ČSÚ – Veřejná databáze zahraničního obchodu, online, 2018, vlastní výpočet, vlastní úprava

Příloha č. 4 – Ukazatele národních účtů pro NACE 01 – Rostlinná a živočišná výroba, myslivost a související činnosti (mil. CZK)

	<i>HPH zemědělství</i>	<i>Mezispotřeba zemědělství</i>	<i>Produkce zemědělství</i>	<i>HPH NH</i>	<i>Mezispotřeba NH</i>	<i>Produkce NH</i>
2011	59 047	112 099	171 146	3 640 335	6 045 501	9 685 836
2012	66 833	115 417	182 250	3 648 512	5 972 091	9 620 603
2013	69 038	121 200	190 238	3 668 332	5 977 579	9 645 911
2014	77 032	124 167	201 199	3 898 599	6 279 670	10 178 269
2015	72 478	128 897	201 375	4 135 579	6 498 659	10 634 238
2016	72 243	123 320	195 563	4 285 836	6 544 871	10 830 707
2017	77 539	126 969	204 508	4 527 562	7 041 432	11 568 994

Zdroj: ČSÚ – Databáze národních účtů: Účty výroby a tvorby důchodů, Časové řady ukazatelů účtů výroby a tvorby důchodů 2018, online, vlastní úprava

Příloha č. 5 – Souhrnný zemědělský účet

Příloha číslo 5a – Souhrnný zemědělský účet v běžných cenách (mln. Kč)

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
<i>OBILOVINY (včetně osiva)</i>	31,5	32,4	31,6	33,9	33,1	29,9	28,3
<i>Pšenice a špalda</i>	18,5	17,5	19,3	20,5	20,9	18,6	17,6
<i>Žito a souřež</i>	0,5	0,7	0,6	0,5	0,4	0,4	0,4
<i>Ječmen</i>	7,3	7,8	7,3	8,3	8,4	6,8	6,7
<i>Oves a letní obilné směsky</i>	0,5	0,7	0,6	0,6	0,6	0,5	0,5
<i>Kukuřice na zrno</i>	3,9	4,7	2,9	3,1	2,0	3,0	2,3
<i>Ostatní obiloviny</i>	0,7	1,0	0,9	0,9	0,7	0,7	0,6
<i>TECHNICKÉ PLODINY</i>	17,5	19,2	20,2	21,5	20,3	21,6	19,5
<i>Olejnata semena a olejnaté plody (včetně osiva)</i>	13,0	15,0	16,0	16,3	15,6	15,7	13,7
<i>Luskoviny (včetně osiva)</i>	0,4	0,3	0,3	0,4	0,7	0,6	0,6
<i>Cukrovka</i>	3,2	3,1	3,1	3,6	3,0	3,6	3,6
<i>Ostatní technické plodiny</i>	0,9	0,8	0,9	1,2	1,0	1,8	1,6
<i>PÍCNINY</i>	9,6	10,1	12,5	12,9	10,3	13,2	12,0
<i>ZELENINA A ZAHRADNICKÉ PRODUKTY</i>	5,1	5,1	5,5	5,7	5,5	6,0	6,9
<i>Čerstvá zelenina</i>	1,6	1,5	1,6	1,8	2,2	2,5	2,8
<i>Sazenice a květiny</i>	3,5	3,6	3,9	3,8	3,3	3,5	4,1
<i>BRAMBORY (včetně sadby)</i>	2,1	1,9	2,4	2,7	2,2	2,8	2,8
<i>OVOCE</i>	1,1	1,3	1,4	1,3	1,8	1,4	1,4
<i>Čerstvé ovoce</i>	1,1	1,3	1,4	1,3	1,8	1,4	1,4
<i>VÍNO ¹⁾</i>	1,2	0,8	0,9	0,8	1,2	1,1	1,1
<i>OSTATNÍ ROSTLINNÉ PRODUKTY</i>	0,7	0,8	0,6	0,9	0,8	1,3	1,6
<i>ROSTLINNÁ PRODUKCE (01 AŽ 09)</i>	68,6	71,6	75,2	79,5	75,1	77,3	73,7
<i>ZVÍŘATA</i>	20,6	21,9	22,3	22,6	21,3	22,1	22,6
<i>Skot</i>	6,7	6,7	6,7	6,6	6,7	7,3	7,3
<i>Prasata</i>	8,9	9,3	9,6	9,6	8,3	8,8	9,2
<i>Ovce a kozy</i>	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2
<i>Drůbež</i>	4,9	5,8	5,9	6,2	6,2	5,9	6,0
<i>Ostatní zvířata</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>ŽIVOČIŠNÉ PRODUKTY</i>	23,0	23,1	24,6	29,0	24,7	24,2	28,8
<i>Mléko</i>	21,2	20,5	22,4	26,6	22,3	21,9	25,7
<i>Vejce</i>	1,8	2,6	2,2	2,3	2,3	2,2	3,0
<i>Ostatní živočišné produkty</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1
<i>ŽIVOČIŠNÁ PRODUKCE (11+12)</i>	43,6	45,0	46,9	51,6	46,0	46,3	51,4
<i>PRODUKCE ZEMĚDĚLSKÝCH VÝROBKŮ (10+13)</i>	112,2	116,6	122,1	131,1	121,2	123,7	125,1
<i>PRODUKCE ZEMĚDĚLSKÝCH SLUŽEB</i>	2,8	2,8	3,5	2,8	3,3	3,0	3,4
<i>ZEMĚDĚLSKÁ PRODUKCE (14+15)</i>	115,0	119,4	125,6	133,9	124,4	126,7	128,4

NEZEMĚDĚLSKÉ VEDLEJŠÍ ČINNOSTI (NEODDĚLITELNÉ)	2,4	2,5	2,5	2,6	2,6	2,6	4,6
<i>Zpracování zemědělských produktů</i>	2,1	2,1	2,1	2,2	2,2	2,0	2,1
<i>Ostatní neoddělitelné vedlejší činnosti (výrobky a služby)</i>	0,3	0,3	0,3	0,4	0,5	0,6	2,5
PRODUKCE ZEMĚDĚLSKÉHO ODVĚTVÍ (10+13+15+17)	117,5	121,8	128,1	136,6	127,0	129,3	133,0
MEZISPOTŘEBA CELKEM	83,6	88,3	93,1	94,8	89,8	86,3	89,1
<i>Osivo a sadba</i>	3,5	3,9	3,9	4,2	4,1	4,4	4,4
<i>Energie;maziva</i>	12,8	13,9	15,0	16,3	14,2	13,0	14,3
<i>Hnojiva a prostředky zlepšující půdu</i>	6,3	6,5	6,8	7,2	7,4	7,3	6,8
<i>Prostředky na ochranu rostlin a pesticidy</i>	4,9	5,5	5,7	5,9	5,6	5,6	5,6
<i>Veterinární náklady</i>	2,8	2,9	2,9	3,2	3,2	3,0	3,3
<i>Krmiva</i>	29,6	31,0	34,2	32,7	31,9	30,4	31,6
<i>krmiva nakupovaná mimo zemědělské odvětví</i>	15,4	16,6	17,8	17,1	16,9	16,2	16,4
<i>krmiva vyrobená a spotřebovaná uvnitř podniku</i>	14,2	14,4	16,4	15,6	15,1	14,2	15,1
<i>Údržba strojů a zařízení</i>	3,9	3,9	4,4	4,9	4,6	5,0	5,3
<i>Údržba budov</i>	2,7	3,2	3,7	3,9	3,6	3,4	3,5
<i>Zemědělské služby</i>	2,8	2,8	3,5	2,8	3,3	3,0	3,4
<i>Finanční zprostředkovatelské služby nepřímo měřené (FISIM)</i>	0,4	0,7	0,8	1,2	0,8	1,4	1,3
<i>Ostatní výrobky a služby</i>	13,9	14,0	12,1	12,4	11,2	9,9	9,7
HRUBÁ PŘIDANÁ HODNOTA V ZÁKLADNÍCH CENÁCH (18-19)	33,9	33,5	35,0	41,8	37,2	43,0	43,9
SPOTŘEBA FIXNÍHO KAPITÁLU	14,8	15,0	15,4	16,1	16,5	17,7	17,8
ČISTÁ PŘIDANÁ HODNOTA V ZÁKLADNÍCH CENÁCH (20-21)	19,0	18,5	19,6	25,7	20,8	25,2	26,1

Zdroj: ČSÚ – Katalog produktů: Souhrnný zemědělský účet, 2018, online

Příloha č. 5b – Souhrnný zemědělský účet ve stálých cenách roku 2000 (mld. Kč)

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
<i>OBILOVINY (včetně osiva)</i>	26,1	21,0	23,7	27,7	25,8	27,1	23,7
<i>Pšenice a špalda</i>	15,5	11,3	15,0	17,3	16,8	17,3	15,1
<i>Žito a souřež</i>	0,3	0,4	0,5	0,4	0,3	0,3	0,3
<i>Ječmen</i>	5,4	4,9	4,8	6,0	6,1	5,5	5,2
<i>Oves a letní obilné směsky</i>	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,3	0,4
<i>Kukuřice na zrno</i>	4,0	3,5	2,6	3,2	1,8	3,2	2,3
<i>Ostatní obiloviny</i>	0,5	0,5	0,5	0,6	0,5	0,5	0,4
<i>TECHNICKÉ PLODINY</i>	13,1	12,7	14,5	16,3	13,6	15,4	14,2
<i>Olejnata semena a olejnaté plody (včetně osiva)</i>	8,1	8,0	9,9	10,8	9,0	9,9	8,5
<i>Luskoviny (včetně osiva)</i>	0,3	0,2	0,2	0,2	0,4	0,4	0,5
<i>Cukrovka</i>	3,8	3,7	3,6	4,3	3,3	4,0	4,3
<i>Ostatní technické plodiny</i>	0,9	0,8	0,8	0,9	0,7	1,1	1,0
<i>PÍCNINY</i>	9,2	9,3	9,4	10,8	8,5	10,7	9,2
<i>ZELENINA A ZAHRADNICKÉ PRODUKTY</i>	4,2	4,0	4,1	4,4	3,2	3,8	3,7
<i>Čerstvá zelenina</i>	1,6	1,3	1,3	1,6	1,3	1,7	1,7
<i>Sazenice a květiny</i>	2,6	2,7	2,7	2,7	1,9	2,1	2,1
<i>BRAMBORY (včetně sadby)</i>	3,4	2,8	2,3	3,1	2,2	3,1	3,1
<i>OVOCE</i>	1,0	1,1	1,3	1,3	1,6	1,2	1,0
<i>Čerstvé ovoce</i>	1,0	1,1	1,3	1,3	1,6	1,2	1,0
<i>VÍNO ¹⁾</i>	0,9	0,6	0,8	0,6	0,9	0,8	0,7
<i>OSTATNÍ ROSTLINNÉ PRODUKTY</i>	0,6	0,7	0,5	0,7	0,6	0,8	1,1
<i>ROSTLINNÁ PRODUKCE (01 AŽ 09)</i>	58,7	52,2	56,6	64,8	56,3	62,9	56,7
<i>ZVÍŘATA</i>	21,4	20,6	20,4	21,1	21,3	21,5	21,0
<i>Skot</i>	5,8	5,8	5,6	5,8	6,0	5,9	5,7
<i>Prasata</i>	10,8	9,5	9,8	9,9	9,7	10,2	9,6
<i>Ovce a kozy</i>	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2
<i>Drůbež</i>	4,7	5,2	4,9	5,3	5,4	5,2	5,5
<i>Ostatní zvířata</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>ŽIVOČIŠNÉ PRODUKTY</i>	22,2	22,5	22,9	23,7	24,3	24,7	25,1
<i>Mléko</i>	19,7	20,2	20,5	21,1	21,8	22,1	22,2
<i>Vejce</i>	2,5	2,3	2,4	2,5	2,4	2,5	2,8
<i>Ostatní živočišné produkty</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>ŽIVOČIŠNÁ PRODUKCE (11+12)</i>	43,6	43,1	43,4	44,8	45,6	46,2	46,1
<i>PRODUKCE ZEMĚDĚLSKÝCH VÝROBKŮ (10+13)</i>	102,2	95,3	99,9	109,6	101,9	109,1	102,8
<i>PRODUKCE ZEMĚDĚLSKÝCH SLUŽEB</i>	1,4	1,3	1,5	1,2	1,4	1,3	1,4
<i>ZEMĚDĚLSKÁ PRODUKCE (14+15)</i>	103,6	96,6	101,4	110,8	103,3	110,4	104,2
<i>NEZEMĚDĚLSKÉ VEDLEJŠÍ ČINNOSTI (NEODDĚLITELNÉ)</i>	2,2	2,0	2,1	2,3	2,3	2,4	3,8

<i>Zpracování zemědělských produktů</i>	2,0	1,7	1,8	1,9	1,9	1,9	1,8
<i>Ostatní neoddělitelné vedlejší činnosti (výrobky a služby)</i>	0,2	0,3	0,3	0,4	0,4	0,5	2,0
PRODUKCE ZEMĚDĚLSKÉHO ODVĚTVÍ (10+13+15+17)	105,9	98,6	103,6	113,1	105,6	112,8	108,0
MEZISPOTŘEBA CELKEM	70,7	68,6	69,1	72,2	69,8	69,3	70,3
<i>Osivo a sadba</i>	2,5	2,8	2,7	2,8	2,8	2,9	2,9
<i>Energie;maziva</i>	9,7	9,1	9,8	10,9	10,8	10,9	11,2
<i>Hnojiva a prostředky zlepšující půdu</i>	5,0	4,1	4,3	4,3	4,5	5,2	5,4
<i>Prostředky na ochranu rostlin a pesticidy</i>	5,4	6,1	6,2	6,2	5,7	5,6	5,6
<i>Veterinární náklady</i>	1,9	1,9	1,9	2,0	2,1	1,9	2,0
<i>Krmiva</i>	26,6	24,9	25,0	26,2	26,2	25,8	26,1
<i>krmiva nakupovaná mimo zemědělské odvětví</i>	13,2	13,0	12,8	13,3	13,8	13,4	14,0
<i>krmiva vyrobená a spotřebovaná uvnitř podniku</i>	13,4	11,9	12,1	12,9	12,4	12,4	12,1
<i>Údržba strojů a zařízení</i>	3,4	3,3	4,1	4,4	4,0	4,3	4,5
<i>Údržba budov</i>	2,4	2,8	2,9	3,1	2,8	2,6	2,6
<i>Zemědělské služby</i>	1,4	1,3	1,5	1,2	1,4	1,3	1,4
<i>Finanční zprostředkovatelské služby nepřímě měřené (FISIM)</i>	0,2	0,5	0,4	0,7	0,4	0,8	0,7
<i>Ostatní výrobky a služby</i>	12,3	12,0	10,3	10,3	9,2	8,1	7,9
HRUBÁ PŘIDANÁ HODNOTA V ZÁKLADNÍCH CENÁCH (18-19)	35,2	30,0	34,4	40,9	35,8	43,5	37,6
SPOTŘEBA FIXNÍHO KAPITÁLU	11,8	13,0	13,3	13,4	13,6	14,6	14,4
ČISTÁ PŘIDANÁ HODNOTA V ZÁKLADNÍCH CENÁCH (20-21)	23,4	17,0	21,1	27,5	22,2	28,9	23,2

Zdroj: ČSÚ – Katalog produktů: Souhrnný zemědělský účet, 2018, online